

Vlaanderen
is open ruimte

Dorpshuizen op het Vlaamse platteland

Hefboom richting het geconnecteerde dorp

IDEA Consult
Oktober 2022

Dorpshuizen op het Vlaamse platteland

COLOFON

Uitvoerder:

IDEA Consult nv
Jozef II-straat 40 b1
1210 Brussel

Opdrachtgever:

Vlaamse Landmaatschappij
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
www.vlm.be

Redactie:

Het rapport “Dorpshuizen op de Vlaamse platteland”

is opgemaakt door volgend onderzoeksteam van IDEA Consult:

Bart Van Herck, senior expert en projectleider
Herman De Cock, onderzoeker
Inès Martin, onderzoeker

bart.vanherck@ideaconsult.be
herman.decock@ideaconsult.be

De stuurgroep aan de kant van VLM bestond uit Goele Vercammen, Kevin Grauwels, Dirk Van Gijseghem, Nadine Vervaet en Stephanie Van Opstal.

Coverfoto: Buurthuis Den Hannekesnest (Evergem), 2022

Datum Rapport: oktober 2022

Status/Revisie: eindrapport

INHOUD

1	Managementsamenvatting	5
2	Situering en inhoud van de opdracht.....	9
3	Inzichten uit recent onderzoek.....	12
3.1	Het dorp als systeem	12
3.2	Uitdagingen versus veerkracht	13
3.3	Evoluties en (wenselijke) transitie op het platteland	15
3.4	Kwaliteit van voorzieningen is belangrijker dan kwantiteit	16
3.5	Dorpshuizen als katalysator... onder voorwaarden	17
3.6	Naar een nieuwe verhouding bewoners-bestuur	17
3.7	Het verbonden dorp	19
3.8	Smart villages	21
3.9	Bronnen	21
4	Evaluatie van dorpshuizen op het platteland	23
4.1	Overzicht van de cases	23
4.2	Bevraging van de cases	26
4.3	Resultaten van de bevraging	27
4.3.1	Initiatief en aanleiding voor het dorpshuis	28
4.3.2	Locatie, ruimte en ruimtegebruik	30
4.3.3	Werking en invulling	31
4.3.4	Actoren en samenwerking	33
4.3.5	(Sociale) innovatie en digitalisering	35
4.3.6	Resultaten en impact	36
4.3.7	Knelpunten en succesfactoren	37
4.3.8	Financiering/ Subsidies	38
4.4	Diepte-onderzoek van vijf cases	40
5	Inventarisatie van goede praktijken	44
5.1	Long list van goede praktijken	44
5.2	Short list van 5 goede praktijken	45
5.2.1	Geno-Eifel: intergenerationele samenwerking	46
5.2.2	Le Jardin: coworking en meer	48
5.2.3	't LaefHoês	49
5.2.4	Smart Village Remmesweiler	52
5.2.5	Warm Heeg	54
6	Beleidsaanbevelingen	57
6.1	Dorpshuizen binnen het Vlaamse plattelandsbeleid 2023-2027	57
6.2	Het geconnecteerde dorp als kader voor toekomstige dorpshuizen	59
6.3	Welke dorpshuizen subsidiëren we in de toekomst?	63

BIJLAGEN	65
B.1 Vragenlijst online survey en interviews met dorpshuizen	66
B.2 Voorstelling van de 21 cases in fase 2 van het onderzoek	74
B.2.1 Herbestemming Sint-Jozef-Arbeiderskerk tot vrijetijdshuis	74
B.2.2 Tuinpaviljoen in Oosterlo doet leven	75
B.2.3 Multifunctionele jeugdvoorziening Statie Budingen	76
B.2.4 Ontmoetingsplekken als hefboom voor sociale cohesie in kleine dorpskernen	77
B.2.5 Renovatie dak parochiecentrum Lubbeek Sint – Bernard	77
B.2.6 Bremtkapel voor de gemeenschap en het dorpsleven	78
B.2.7 Herbestemming van de Sint-Remigiuskerk te Neervelp	79
B.2.8 Parochiaal Ontmoetingscentrum De Kepper	80
B.2.9 Bouwen van polyvalente ontmoetingsruimte KLJ Moerbeke-Waas	82
B.2.10 Afwerking gemeenschapscentrum De Okelaar	83
B.2.11 Renovatiewerken zaal 'Onder de Toren' Haacht	84
B.2.12 Op weg met Den Diepen Boomgaard	85
B.2.13 Project toekomstplan 2020 Strijland	86
B.2.14 Stavels plekje	88
B.2.15 Bruisend Boischot: versterking van een dorp door in te zetten op identiteit, erfgoedbeleving en ontmoeting	88
B.2.16 Belevingsvol buurtplein Nerem	89
B.2.17 Borlo naar een veerkrachtige toekomst	90
B.2.18 Buurt'punt 'De Hannekesnest' (Kerkbrugge – Langerbrugge)	91
B.2.19 Herbestemming van de kerk van Beke	92
B.2.20 Sociale cohesie op locatie	93
B.2.21 Blauwgroene ontmoetingsplaats in dorpskern Elene	94
B.3 Cases diepteonderzoek	96
B.3.1 Ontmoetingsplek voor sociale cohesie en vlindernetwerk (Kozen, Nieuwenkerken)	96
B.3.2 Borlo naar een veerkrachtige toekomst	97
B.3.3 Zaal onder Toren Haacht	98
B.3.4 Polyvalente ontmoetingsruimte KLJ Moerbeke	99
B.3.5 De Hannekesnest	100
B.4 Long list met goede praktijken	102

1 MANAGEMENTSAMENVATTING

Het platteland heeft een sterke aantrekking omwille van de rust en het groene karakter. Tegelijk kampt het met uitdagingen zoals het wegtrekken van voorzieningen, slechte bereikbaarheid of de aantasting van de landelijke identiteit.

De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) gaf IDEA Consult de opdracht om na te gaan hoe dorpsuizen op het platteland bijdragen aan de leefbaarheid en de veerkracht van het platteland. De voorbije jaren werden tal van dorpsuizen ondersteund vanuit het plattelandsbeleid (PDPO III, Platteland Plus, LEADER).

De vraag van VLM ging overigens verder dan een evaluatie of terugblik. Ze richtte zich ook op de toekomst. Welke lessen kunnen we trekken voor de nieuwe programmaperiode plattelandsbeleid (2023-2027)? Toekomstige subsidies voor dorpsuizen moeten immers zo worden ingericht dat ze maximale impact brengen voor bewoners.

ONDERZOEK VAN 21 CASES OP HET VLAAMSE PLATTELAND

IDEA Consult bestudeerde binnen haar opdracht 21 dorpsuizen die het voorbije decennium in Vlaanderen werden gerealiseerd. Er werd een ruime interpretatie gehanteerd van 'dorpshuis', met zowel gebouwen, als publieke open ruimte met gemeenschapsfunctie, als mobiele infrastructuur.

We noemen hieronder een aantal bijzondere bevindingen uit dit onderzoek:

- Naast lokale besturen, parochiegemeenschappen en socio-culturele verenigingen, duiken nieuwe initiatiefnemers op voor dorpsuizen, eerder in de sociale sfeer. We hebben het in het bijzonder over welzijns- en gezondheidsvoorzieningen en cohousinggemeenschappen. Deze nieuwe types van promotoren zijn verruimen vaak de traditionele visie op het dorpshuis, vanuit de koppeling die ze maken met hun maatschappijvisie en engagement. In het licht van 'het geconnecteerde dorp' (zie verder), goed om dit soort van partijen mee in scope te nemen.
- Dorpsuizen kunnen nieuwe betekenis geven aan erfgoed of beeldbepalende gebouwen. Tien projecten zijn ontstaan vanuit de opportuniteit om een leegstaand gebouw te herbestemmen tot ontmoeting, waarbij acht van de tien gebouwen een voormalige religieuze invulling hadden (kerken en parochies) en gelegen zijn op een gunstige en centrale plek binnen het dorp.
- De werking en de continuïteit van veel dorpsuizen berust vaak op de inzet van vrijwilligers. Verschillende initiatieven gaven aan dat het een 'verouderde' kern is die de werking van het dorpshuis draagt, wat onzekerheid met zich meebrengt naar de toekomst. We krijgen vanuit de bevraging het beeld van overwegend traditionele groepen achter de dorpsuizen, die al langer actief zijn. In onderzoek van o.a. UCLL rond burgerinitiatieven duikt vaak een ander beeld op van gedreven, jonge groepen die gemakkelijk mensen rekruteren om dingen samen te doen. We herkennen hierin het levensfasemodel van groepen vrijwilligers. Startende en autonome groepen zijn fel naar buiten gericht en sluiten aan bij wat relevant is in de samenleving. De meeste groepen rond de bevroegde dorpsuizen lijken zich in een andere fase te bevinden. Ze zijn meer intern gericht en staan minder open voor samenwerking.

- Ondanks enkele vernieuwende voorbeelden, zagen we in de meerderheid van de 21 cases op het platteland een eerder traditionele invulling aan het dorps huis. Vaak gaat het over het aanbieden van infrastructuur om ontmoeting te faciliteren en plaatselijke verenigingen te ondersteunen. We zien beperkte linken met (nieuwe) uitdagingen en opportuniteiten op het platteland. Ook de kansen van digitale technologie werden quasi niet benut. Deze vaststelling moet de aanleiding vormen om sterker richting innovatie te prikkelen in de volgende programmaperiode. Het LEADER-kader zou daar de directe aanleiding moeten voor zijn.

SUCCESSFACTOREN VAN DORPSHUIZEN

Succes of falen van dorps huizen heeft te maken met de context van het dorp, de openheid en de dynamiek van de initiatiefnemer en de betrokkenheid van lokale actoren:

- *Context van het dorp en de gemeenschap.* Afhankelijk van de kenmerken van het dorp komen er noden en behoeftes van de gemeenschap naar boven waar een project op kan inspelen. Uit de dieptecases bleek het inspelen op urgente behoeftes via oplossingen op maat een succesfactor te zijn.
- *Profiel van de initiatiefnemer.* De persoon of organisatie achter het project heeft vanzelfsprekend ook een dominante invloed op succes. Projecten hebben als dorps huis minder kans op slagen wanneer ze enkel vanuit de eigen organisatie worden opgezet en de initiatiefnemer naar binnen is gekeerd. Daarmee samenhangend kleurt ook ondernemerschap sterk het succes.
- *Relatie met en invloed van lokale actoren.* Samenwerking met de buurt vergroot het draagvlak en is een belangrijke succesfactor. Iedereen bereiken blijft evenwel een uitdaging, denk daarbij aan doelgroepen als jongeren of mensen van andere origine. Dit vergt extra aandacht.

HET GECONNECTEERDE DORP

Als we dorps huizen ondersteunen in de toekomst, is het belangrijk rekening te houden met de bevindingen uit bovenstaande evaluatie. Tegelijk moeten we deze initiatieven plaatsen in een vernieuwd toekomstbeeld op het platteland.

Vanuit het Europees Netwerk voor Plattelandsontwikkeling (ENRD) werd het concept ‘Smart Villages’ gelanceerd als toekomstbeeld voor veerkrachtige dorpen. Als we de contouren van dit concept verbinden met recente literatuur over leefbaarheid en vitaliteit van dorpen, komen we tot een toekomstbeeld dat we zouden samenvatten als ‘het geconnecteerde dorp’.

‘Geconnecteerd’ heeft daarbinnen vijf dimensies:

1. Het verwijst naar het dorp als systeem, dat een geïntegreerde aanpak vereist. Mensen, gebouwen, voorzieningen en landschap, ze zijn met elkaar verbonden;
2. Interne verbondenheid tussen bewoners, wat in een recente Nederlandse publicatie ‘gemeenschapskracht’ wordt genoemd (Goed voor elkaar dorpen, 2022). Succesvolle dorpen kunnen terugvallen op een sterke bewonersdynamiek, ondersteund vanuit het lokaal bestuur;
3. Externe verbondenheid met omliggende dorpen en met de stedelijke omgeving;
4. Digitaal geconnecteerd en gebruik makend van nieuwe technologie (‘smart villages’);

- Aangesloten op de toekomst en proactief inspeland op actuele uitdagingen op vlak van wonen, open ruimte, leefmilieu, en andere.

DORPSHUIZEN IN DE TOEKOMST: AANBEVELINGEN

Dorpshuizen kunnen in de nieuwe programmaperiode platteland (2023-2027) financieel worden ondersteund binnen LEADER. Belangrijk is daarbij de bevindingen uit dit onderzoek mee te nemen.

Uit de evaluatie van de 21 cases leren we dat dorpshuizen vooral betekenisvol zijn geweest naar het verenigingsleven, of een antennefunctie vervulden op vlak van dienstverlening. Ze hebben overwegend gefaciliteerd.

Vooruitdenkend vanuit het ‘het geconnecteerde dorp’, zouden we aan het dorpshuis als facilitator, twee types van dorpshuizen willen toevoegen, met name de gangmaker en de innovator. Het zijn twee vormen met een versterkt engagement, enerzijds richting het dorp, anderzijds richting samenleving als geheel. Bedenk dat het prototypes zijn, tussen de drie vormen bestaat overlap, ze kunnen gecombineerd voorkomen. Het ideaalbeeld is wellicht een dosis van elk, waarbij de verhouding aangepast is aan de context en de ‘gemeenschapskracht’ van het dorp.

Tabel 1: drie prototypes van dorpshuizen

De facilitator <i>Het dorpshuis als context</i>	Het faciliterende dorpshuis werkt in belangrijke mate receptief. Het biedt plek aan initiatieven en dienstverlening vanuit organisaties en bestuur. Ook verenigingen organiseren er activiteiten. Het dorpshuis faciliteert verschillende diensten, creëert ruimte voor ontmoeting. De hoofdfocus ligt op een goede werking van het ‘huis’ en minder op de uitdagingen van het dorp als geheel.
De gangmaker <i>Het dorp en haar omgeving als context</i>	Het dorpshuis als gangmaker richt zich op het dorpsleven, op de woon- en omgevingskwaliteit in brede zin. De infrastructuur staat in functie van een actieve werking van de dorpingen rond lokale thema’s. Ontmoeting is voor de gangmaker onvoldoende, ontmoeting moet leiden tot samenwerking en projecten.
De innovator <i>De maatschappij en de wereld als context</i>	Het dorpshuis als innovator is breed maatschappelijk georiënteerd en wil actor zijn in een aantal uitdagende transitie. Het dorpshuis is voortrekker van duurzame ontwikkeling. Er zijn bewonersgroepen actief rond lokale energieproductie, collectief vervoer, korte keten, ecologische landbouw, vereenzaming, etc.

VERSCHILLENDE VERTREKPOSITIE VRAAGT GEDIFFERENTIEERD BELEID

De drie prototypes die we schetsen voor dorpshuizen, zijn niet in elke context relevant en haalbaar. De haalbaarheid van elk type is afhankelijk van het aanwezige **sociaal kapitaal**.

Inzonderheid als het over verschillen in capaciteit gaat, kunnen lokale besturen de veerkracht van dorpsgemeenschappen ondersteunen. Ook regionale organisaties (regionaal landschap, opbouwwerk, streekintercommunales,...) en regionale programma’s als LEADER moeten hun rol spelen. De lokale actiegroep

die het LEADER-programma aanstuurt, is immers meer dan een sponsor van projecten, ze moet ook werken aan visievorming en capaciteitsopbouw in de regio.

De dorpsbegeleider, doorgaans in dienst van de gemeente, zien we op meer en meer plaatsen verschijnen, met een interessante meerwaarde op diverse fronten, als stimulator en inspirator van initiatief, maar ook ter ondersteuning van burgers en verenigingen op vlak van communicatie, het aantrekken van financiële middelen (bv. helpen bij subsidies), materiaal ter beschikking stellen en verbinding maken (tussen burgers onderling en naar de buitenwereld).

Zeker op plaatsen waar weinig sociaal kapitaal is, kan dorpsopbouw richting 'het geconnecteerde dorp' moeizaam verlopen. Het zal in klein stapjes zijn. Zoals we ook al hoger stelden, zal men tegelijk de binding met de plek moeten verhogen via ingrepen in het openbaar domein en investeringen in woonkwaliteit of door identiteitsversterkende initiatieven (spektakel rond de lokale geschiedenis, een erfgoedproject, etc).

SELECTIEKADER EN RANDVOORWAARDEN VOOR DORPSHUIZEN

De succesfactoren die uit de studie naar voor kwamen voor dorpshuizen, kunnen we als randvoorwaarden meenemen in de toekomstige subsidiëring:

- Het succes van een dorpshuis is rechtstreeks evenredig met de mate waarin het inspeelt op een lokale urgente behoefte. We vragen bijgevolg indieners van dossiers om hun voorstellen te onderbouwen vanuit een contextanalyse. Ook via een dorpsvisie zou een indiener de ruimere scope waarbinnen het project zich situeert kunnen beargumenteren;
- De initiatiefnemer moet gemeenschapsgericht zijn en een open mindset hanteren. Hij of zij mag niet alleen voor eigen rekening rijden. Vanuit het dorpshuis moeten meerdere doelgroepen en belangen worden gediend. Een 'third place' staat open voor iedereen en bereikt idealiter ook iedereen;
- In toekomstige projecten vragen we een sterke betrokkenheid van bewoners, verenigingen en ondernemers en samenwerking met het lokaal bestuur. Het vorm geven van een nieuw perspectief moet een cocreatietraject zijn: samen ontdekken hoe het dorp was, is en zou kunnen zijn.

Gezien dorpshuizen infrastructuurprojecten zijn, stellen volgende bijkomende criteria voor:

- Aandacht voor ruimtelijke en architecturale kwaliteit. Dorpshuizen zijn een belangrijk onderdeel van het dorp en ze bepalen mee de woonkwaliteit, die een belangrijke driver is voor identiteitsvorming, sociale cohesie en leefbaarheid.
- Aandacht voor klimaat, energie en het gebruik van duurzame materialen.

LEADER TEN VOETEN UIT

Dat we dorpshuizen in de komende plattelandperiode ambitieus insteken, heeft te maken met de stevige uitdagingen die we op het platteland de komende jaren en decennia willen aanpakken.

Wie bovengenoemde voorwaarden leest, zal veel parallellen zien met de zeven kenmerken van de LEADER-methodiek. Ons pleidooi voor dorpshuizen die zich op een ambitieuze manier inschrijven in de visie van het geconnecteerde dorp, ligt m.a.w. helemaal in lijn met de LEADER-filosofie.

2 SITUERING EN INHOUD VAN DE OPDRACHT

“Met een toekomstgericht Vlaams dorpenbeleid dat zich richt op de principes van het BRV wil ik de leefbaarheid van dorpen op een geïntegreerde en toekomstgerichte manier verbeteren, waarbij de sociale cohesie wordt versterkt en er ingespeeld wordt op de uitdagingen en trends.”

(Beleidsnota Zuhal Demir, Omgeving 2019-2024)

DORPENBELEID ALS EEN VAN DE PIJLERS IN HET VLAAMSE PLATTELANDSBELEID

In de vorige beleidsperiode van de Vlaamse Regering (2014 – 2019), alsook in de huidige (2019 – 2024), wordt veel aandacht besteed aan ‘leefbare dorpen’. Het thema vormt één van de pijlers van het Vlaams plattelandsbeleid. Er werden de voorbije jaren diverse projecten binnen dit thema opgezet, zowel binnen PDPO III, Platteland Plus als binnen LEADER. Ook buiten deze programma’s kwamen dorpshuizen tot stand, zowel vanuit besturen, als vanuit (groepen van) burgers.

VLM als gangmaker van een 3D-dorpenbeleid

De jongste jaren zet de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) sterk in op een 3D-Dorpenbeleid. Daarmee legt ze de focus op dorpsparticipatie, dorpshuis en dorpsruimte:

- Dorpsparticipatie: bewoners en verenigingen op een actieve manier betrekken;
- Dorpshuis: een multifunctionele setting, waar een waaier van activiteiten en diensten kunnen worden gecombineerd;
- Dorpsruimte: de buitenruimte toekomstbestendig en kwaliteitsvol inrichten.

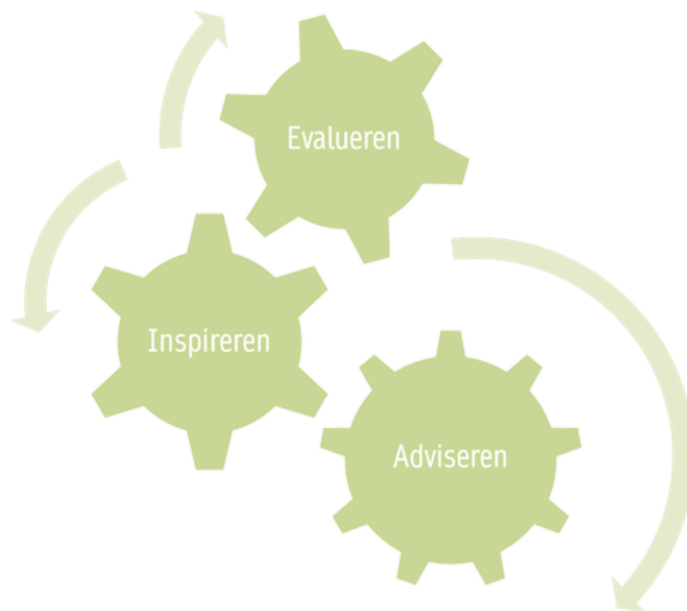
DORPSHUIZEN ALS VliegWIEL VOOR VITALE DORPEN

Met het oog op de nieuwe LEADER-periode (2023-2027) is het van belang om goed te begrijpen hoe **dorpshuizen** bijdragen tot de leefbaarheid en vitaliteit van dorpen en leefgemeenschappen op het platteland. Toekomstige subsidies voor dorpshuizen moeten zo worden ingericht dat ze maximale impact brengen voor bewoners.

De doelstellingen van dit onderzoek zijn driedig:

- Evaluatief: terugblikken op gesubsidieerde projecten (‘dorpshuizen’ in de brede zin) in de afgelopen jaren en begrijpen wat werkt en wat niet;
- Inspirerend: goede praktijken detecteren die initiatiefnemers op het Vlaamse platteland inspireren;
- Adviserend: aangeven hoe plattelandsubsidies in de toekomst moeten worden ingericht, opdat ze maximaal bijdragen tot een vitaal platteland.

Figuur 1: drieledig opzet van het onderzoek

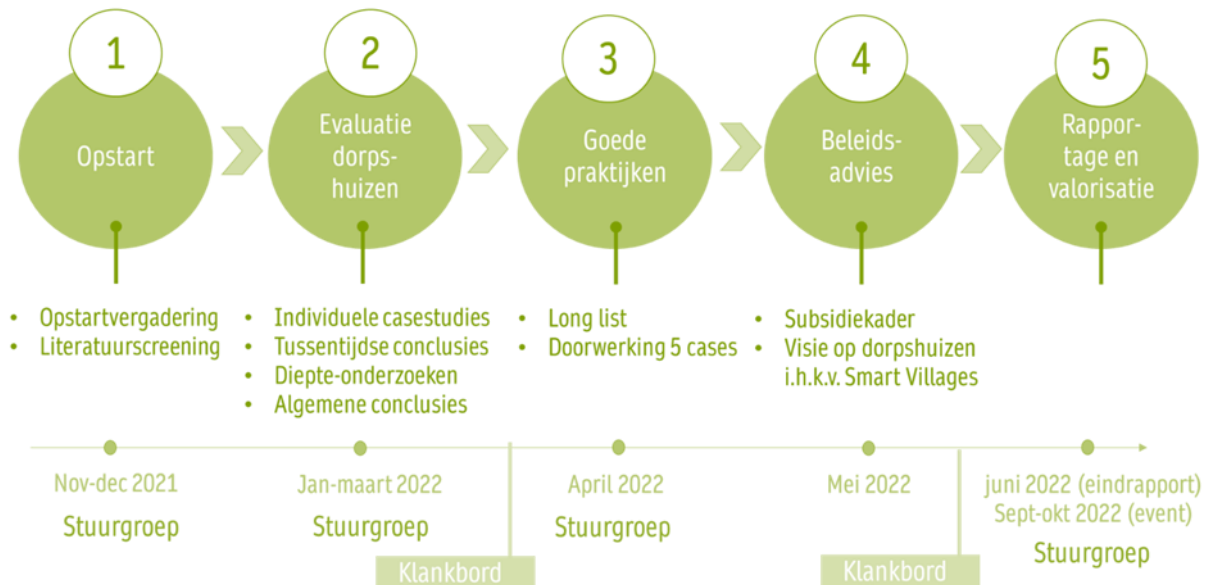

AANPAK VAN HET ONDERZOEK

Het onderzoek verliep in vijf fasen:

- **Fase 1: Opstart en literatuuranalyse**, met een beknopte inventarisatie van inzichten uit recente onderzoeken rond dorps huizen en leefbaarheid van dorpen op het platteland.
- **Fase 2: Evaluatie dorps huizen**, waarbinnen een screening werd uitgevoerd van 21 projecten die over de periode 2015 – 2021 binnen PDPO III, Platteland Plus en LEADER een subsidie ontvingen voor de inrichting van dorps huizen en dorps ruimten.
- **Fase 3: Goede praktijken**. Een overzicht van ‘state-of-the-art’ projecten van dorps huizen in binnen- en buitenland. We kozen de cases met het ‘Smart Villages’-kader in de achtergrond, waarbij innovatie centraal staat (meer duiding over dit kader in 2.7).
- **Fase 4: Beleidsaanbevelingen**, met enerzijds handreikingen voor de beoordeling van dorps huisprojecten binnen LEADER 2023 – 2027 en anderzijds inzichten voor het implementeren van ‘Smart Village Strategies’ in Vlaamse dorpen.
- **Fase 5: Rapportage en valorisatie**: bundeling van de bevindingen van het onderzoek in dit eindrapport, opmaak van een samenvattende brochure en presentatie van de bevindingen op diverse fora.

Figuur 2: een onderzoek in vijf fasen

ONDERZOEKSTEAM, STUURGROEP EN KLANKBORDGROEP

De projectuitvoering en -opvolging van deze opdracht was als volgt georganiseerd:

- Het IDEA-onderzoeksteam bestond uit Bart Van Herck (projectleider), Inès Martin en Herman De Cock. Dit kernteam werd aangevuld en geïnspireerd door andere IDEA-collega's als David Nassen en Steven Knotter.
- Dr Frans Thissen (emeritus aan de Universiteit van Amsterdam, sociaal geograaf) en Elke Plovie (UCLL, sociaal pedagoog) vormden samen het academisch team dat kritisch mee over de schouder keek en inzichten aanreikte vanuit hun expertise en praktijk.
- Het team van JosWorld tekende voor de vormgeving van de brochure.

Een stuurgroep met vertegenwoordigers van de VLM volgde de voortgang en kwam bijeen aan het eind van elke fase. De groep bestond uit Goele Vercammen, Kevin Grauwels, Dirk Van Gijseghem, Nadine Vervaeet en Stephanie Van Opstal.

De stuurgroep kwam bijeen op 13/12/2021 (opstart), 10/03, 31/05 en 31/08/2022.

- Tot slot vond er op twee momenten in het traject een ruimere consultatie plaats van stakeholders onder de vorm van een klankbordgroep. De kern daarvan werd gevormd door de leden van de bestaande expertenwerkgroep dorpen binnen VLM, waaraan nog onderzoekers en andere stakeholders werden toegevoegd die zich de voorbije jaren inlieten met het thema. De klankbordgroep kwam samen op 19/4 en 7/6/2022.

INSPIRATIEBROCHURE

Naast dit wetenschappelijk rapport werden de bevindingen van het onderzoek uitgebracht in de vorm van een toegankelijke brochure voor een breed publiek, zie daarvoor de website van VLM.

3 INZICHTEN UIT RECENT ONDERZOEK

In dit hoofdstuk delen we interessante bevindingen en inzichten uit publicaties die we in het kader van dit onderzoek hebben geconsulteerd (3.9). Ze vormen een belangrijke meerwaarde in de visievorming rond dorpen en dorpshuizen, maar ze zijn voor alle duidelijkheid niet het resultaat van een grondige literatuuranalyse. We pretenderen dan ook geen volledigheid.

3.1 HET DORP ALS SYSTEEM

Een dorpenbeleid is per definitie een samenhangend en geïntegreerd beleid over de grenzen van de beleidsdomeinen heen, en zelfs over dorpen heen.

Doorheen dit onderzoek werd ons duidelijk dat dorpen functioneren als een organisch en complex systeem, waar verschillende elementen met elkaar in verbinding staan en elkaar beïnvloeden. Die verschillende elementen (of componenten, dimensies, ...) worden naargelang de bron wat anders ingedeeld, maar telkens zijn er verwijzingen naar de mensen in het dorp en hun onderlinge interactie, naar infrastructuur, ruimte en bestuur.

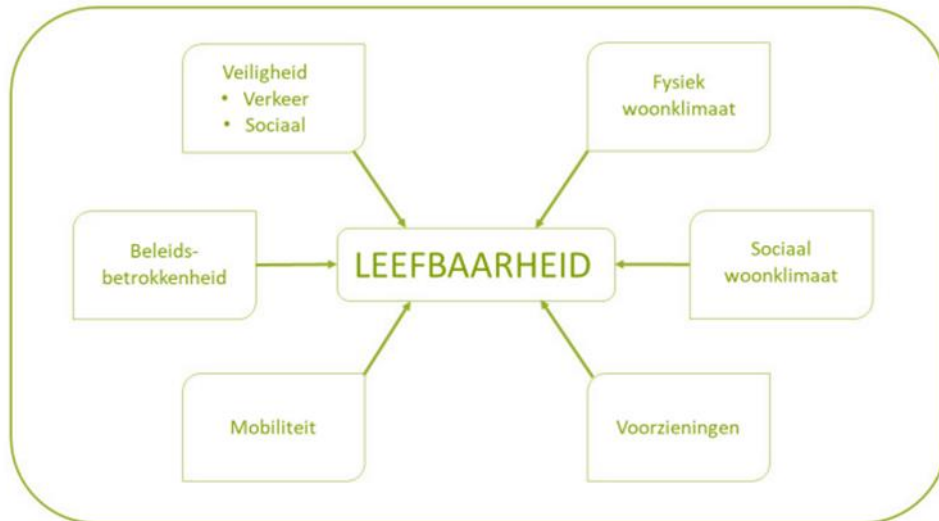
In het rapport 'Veerkrachtige dorpen' (2018) bijvoorbeeld maken de onderzoekers van de Universiteit van Antwerpen onderscheid tussen **sociaal-ecologische aspecten en ruimtelijke aspecten** van dorpen. De eerste cluster verwijst naar de actoren die actief zijn binnen het dorp, terwijl de ruimtelijke aspecten verwijzen naar de bewoning, de open ruimte en de voorzieningen.

In de publicatie 'Denk doe dorp' (2019) onderscheidt Karel Lhermitte **vier samenhangende dimensies**: een dorp is een samenballing van 1) mensen, 2) gebouwen en 3) voorzieningen, omringd door 4) een open landschap.

In het verlengde van deze zienwijze, vereist het werken aan de leefbaarheid of aan de vitaliteit van dorpen een meervoudige strategie. In het laatste leefbaarheidsonderzoek in West-Vlaanderen (2021) heeft men op een gelijkaardige manier leefbaarheid benaderd als een complex geheel met **6 bepalende dimensies**: veiligheid (sociale veiligheid en verkeersveiligheid), fysieke woonomgeving, sociaal leven, voorzieningen, mobiliteit en beleidsbetrokkenheid (zie de figuur hieronder).

Figuur 3: dimensies van leefbare dorpen (Onderzoek provincie West-Vlaanderen, 2021-2022)

Deze componenten beïnvloeden elkaar en kunnen niet los gezien worden van elkaar. Het samenspel tussen de componenten moet gerespecteerd worden en vraagt ook een gecombineerde inzet.

In bovengenoemd onderzoek in West-Vlaanderen, wordt terecht ook de samenhang tussen dorpen meegenomen. Samen met de uitbreiding van de actieradius van bewoners, functioneert het dorp als systeem niet langer autonoom (chr. Frans Thissen), maar is het onderdeel geworden van een groter systeem. Niet alle voorzieningen moeten in het dorp zelf aanwezig zijn, een goede connectie met voorzieningen in omliggende dorpen of steden is prima. We komen daar verder nog op terug (zowel 3.4 als 3.7).

3.2 UITDAGINGEN VERSUS VEERKRACHT

Er kunnen een aantal algemene uitdagingen voor het platteland en voor plattelandsdorpen worden benoemd, maar de impact ervan kan sterk verschillen naargelang de kwetsbaarheid van een dorp (kenmerken van het dorp en bestaande capaciteit) en naargelang het aanpassingsvermogen dat men gezamenlijk weet te ontwikkelen (de strategie en acties die men tegenover de uitdagingen stelt).

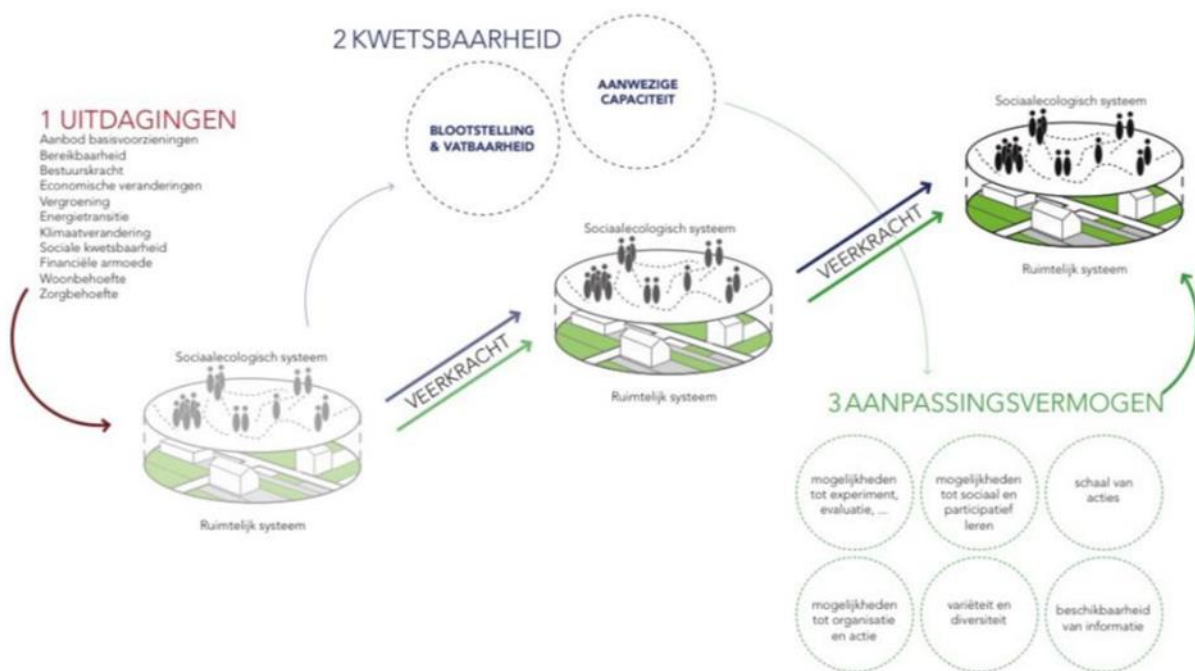
In de publicatie 'Veerkracht in dorpen: 37 inspirerende projecten' (2018) noemen de onderzoekers van de universiteit van Antwerpen 13 uitdagingen op het platteland¹. Interessanter dan die uitdagingen op zich, is de benadering vanuit het begrip 'veerkracht'. Daarmee maken de auteurs duidelijk dat de impact van bovengenoemde uitdagingen verschilt naargelang de kenmerken van het dorp en de strategie die men er tegenover weet te plaatsen.

¹ 1. Aanbod basisvoorzieningen; 2. Woonbehoefte; 3. Zorgbehoefte; 4. Bereikbaarheid; 5. Vervoersarmoede; 6. Sociale kwetsbaarheid; 7. Vereenzaming; 8. Financiële armoede; 9. Bestuurskracht; 10. Energietransitie; 11. Klimaatverandering; 12. Economische veranderingen; 13. Vergroening / vergrijzing.

In de uitwerking van hun onderzoek introduceren de onderzoekers de begrippen kwetsbaarheid en aanpassingsvermogen. Waar het eerste begrip verwijst naar de bestaande situatie en capaciteit, heeft het tweede te maken met het vermogen tot gezamenlijk handelen:

- Kwetsbaarheid: de mate van impact die de plattelandsuitdagingen uitoefenen is afhankelijk van de kwetsbaarheid van dorpen. Deze wordt bepaald a.d.h.v. twee elementen. Enerzijds is er de mate van blootstelling en vatbaarheid, wat samenhangt met kenmerken van het dorp (bv. het aandeel ouderen). Anderzijds is de aanwezige capaciteit van het dorp, of de mate waarin het dorp over de middelen (bv. sterke figuren) beschikt om te reageren op de uitdagingen.
- Aanpassingsvermogen: dit element slaat op de mate waarin dorpen/kernen in staat zijn zich aan te passen aan wijzigingen in de context. Er zijn hierbij zes bepalende factoren, nl.: mogelijkheden tot experiment; mogelijkheden tot sociaal & participatief leren; mogelijkheden tot organisatie en actie; de schaal van acties; variëteit en diversiteit; beschikbaarheid van informatie.

Figuur 4: kader veerkrachtige dorpen (onderzoek UOpen in opdracht van het provinciebestuur van Antwerpen)

3.3 EVOLUTIES EN (WENSELIJKE) TRANSITIE OP HET PLATTELAND

Er zal in de toekomst meer sturing nodig zijn vanuit de overheid (en maatschappelijke groepen en organisaties) om het platteland en de dorpen de komende jaren in de gewenste beleidsrichting te sturen en zeker om een transitie te realiseren op een aantal thema's (energietransitie, omslag naar duurzame mobiliteit, kwaliteitsvolle verdichting, etc.).

Dorpen zijn de voorbije jaren veranderd. Frans Thissen (NL) beschreef bijvoorbeeld de grondige transformatie van autonome dorpen naar woondorpen. Waar het leven zich vroeger quasi volledig in het dorp afspeelde (inkopen doen, werken, lid zijn van de vereniging), hebben schaalvergroting en verhoogde mobiliteit ervoor gezorgd dat dorpelingen hun economische en sociale relaties vooral buiten het dorp hebben. Die kring 'buiten het dorp' blijft overigens verder uitdeinen. Jonge mensen studeren in het buitenland, maken er vrienden, etc.

De transitie van autonoom- naar woondorp is er een geweest van decennia, zonder wezenlijke sturing vanuit het beleid. Daar tegenover staan de transitie's in de huidige beleidskaders op mondiaal, Europees en Vlaams niveau zoals het Klimaatverdrag, de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's), de Green deal, het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, etc. Zullen deze zich ook, zonder overheidssturing realiseren? En hebben we daar ook evenveel tijd voor?

De vraag stellen is ze beantwoorden. Alles wijst erop dat er de komende jaren meer sturing (en tegensturing tegenover de bestaande situatie) zal nodig om een aantal actuele beleidsambities op het platteland (en daarbuiten) te realiseren. Hieronder een niet-limitatieve opsomming:

- Een vernieuwd evenwicht tussen menselijke activiteiten in de open ruimte (o.a. landbouw) en eisen vanuit leefmilieu (bodemkwaliteit, waterkwaliteit, luchtkwaliteit,...);
- Een meer duurzame mobiliteit, die ook op het platteland meer collectief is georganiseerd vanuit knooppunten;
- Een maximaal behoud van de open ruimte. Het heeft even geduurd, maar er groeit meer en meer consensus over het feit dat we de verdere inname van de open ruimte een halt moeten toe roepen. Dat impliceert o.a. een meervoudig gebruik van ruimte en van gebouwen, alsook compacter, dichter en collectiever wonen (ook i.f.v. betaalbaarheid en duurzaamheid). Geen eenvoudige transitie, gelet op ontwikkelingsrechten die bestaan op gronden in de open ruimte;
- Natuur en landschap: meer aaneengesloten natuurlijke structuren (groenblauwe dooradering) i.f.v. meer biodiversiteit, maar ook beleving;
- Behoud van de dorpsidentiteit. Bij het verdichten van de dorpskernen, mogen we de identiteit en de specifieke kenmerken van het dorpswonen niet negeren. "De charmes van dorpen verzoenen met een hogere densiteit" dixit bouwmeester Erik Wieërs in zijn ambitienota 2020-2025.
- Meer publiek-private samenwerking en betrokkenheid van bewoners in het realiseren van beleidsdoelstellingen.

3.4 KWALITEIT VAN VOORZIENINGEN IS BELANGRIJKER DAN KWANTITEIT

De bereikbaarheid en de kwaliteit van voorzieningen op het platteland zijn belangrijk, maar dat betekent niet dat in elk dorp alle voorzieningen aanwezig moeten zijn.

Nieuwe dorpingen relateren leefbaarheid minder aan de aanwezigheid van lokale voorzieningen. Vooral de kwaliteit van hun woning en de directe woonomgeving bepalen hun woonstkeuze (o.a. Frans Thissen).

Dit betekent niet dat ze geen band meer willen of hebben met het dorp. Ze kozen bewust voor hun dorp als woonplaats en vertonen in samenhang daarmee lokaal bewustzijn (Groot, 1974; 1989) of dorpstrots (Mak, 1996) en betrokkenheid met een 'lichtere vorm van gemeenschap', een community-lite (Simon et al., 2007).

Uit recent leefbaarheidsonderzoek in West-Vlaanderen (2021) leren we dat de bereikbaarheid en de kwaliteit van voorzieningen meer bepalend is dan de aanwezigheid ervan. Mensen kiezen hun woonplaats op basis van de kwaliteit van de woning, de directe omgeving en de ligging binnen de regionale woonmarkt. Of er een bakker of school in de directe buurt is, is bijkomstig. Wel moeten die bereikbaar zijn en kwalitatief.

Vraag is of we dit ook zo radicaal mogen stellen naar minder mobiele groepen? Is de fysieke aanwezigheid van diensten voor hen niet essentieel? Thissen gaat in verschillende artikelen in op dit thema en meent dat voor deze groepen geen generieke oplossingen, maar oplossingen op maat nodig zijn. Daarbij suggereert hij om in navolging van de Britse geograaf Malcolm Moseley de grote diversiteit van oplossingen te exploreren op het continuüm 'people-link-activity'². In sommige gevallen wordt beter vertrokken vanuit 'people' in plaats van uit 'activity': mensen naar een voorziening brengen en niet de voorziening naar de mensen.

Merk op dat kernen met een hoge leefbaarheid vaak een ligging kennen nabij een stedelijke kern. Dat bevestigt het belang van nabijheid van voorzieningen, zonder dat die noodzakelijkerwijs in de woonkern zelf moeten aanwezig zijn.

Recent leefbaarheidsonderzoek in de Westhoek bevestigt dat de leefbaarheid van een kern niet afhankelijk is van de aanwezigheid van voorzieningen (winkels, scholen) in de kern zelf, maar wel van verbondenheid en kwaliteit van voorzieningen in de ruimere omgeving.

² MOSSELY M. (1979), Accessibility: the rural challenge.

3.5 DORPSHUIZEN ALS KATALYSATOR... ONDER VOORWAARDEN

In onderzoek en bevestigingen zien we dat 'dorpshuizen' als initiatief doorgaans positief worden ervaren door bewoners. Er gelden wel randvoorwaarden als maatwerk en betrokkenheid en engagement van bewoners. Hier en daar duikt er wel een meer kritische stem op. In sommige bevestigingen zien we dat bepaalde ondervraagden vernieuwende impulsen missen en vinden dat de dorpshuizen te veel gedomineerd of gericht zijn op traditionele groepen.

Een gemeenschap hangt niet alleen samen door gedeelde waarden, maar ook door gedeelde plaatsen. Een robuuste sociale infrastructuur bevordert de sociale activiteit. Een dorpshuis doet dienst als 'Third Place'; het is geen thuis ('First Place') of functionele ruimte ('Second Place'), maar een ontmoetingsplek waar ruimte bestaat voor lokale gemeenschapsinitiatieven die bijdragen tot de ontwikkeling van het sociaal kapitaal van het dorp. Een 'third place' is open voor iedereen en idealiter maakt iedereen er ook gebruik van. Door een mix van functies en gebruik (ook als functionele ruimte of second place) door meerdere groepen, kan vermeden worden dat een third place te veel door één groep wordt gedomineerd.

Een dorpshuis is geen garantie voor meer sociale cohesie tussen dorpingen. Dat laatste komt er pas als het initiatief gedragen wordt door de bewoners. Een goede balans tussen enerzijds overheidsbeleid en anderzijds lokaal draagvlak en bewonersinitiatief is cruciaal. In dat verband wordt vaak onderscheid gemaakt tussen 'het dorpshuis van bewoners' (als een uitdrukking van de betrokkenheid van de buurt, van waaruit innovatieve ideeën ontstaan) en 'het dorpshuis voor bewoners' (als een fysieke plek voor ontmoeting).

Een buurtpunt of dorpshuis is maatwerk, elke context is anders. Wat werkt op de ene plek, werkt niet noodzakelijk elders. Ook bij het promoten van 'goede praktijken' in deze studie, moeten we dat steeds in het achterhoofd houden.

Onderzoek over 17 dorpshuizen in Friesland (Thissen, 2007) gaf aan dat bewoners de dorpshuizen als een belangrijk middel voor sociaal contact zagen en verbinding, maar eerder ouderwets en gedomineerd door traditionele groepen.

3.6 NAAR EEN NIEUWE VERHOUDING BEWONERS-BESTUUR

In tal van dorpsportretten zien we hoe bewoners en gemeenschappen in staat zijn om nieuwe impulsen te geven aan hun dorp. Deze voorbeelden roepen nieuwe vragen op over de verhouding lokaal bestuur-gemeenschap en dagen uit op vlak van bestuurlijke en democratische organisatie. Tegelijk zien we dat lokale besturen niet in dit bestuurlijke vraagstuk blijven hangen en bewonersinitiatief ondersteunen en burgers medeverantwoordelijkheid geven in het vormgeven van hun lokale omgeving. Recent onderzoek in de Westhoek (2022) bevestigt dat dit het gevoel van leefbaarheid verhoogt.

Het bruist in de samenleving. Burgers, collectieven en ondernemers nemen het heft in handen. De recente publicatie 'Goed voor elkaar dorpen' (2022) van de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen in Nederland heeft het over **gemeenschapskracht**. Zelf schrijven ze over dat begrip: "Gemeenschapskracht komt tot bloei als bewoners zelf de verantwoordelijkheid nemen én krijgen voor de toekomst van hun eigen dorp of wijk." In elf

dorpsportretten laat de vereniging zien tot wat bewoners en gemeenschappen in staat zijn, in tandem met de gemeente en dorpsondersteuners.

Een wervend voorbeeld in de publicatie is Esbeek, waar een bewonerscoöperatie het laatste dorpscafé overnamen, de kerk herbestemde als school en kinderopvang en starterswoningen voor jongeren en jonge gezinnen realiseert. Op hun initiatief werd ook een energiecoöperatie opgericht. Om welzijns- en hulpvragen te beantwoorden wierf de coöperatie een dorpsondersteuner aan, die betaald wordt door de gemeente.

Vanuit de dorpsportretten gaat men in de publicatie ook grondig in op de veranderende relatie tussen gemeentebesturen en dorpen. Men stelt vast dat bewoners zich niet langer als een achteroverleunende consument aanbieden van de overheid. Ze kiezen ervoor om gemeentelijk beleid mee uit te voeren. Van passief naar (pro-)actief, van meebewegen naar zelf aan het roer. Overheden reageren daar wisselend op, van enthousiast tot bedreigd.

Wellicht is het beeld dat vanuit de dorpsportretten naar voor komt en het sterke engagement van dorpsbewoners niet veralgemeenbaar voor heel Nederland en Vlaanderen. Het sociaal kapitaal in dorpen verschilt sterk. We spreken dus best met twee woorden, maar het is zeker waar dat ‘gemeenschapskracht’ tot veel in staat is.

Vandaar dat overheden deze dynamieken gaan ondersteunen – opnieuw meer in Nederland dan in Vlaanderen – door een dorpscontactambtenaar, gebiedsmakelaar of dorpsregisseur aan te werven. Die vormt dan het aanspreekpunt van het dorp en is de brugfiguur naar het bestuur. In hun rol worden ze doorgaans niet als trekkers gepositioneerd, maar eerder in een dienstbare rol geplaatst. Betrokken en tegelijkertijd bescheiden. Merk op dat in recent beleid rond zorgzame buurten veel professionals werden aangeworven bij lokale overheden om in te zetten op verbinding. De focus ligt hier wel duidelijk op zorg, welzijn en samenleven. Soms zijn ze meer trekkers van zorgzame buurten, op andere plaatsen zijn het meer regisseurs.

Merk op dat we het activeren van gemeenschapskracht niet vanuit een besparingslogica benaderen. Een aantal auteurs kijkt namelijk kritischer naar deze beweging, omdat ze in sommige gevallen wordt ingegeven vanuit een terugtrekkende overheid.

PLAN DE KERN, MET DE KERN

In het verlengde van bovenstaande, lezen we in het leefbaarheidsonderzoek in West-Vlaanderen over het belang van bewonersbetrokkenheid als een belangrijke stap naar medeverantwoordelijkheid en engagement. “Door als besturen in gesprek te gaan met bewoners, voelen die laatsten zich meer gehoord en meer verantwoordelijk voor hun eigen leefomgeving. En de resultaten zullen doorgaans goedkoper, meer op maat zijn en minder handhavingsinspanningen vragen.”

Beleidsbetrokkenheid, het gevoel dat “de politiek” luistert naar de bewoners, de mogelijkheid om ook deel te nemen aan de vormgeving van de kern, is belangrijk voor het gevoel van welbevinden. Het feit dat de mening van de lokale gemeenschap wordt gevraagd en dat inspraak in beslissingen met betrekking tot de kern mogelijk is, verhoogt het gevoel van leefbaarheid sterk. Dit impliceert een regelmatige terugkoppeling over de genomen beslissingen naar die bewoners.

3.7 HET VERBONDEN DORP

De leefbaarheid versterken betekent niet per definitie dat dorpen moeten groeien. Maat ontwerpers formuleert het beeld van het verbonden dorp waarin kernversterking bouwt op de kracht van elk dorp en verknoot wordt met de kracht van het ommeland in een regionaal verband.

De meeste beleidsmakers gaan er van uit dat dorpen moeten groeien om leefbaar te blijven. Het klopt dat een winkel, een bushalte, een woon- en zorgcentrum, een minimumaantal inwoners of gebruikers nodig hebben, maar heeft elk dorp een bakker of dienstencentrum nodig om leefbaar te zijn? Bovendien kunnen we nooit van alle dorpen in Vlaanderen terug autonome dorpen maken.

In hun studie 'ontwerpend onderzoek naar kernversterking in Vlaanderen' (2016-2017-biedt Maat ontwerpers een alternatief voor dit klassieke groeimodel waarbij bijkomende bewoners gezien worden als garantie voor de leefbaarheid van het dorp en haar voorzieningen. Ze sluiten groei voor alle duidelijkheid niet uit, maar het wordt in hun benadering niet als de generieke oplossing naar voor geschoven.

KERNVERSTERKING

Als basis voor het dorpenbeleid schuiven ze **kernversterking** naar voor. En die kernversterking is expliciet gericht op het aanscherpen van de eigenheid van het dorp als woon- en verblijfsmilieu, met andere woorden ze is gericht op het uitbouwen van een omgeving op mensenmaat. Kernversterking zet niet noodzakelijk in op een kwantitatieve groei van het dorp maar op het versterken van 5 kenmerken:

- 1 **Centraliteit**: een centrale betekenisvolle plek voor bewoners en gebruikers, een gedeeld centrum;
- 2 **Nabijheid** als richtbegrip voor de inpassing van programma's ten opzichte van elkaar, waarbij de mens als maatstaf wordt genomen: het dorp zelf heeft een beperkte actieradius, maar kan via slimme verbanden die aanzienlijk vergroten (en opgenomen worden in stedelijke netwerken).
- 3 **Herkenbaarheid** als houding gericht op het koesteren van de eigenheid of identiteit van het dorp als plek. Een identiteit die geworteld zit in de ruimtelijke dorpsstructuren maar evenzeer in sociale, culturele en economische betekenissen van het dorp. Die eigenheid laat toe dat bewoners en bezoekers zich kunnen vereenzelvigen met hun omgeving. Dorpskernversterking zet daarbij in op verbondenheid en gedeelde identiteit in het dorp.
- 4 **Integratie** als basishouding voor het afstemmen van vier elementaire deellagen of 'landschappen'. Het dorp is én wonen, én voorzieningen, én ontsluitingssystemen én landschap. Dorpskernversterking is dus geen sectorale aanpak waarbij slechts één of enkele beleidsdomeinen aan bod komen.
- 5 **Kwaliteitslag** en niet groei als uitgangspunt voor het versterken van het dorp, waarbij ingezet worden op het structureel aanpakken van de thematische uitdagingen waar het dorp voor staat.

HET VERBONDEN DORP

Het referentiekader dat de auteurs hanteren is dat van **het verbonden dorp**, waarbij verbinding in drie betekenissen moet gelezen worden: een geïntegreerde aanpak, een regionale aanpak en cocreatie.

- **Een geïntegreerde aanpak**: de vier basisopgaves voor het dorp dienen gezamenlijk te worden opgenomen:
 - het versterken van de woonfunctie in dorpen (opgaves voor woonmilieus);

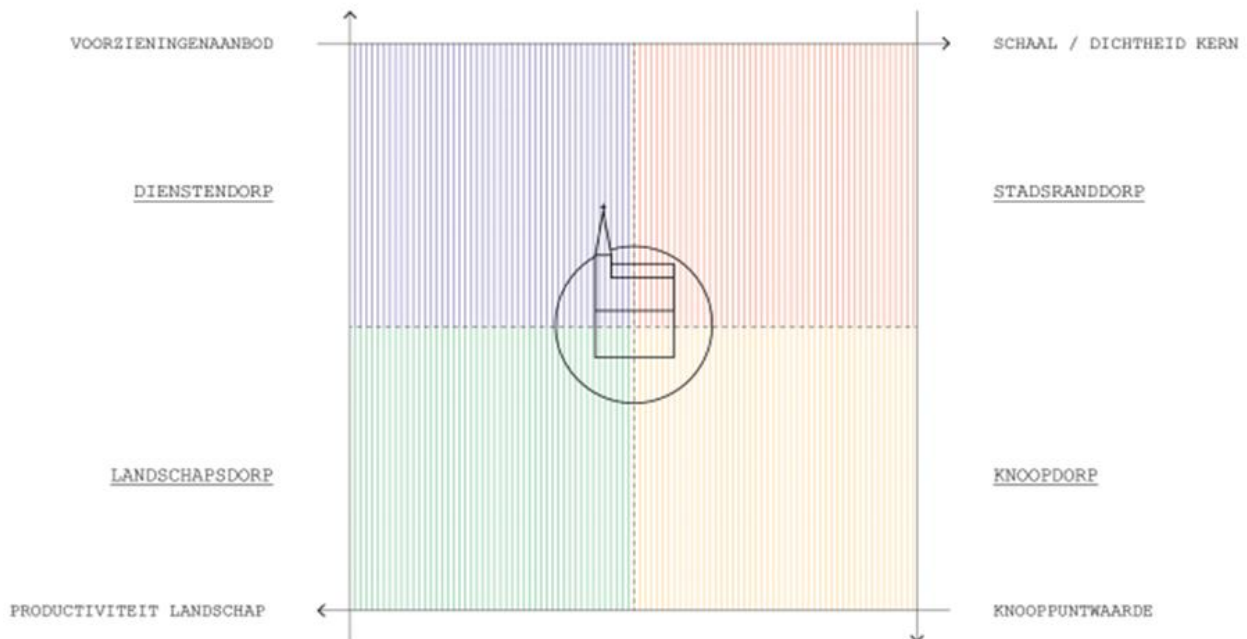

- het verduurzamen van het verkeer in en tussen dorpen (opgaves voor ontsluitingsmilieus);
- het verhogen van de attractie van diverse vormen van voorzieningen in de dorpen (opgaves voor voorzieningsmilieus);
- het ontwikkelen van dorpen met aandacht voor de diverse mogelijkheden van het landschap waarin de dorpen zich bevinden (opgaves voor landschapsmilieus).
- **Een regionale aanpak:** deze opgaves moeten niet enkel op schaal van het dorp zelf opgelost te worden. Het dorp is deel van een ruimere regio, waarin andere dorpen, open ruimte, steden en diverse grotere ruimtegebruikers onderdeel van vormen. De leefwereld van de dorpsbewoners is die van de regio en daarin neemt elke dorp een eigen rol op.
- **Cocreatie:** een aanpak waarin diverse actoren, besturen, ondernemers, bewoners en organisaties samen instaan voor de dorpskernversterking. De lokale dorps opgave verbindt de actoren aan elkaar.

DORPSTYPES

Omdat de kwaliteiten van elk dorp verschillen, verschillen ook de kansen voor kernversterking. Op basis van de kwaliteiten van elk dorp onderscheidt Maat ontwerpers 1) Stadsranddorpen; 2) Dienstendorpen; 3) Knoopdorpen en 4) Landschapsdorpen.

Figuur 5: Verschillende dorpstypes op basis van hun kwaliteiten

3.8 SMART VILLAGES

Het 'Smart villages' begrip introduceert nieuwe verwachtingen naar lokale gemeenschappen. De nadruk ligt op innovatie en kennisopbouw in functie van maatschappelijke uitdagingen.

Vanuit denkwerk op Europees niveau is het concept 'Smart Villages' tot stand gekomen. In een publicatie van het Europees Netwerk voor plattelandontwikkeling (ENRD) lezen we daarover:

"The idea of a process of transition – towards the application of digital and other solutions, more empowered rural communities and new services, more local innovation and new knowledge networks – is central to the Smart Villages approach." (Working document ENRD)

Smart Villages kunnen begrepen worden als gemeenschappen die de snelle maatschappelijke en economische veranderingen niet passief ondergaan, maar initiatief nemen en met vernieuwende oplossingen inspelen op deze uitdagingen. De focus ligt op transitie, innovatie en cocreatie:

- Dorpen die maatschappelijke uitdagingen en transitievraagstukken aanpakken (digitale transitie, de energietransitie, etc);
- Door de inzet van nieuwe technologie, nieuwe samenwerkingen, nieuwe organisatiemodellen, ... (geen business as usual);
- En samen verantwoordelijkheid en initiatief nemen.

Met deze invulling van 'smart villages' komen we dicht bij de definitie van sociale innovatie. Het kenniscentrum duurzaam ondernemen van de Vlaamse overheid benoemt sociale innovatie immers als volgt: "Wanneer verschillende actoren, verschillende expertises of verschillende hulpmiddelen op een nieuwe manier verbonden worden om een maatschappelijke behoefte in te vullen, spreekt men van 'sociale innovatie'³."

Toegepast op het thema dorpshuizen stelt zich vanuit het Smart villagesverhaal bijgevolg de vraag: kunnen dorpshuizen 'slimme' oplossingen faciliteren in plattelandsdorpen? 'Slim' betekent dan dat dorpsbewoners zelf initiatief nemen, dat de veerkracht van lokale gemeenschappen wordt versterkt, dat digitale technologieën of nieuwe oplossingen worden ingezet voor belangrijke maatschappelijke vraagstukken.

3.9 BRONNEN

Voor hoofdstuk 2 gebruikten we volgende bronnen:

- Allaert, K., Coppens, T. & Van Acker, M. (2018). Universiteit Antwerpen, Opmaken van een ontwikkelingsstrategie in kader van de veerkracht van dorpen. Deel 2: dorpenmonitor. Weblink.
- Allaert, K., Coppens, T. & Van Acker, M. (2018). Veerkracht in dorpen: 37 inspirerende projecten. Universiteit Antwerpen. Indeling op basis van uitdagingen. Weblink.

³ De sociale innovatiefabriek definieert sociale innovatie op een gelijkaardige manier: 1) vernieuwende producten, diensten, methodes of organisatiemodellen (voorbij business as usual) die 2) zich richten op complexe maatschappelijke uitdagingen.

- European Network for Rural Development. (2019, mei). How can LEADER/CLLD support Smart Villages? Weblink.
- European Network for Rural Development, Hess, S., Kolosy, K., O'Hara, E., Paneva, V., & Soto, P. (2018). Smart Villages: Revitalising Rural Services (EU Rural Review 26). Weblink.
- Landelijke Gilden, Vlaamse Landmaatschappij & Innovatiesteunpunt. (2019). Denk Doe Dorp. Inspiratieboek voor een dorpenbeleid. Weblink.
- Landelijke vereniging voor kleine kernen (2022), Goed voor Elkaar dorpen. Weblink.
- Maat-ontwerpers (2016-2017) in opdracht van het Departement Omgeving. Ontwerpend onderzoek naar kernversterking in Vlaanderen. Weblink.
- Netwerk Duurzame Mobiliteit, Cera & Innovatiesteunpunt, (2020). Praktijkboek voor de oprichting van je eigen buurtpunt. Weblink.
- Netwerk Duurzame Mobiliteit. (2017). Inspiratiefiche DORV. Goede praktijk: DORV. Weblink.
- Provinciebestuur West-Vlaanderen (2021). Leefbaarheidsonderzoek West-Vlaanderen. Analyse leefbaarheid in de kernen van het buitengebied. Uitgevoerd door het Steunpunt data en analyse van de provincie.
- Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw. (2009). Een dorps huis in uw gemeente? Ervaringen met Oost-Vlaamse dorps huizen. Weblink.
- Thissen F. en Loopmans M (2013)., Dorpen in verandering. IN: Rooilijn, jg 46, nr2. Weblink.
- Thissen, F. et al. (2021). Guest editorial: Changing villages; what about people? Journal of Rural Studies.
- Thissen, F., Droogleever Fortuijn, J. (2021). 'Het dorp als jas': Zijn dorpen wel levensloopbestendig? IN: Gerón, tijdschrift voor ouder worden en samenleving, 23 (2). Weblink.
- Thissen, Frans & Droogleever Fortuijn, Joos (2012). Het dorps huis: van bewoners en voor bewoners. De maatschappelijke participatie van dorpsbewoners en de betekenis van het dorps huis in de dorpen van Littenseradiel. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. 99p.
- Thissen, Frans (2012). The Village Hall: Third Places in Frisian villages. Horizons in Geography No. 81/82, Changing Rural Spaces, 2012, pp. 125*-134*
- Van Loy J. (2021). Onder de kerktoren – Waarom Vlaamse dorpen een toekomst hebben. Davidsfonds. Weblink.
- Verbakel W., Wouters E., Pieters E., Biermans B., De Bruyn J. (2021), Toolbox dorps architectuur. Een publicatie van Ar-tur, uitgegeven door Public Space, 256p. Weblink.
- Website Smart Rural Areas. Weblink.
- Website veerkrachtige dorpen. Weblink.
- Wieërs E., Kansen scheppen voor ontmoeting. Ambitienota Vlaamse Bouwmeester 2020-2025. Weblink.

4 EVALUATIE VAN DORPSHUIZEN OP HET PLATTELAND

In dit vierde hoofdstuk staan we stil bij de dorpshuizen die het voorbije decennium in Vlaanderen werden gerealiseerd. We richten ons daarbij op initiatieven die vanuit het plattelandsbeleid (PDPO, LEADER, Platteland Plus) werden ondersteund.

De VLM selecteerde 30 cases van dorpshuizen en -ruimtes die in de afgelopen programmaperiodes werden gesubsidieerd. Het begrip 'dorpshuis' werd daarbij ruim geïnterpreteerd. Ook dorpspleinen die in functie van ontmoeting werden heringericht of mobiele infrastructuur werden meegenomen. We gaan hieronder verder in op de diversiteit van de cases.

In een eerste ronde werden alle cases gecontacteerd. Van de 30 cases hebben 21 cases deelgenomen aan het onderzoek. Hun praktijk en ervaringen werden geïnventariseerd aan de hand van een online survey en een telefonisch interview.

Na deze eerste screening en evaluatie, deden we in een tweede ronde een diepte-onderzoek bij vijf cases, met plaatsbezoek en focusgroep met de betrokken stakeholders.

4.1 OVERZICHT VAN DE CASES

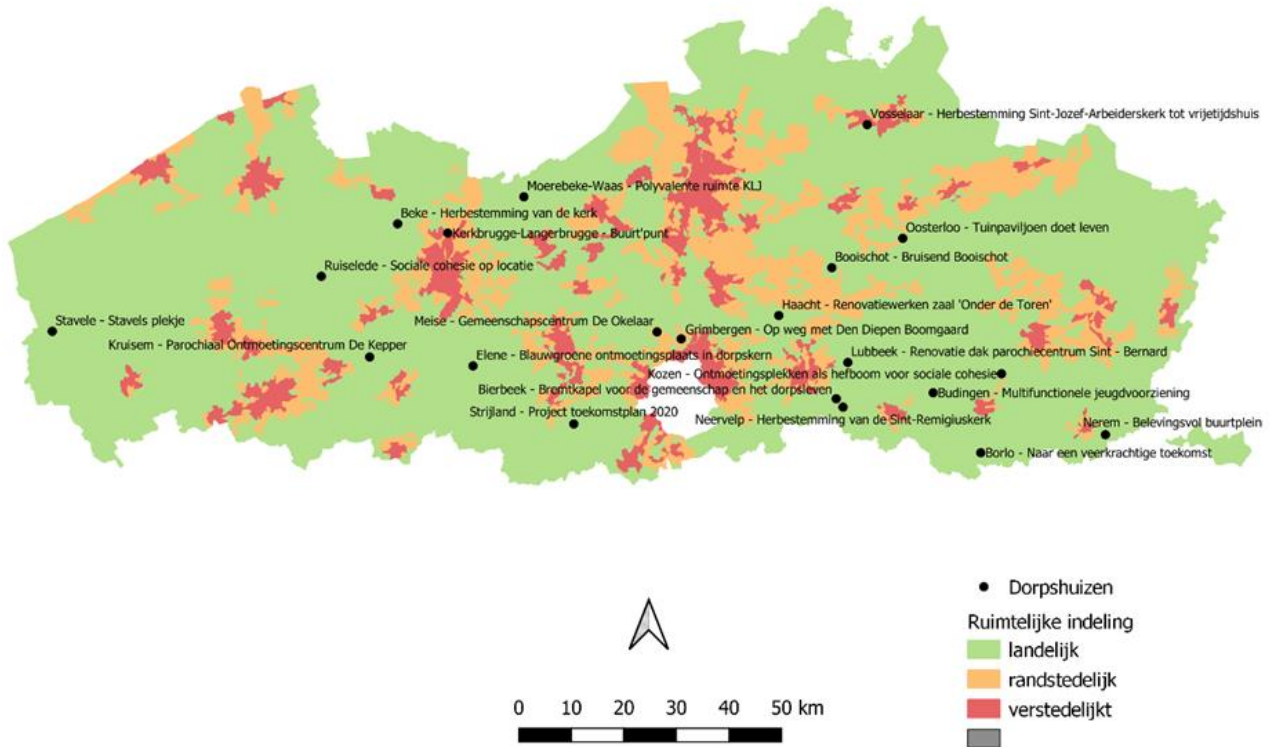
In totaal namen 21 cases deel aan het onderzoek. 9 van de 30 geselecteerde cases werden niet geëvalueerd. De voornaamste reden hiertoe was het effect van corona. Door de pandemie waren er verschillende projecten niet van start kunnen gaan of zaten ze nog in de opstartfase. De promotoren van deze projecten oordeelden daarom dat het (nog) geen nut had dat ze zouden meedoen aan de bevraging en evaluatie.

De 21 cases die in het onderzoek werden opgenomen, zijn verspreid over Vlaanderen zoals weergegeven op onderstaande kaart.

De meeste cases situeren zich in landelijk gebied, een beperkt aantal in wat we randstedelijk zouden noemen. Denk in dat laatste geval bv. aan 'Den Hannekesnest', een dorpshuis in Langerbrugge (Evergem), nabij Gent.

Figuur 6: situering van de 21 casestudies in Vlaanderen

DIVERSITEIT

De onderzochte initiatieven zijn behoorlijk verschillend van karakter. Er wordt m.a.w. een ruime interpretatie gehanteerd van 'dorpshuis', waarbij er niet altijd een link is met een gebouw. We onderscheiden volgende verschijningsvormen:

- Categorie 1: een infrastructuur (gebouw) met vrije inloop (bv. vrijetijdshuis Vosselaar);
- Categorie 2: een infrastructuur (gebouw) die niet doorlopend open is, maar wel op reservatie beschikbaar wordt gesteld van personen en organisaties (bv. parochiaal ontmoetingscentrum);
- Categorie 3: publieke open ruimte met gemeenschapsfunctie zoals het dorpsplein Spiere, Booischoot, buurtplein Nerem, dorpskern Deftinge, Dorpskern Elene, het tuinpaviljoen van vzw Perrekes;
- Categorie 4: Binnen én buitenruimte tegelijk of netwerk van meerdere plekken (vb. buurthuis, hoogstamboomgaard, petanquebanen,... in Kozen);
- Categorie 5: Mobiele infrastructuur (bv. evenementenmobiel Ruiselede).

Tabel 2: overzicht en indeling van de cases

Projectnaam	Subsidie	Promotor	Cat
Herbestemming Sint-Jozef-Arbeiderskerk tot vrijetijdshuis (Vosselaar)	P+	Gemeente Vosselaar	1
Tuinpaviljoen in Oosterlo doet leven	PDPO	Huis Perrekes vzw	3
Multifunctionele jeugdvoorziening Statie Budingen	LEADER	Stad Zoutleeuw	2
Ontmoetingsplekken als hefboom voor sociale cohesie in kleine dorpskernen (Kozen)	LEADER	Gemeente Nieuwerkerken	4
Renovatie dak parochiecentrum Lubbeek Sint – Bernard (Lubbeek)	LEADER	Sint-Bernardus Kring	2/4
Bremtkapel voor de gemeenschap en het dorpsleven (Bierbeek)	LEADER	Gemeente Bierbeek	2
Herbestemming van de Sint-Remigiuskerk te Neervelp	LEADER	Gemeente Boutersem	2/4
Parochiaal Ontmoetingscentrum De Kepper	PDPO	vzw Interparochiale Werken Kruishoutem en Ooike	2
Bouwen van polyvalente ontmoetingsruimte KLJ Moerbeke-Waas	PDPO	Vzw 't Venneken	2
Afwerking gemeenschapscentrum De Okelaar (Wolvertem)	P+	De Okelaar, cohousingproject	2
Renovatiwerken zaal 'Onder de Toren' Haacht	P+	Onder de Toren Haacht	2
Op weg met Den Diepen Boomgaard (Grimbergen)	P+	Den diepen boomgaard (Maatwerkbedrijf en arbeidszorg)	3
Project toekomstplan 2020 Strijland (Lennik)	PDPO	vzw vpw dekenaat Lennik - afdeling Strijland	2
Stavels plekje (Alveringem)	PDPO	Gemeente Alveringem	1
Bruisend Booischot (Heist-op-den-Berg)	P+	Gemeente Heist-op-den-Berg	4
Belevingsvol buurtplein Nerem	LEADER	Stad Tongeren	4
Borlo naar een veerkrachtige toekomst (Borlo)	P+	Hof van Borlo vzw	4
Buurt'punt Kerkbrugge - Langerbrugge	LEADER	OBRA/BAKEN vzw	1
Herbestemming van de kerk van Beke	LEADER	Kerkfabriek Sint-Martinus Zomergem	2
Sociale cohesie op locatie (Ruisselede)	LEADER	Gemeente Ruisselede	5
Blauwgroene ontmoetingsplaats in dorpskern Elene	P+	Vzw Helder Water	3

4.2 BEVRAGING VAN DE CASES

De bevraging van de cases verliep in twee delen: een online survey en een telefonisch interview van ongeveer een uur. De vragen en resultaten werden gestructureerd binnen 8 thema's, zoals in onderstaande tabel geduid.

Tabel 3: onderzoeksvragen bij de casestudies

Thema's	Onderzoeksvragen
Initiatief en aanleiding	<p>6 Wie is, of wie zijn de initiatiefnemer(s)?</p> <p>7 Vanuit welke aanleiding of noodzaak is het initiatief ontstaan?</p> <p>8 Wat waren, naast de maatschappelijke aanleiding, drijfveren of versnellers voor het initiatief? M.a.w. welke kansen hebben zich voorgedaan of welke factoren hebben het initiatief mee ondersteund?</p>
Locatie, ruimte en ruimtegebruik	<p>9 Situeert de werking zich op één of meerdere locaties? Gaat het om binnen- en/of buitenruimten?</p> <p>10 Wie is de eigenaar van de ruimte(s)?</p> <p>11 Onder welke vorm worden de ruimtes ter beschikking gesteld (gratis, huur, erfpacht, ...)?</p> <p>12 Over welke ruimte(n) beschikt men? Hoe worden ze benut? Zijn ze multifunctioneel ingericht?</p> <p>13 Wat is het werkingsgebied of bereikt dat wordt nagestreefd?</p> <p>14 Gaat het om een dorp met veel of weinig cohesie? Met een bepaald type bewoners?</p>
Werking en invulling	<p>15 Hoe kwam het programma of de invulling van het dorps huis (de 'projectdefinitie') tot stand?</p> <p>16 Wat zijn de openingsuren van het dorps huis?</p> <p>17 Welke activiteiten en dienstverlening vinden er plaats?</p> <p>18 Welke leeftijdsgroepen of doelgroepen uit de dorps gemeenschap worden vooral beoogd?</p> <p>19 Komt het effectief gebruik door de doelgroepen overeen met wat beoogd werd?</p>
Actoren en samenwerking	<p>20 Is er een vorm van 'bestuur'? Hoe is dat samengesteld?</p> <p>21 Is er een juridische structuur? Welke?</p> <p>22 Wie zijn de trekkers of belangrijke figuren die het verschil maken?</p> <p>23 Welke rol neemt het gemeentebestuur of OCMW op?</p> <p>24 Hoe is de verhouding/samenwerking met de verenigingen?</p> <p>25 Hoe is de verhouding/samenwerking met andere lokale voorzieningen?</p> <p>26 Zijn er ondernemers betrokken?</p> <p>27 Hoe worden de bewoners betrokken en geactiveerd?</p> <p>28 Zijn er vrijwilligers actief?</p> <p>29 Hoe is de verstandhouding tussen de verschillende groepen en hoe verloopt de samenwerking?</p> <p>30 Hoe wordt de werking van het dorps huis ondersteund?</p>

(Sociale) innovatie en digitalisering	<p>31 Is het dorps huis een plek waar nieuwe initiatieven of nieuwe relaties tussen personen tot stand komen? Zo ja, kunt u daar voorbeelden van geven?</p> <p>32 Wordt er in de werking gebruik gemaakt van digitale technologie of nieuwsoortige databronnen? Zo ja, kunt u daar voorbeelden van geven?</p> <p>33 Bent u vertrouwd met het concept 'Smart Village'? Kan het initiatief worden geplaatst binnen het concept 'Smart Village'?</p> <p>34 Slaagt het dorps huis erin om nieuwe of 'moeilijkere' maatschappelijke thema's en transitie op de dorps agenda te zetten?</p>
Resultaten en impact	<p>35 Hoeveel mensen komen er op weekbasis in het dorps huis?</p> <p>36 Op welke doelen werden met het dorps huis al de grootste positieve effecten bereikt?</p> <p>37 Zijn er ook nadelige effecten van het dorps huis?</p> <p>38 Zijn er eventueel ook tegenstanders? Waarom?</p> <p>39 Wordt de werking bij momenten kritisch bevestigd? Is er een vorm van zelfevaluatie?</p>
Aandachtspunten en succesfactoren	<p>40 Welke problemen of knelpunten werden reeds ervaren?</p> <p>41 Wat zijn de belangrijkste succesfactoren voor een goed werkend dorps huis?</p> <p>42 Worden acties ondernomen om de levensvatbaarheid van het initiatief op de lange termijn te verzekeren? Welke?</p>
Financiering/Subsidies	<p>43 Wordt het concept gewijzigd/aangepast met het oog op het aanvragen van een plattelandssubsidie?</p> <p>44 Zou het initiatief ook zonder de plattelandssubsidie tot stand zijn gekomen?</p> <p>45 Wat is de kostprijs van de werking op jaarbasis?</p> <p>46 Op welke financiering/subsidies kan het initiatief beroep doen?</p>

4.3 RESULTATEN VAN DE BEVRAGING

In deze paragraaf bespreken we de resultaten van de bevestiging van de cases, met de thema's uit de survey als kapstok:

- 1 Initiatief en aanleiding voor het dorps huis;
- 2 Locatie, ruimte en ruimtegebruik;
- 3 Werking en invulling;
- 4 Actoren en samenwerking;
- 5 (Sociale) innovatie en digitalisering;
- 6 Resultaten en impact;
- 7 Aandachtspunten en succesfactoren;
- 8 Financiering/Subsidies.

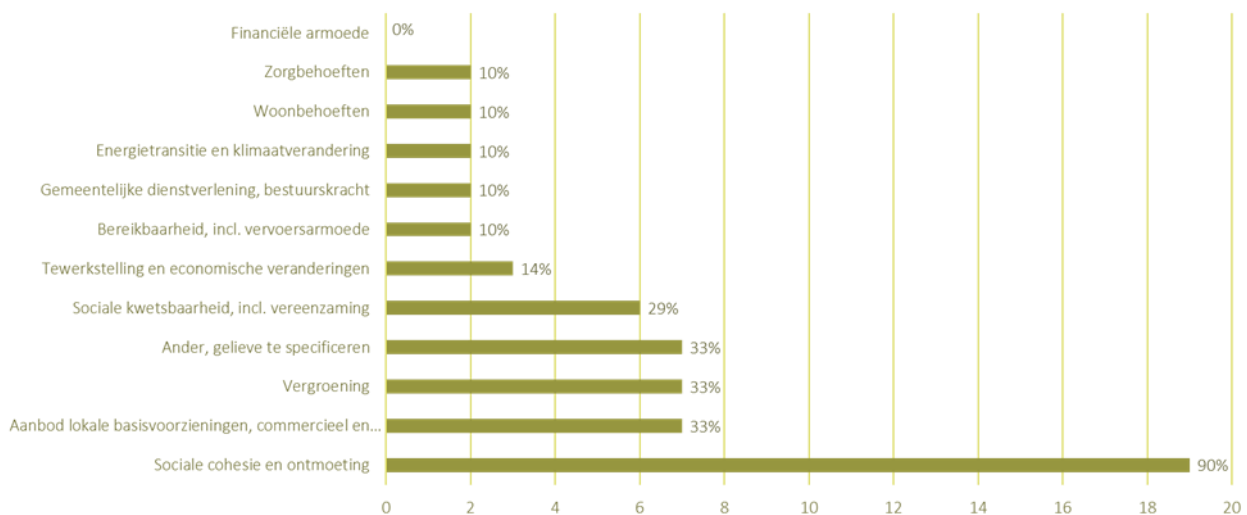
4.3.1 Initiatief en aanleiding voor het dorps huis

De aanleiding voor het oprichten van een dorps huis is vaak het invullen van een **urgente behoefte** binnen de dorps gemeenschap of van verenigingen. Dit kan heel concreet zijn, zoals het ontbreken van een zaaltje waar activiteiten en vergaderingen kunnen worden georganiseerd, tot een veel abstractere nood zoals het herwaarderen van het dorps gevoel.

Het versterken van de sociale cohesie werd door 19 van de 21 respondenten als reden en aanleiding opgegeven en is daarmee ook de voornaamste motivatie. Verschillende respondenten verwezen tijdens het gesprek geen 'slaapdorp' te willen zijn of worden. Door de creatie van een dorps huis willen ze de sociale cohesie versterken en vermijden dat mensen geïsoleerd en op zichzelf in het dorp wonen.

In het verlengde hiervan wilden de meeste initiatiefnemers met het dorps huis de actieve verenigingen ondersteunen en faciliteren, gezien de centrale rol deze vaak spelen in het sociale leven van dorpingen.

Figuur 7: aanleiding voor dorps huis

Een aanleiding die door de initiatiefnemers werd aangebracht, naast de voorziene categorieën, was het **benutten en herbestemmen van leegstaande infrastructuur**. 10 projecten zijn ontstaan vanuit de opportuniteit om verwaarloosde gebouwen te herbestemmen als een ontmoetingspunt. 8 van de 10 hadden een voormalige religieuze invulling (kerken en parochies) en zijn gelegen op een gunstige en centrale plek binnen het dorp. De kans om enerzijds het gezicht van het dorp te bewaren en anderzijds een zeer praktische nood in te vullen, namelijk de creatie van een ontmoetingsplek, waren voor velen een extra motivatie om hun project te initiëren.

Leegstand

Leegstand van infrastructuur, en meer bepaald religieuze gebouwen, waren in verschillende cases een driver. Het voordeel van herbestemming is dat het dorps gezicht kan bewaard blijven en het dorps huis vaak een centrale plek krijgt. Verder kan dit ook kostendrukkend zijn en heeft het ruimtelijke voordelen, gezien er niet geïnvesteerd moet worden in nieuwbouw.

Tevens loert hier ook een valkuil om de hoek. Als een beeldbepalend gebouw in een dorpskern leeg komt te staan, wordt dit al snel door allerlei groepen aangegrepen om er een publieke functie à la dorps huis aan te geven, zonder dat er een manifeste behoefte is of andere denksporen werden verkend. Tijd nemen voor een voldoende grondige afweging van kosten/baten is essentieel.

Ook interessant op te merken is het verschil tussen **het dorps huis als hoofdoel of als zijdoel**. In het laatste geval ziet men de oprichting en werking van het dorps huis eerder als een nevenactiviteit. Een voorbeeld hiervan is de *'polyvalente ontmoetingsruimte KLJ Moerbeke-Waas'*, waar er in eerste instantie naar een nieuw lokaal voor de desbetreffende jeugdbeweging werd gezocht. Echter zagen zij hierin de opportuniteit om een breder perspectief te hanteren en de nieuwe ruimte ook open te stellen voor andere verenigingen. Of er zitten bij de initiatiefnemers ook een aantal sociale organisaties die hun infrastructuur breder openstellen.

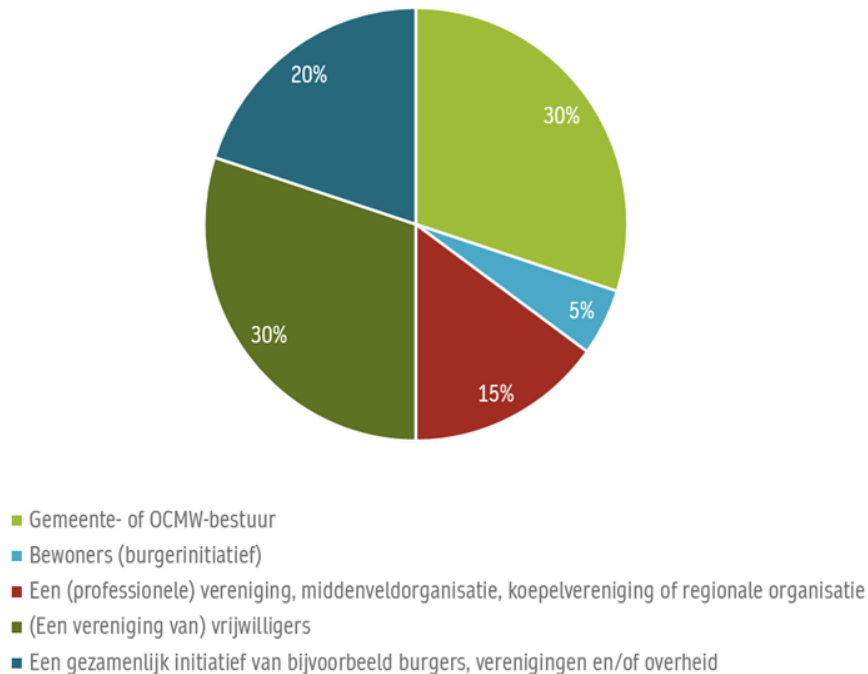
De belangrijkste initiatiefnemers zijn de **gemeenten (30 %), vrijwilligersverenigingen (30 %) en samenwerkingsverbanden tussen burgers, verenigingen en overheid (20 %)**.

Samengevat zouden we kunnen stellen dat de dorps huizen voor de helft vanuit privaat initiatief tot stand kwamen en voor de helft vanuit de lokale overheid of met sterke betrokkenheid van de lokale overheid.

Merk op dat we onder de 21 cases geen vergelijkbare voorbeelden vinden met **dorpscoöperaties en stichtingen** zoals deze vaak in Nederland voorkomen. Dit betekent niet dat ze in Vlaanderen helemaal niet bestaan. Buiten de cases zien we bijvoorbeeld *Vrijstaat Heuvelland* (zie longlist van goede praktijken in bijlage), een niet partijgebonden burgerparticipatiebeweging die zich toelegt op het aanpakken van maatschappelijke, sociaalecologische uitdagingen in de gemeente.

Figuur 8: initiatiefnemers dorps huis

4.3.2 Locatie, ruimte en ruimtegebruik

Zoals hierboven al vermeld, werd ‘dorpshuis’ bij de caseselectie niet als een strak afgelijnd begrip gehanteerd en is er een grote diversiteit binnen het soort projecten. Er wordt gevarieerd tussen binnen- en buitenruimtes, een combinatie van beiden of mobiele infrastructuur. Verder is het gebruik bij de een op reservatie, terwijl anderen een vrije inloop hebben.

VERSCHILLENDE CONTEXTEN

Naast de invulling van het project zelf, is er ook veel variatie op te merken tussen de verschillende contexten waarbinnen de dorpshuizen plaatsvinden. Op basis van de bevraging, kunnen we drie types van dorpen onderscheiden op vlak van sociale cohesie:

- 1 **Dorpen met een sterke sociale cohesie** (vaak gepaard met een actief verenigingsleven), waarbij het dorpshuis als ondersteunende en stimulerende factor gezien wordt.
- 2 **Dorpen die een afname van de sociale cohesie hebben ervaren afgelopen jaren** en het dorpshuis als redmiddel zien om de cohesie weer te versterken.
- 3 **Dorpen met een ‘normale’ sociale cohesie** die via het dorpshuis proactief willen inspelen op trends die ze opmerken in andere, naburige dorpen.

Naast de sociale cohesie verschillen de dorpen ook sterk op vlak van inwoners en aantal voorzieningen. Zo zijn er gehuchten met 600 inwoners en amper voorzieningen, maar ook gemeenten die 15.000 bewoners tellen en een resem aan cafés, restaurants en winkels.

De afwijkingen op vlak van sociale cohesie, inwonersaantal en voorzieningen tonen aan dat dorpshuizen in verschillende contexten worden ingezet.

SCOPE EN BEREIK

De promotoren werden ook bevraagd over het nagestreefde bereik. Hoewel de meeste projecten zich vooral lokaal richten (het dorp of de (deel)gemeente), zijn er enkele projecten die een breder perspectief hanteren. Zo weet vzw Huis Perrekes, een organisatie die instaat voor de zorg en begeleiding van mensen met dementie, een breder, zelfs internationaal publiek aan te trekken met hun *'Tuinpaviljoen in Oosterlo doet leven'*. Zij organiseren in het paviljoen immers ook evenementen, vormingen en concerten, die openstaan voor het brede publiek. Zij ontvingen bijvoorbeeld een 40-tal studenten uit Parijs die de architectuur van het paviljoen kwamen bewonderen. Verder zet de vzw sterk in op de noden die ze opmerken bij hun patiënten of in de maatschappij.

Figuur 9: tuinpaviljoen Oosterlo doet leven (vzw Huis Perrekes)

4.3.3 Werking en invulling

Ieder dorpshuis dat werd geëvalueerd heeft zijn eigen unieke projectdefinitie, waarin het programma en de werking worden uiteengezet. Tijdens de bevraging werd er gepolst naar de wijze waarop deze tot stand is gekomen: werd deze gebaseerd op eigen inzichten, input van buitenaf, bewonersconsultatie...?

Opnieuw leidde dit tot zeer uiteenlopende antwoorden over de projecten heen. We maken het onderscheid tussen 2 categorieën:

- 1 **Stand-alone:** de initiatiefnemer werkte het project uit op basis van eigen inzichten, al dan niet beïnvloed door inspiratie van andere, soortgelijke projecten. Er kwam geen of zeer beperkte inmenging van bewoners of andere verenigingen/organisaties aan te pas.

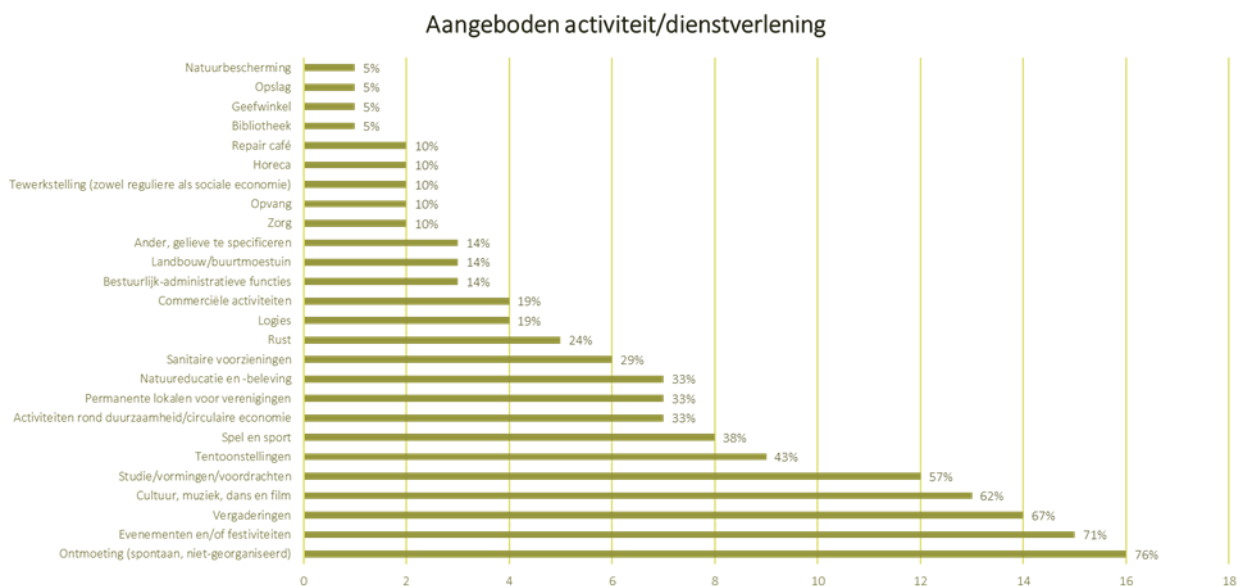

- 2 **Participatief:** de initiatiefnemer zoekt actief en regelmatig naar de input van buitenaf bij het formuleren van de projectdefinitie, onder meer door het bevragen van bewoners en verenigingen of door het uitvoeren van een behoeftenanalyse in de buurt.

In de praktijk zagen we vaak ook de mix van beide vormen, waarbij er al een sterk gevormd idee was bij de initiatiefnemer maar er toch ruimte bleef voor (beperkte) input van externen.

AANBOD EN INVULLING

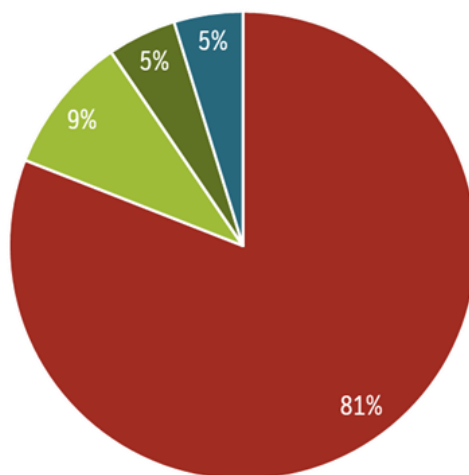
Het aanbod of de dienstverlening van het dorps huis is vaak gelinkt aan het versterken van het gemeenschapsleven, waarbij ontmoeting en het organiseren van vrijetijdsactiviteiten worden gefaciliteerd (zie onderstaand staafdiagram). Hierbij kan de projectcoördinator een **actieve of passieve** rol invullen. Bij een actieve rol zal de coördinator zelf activiteiten organiseren en instaan voor de werking van het dorps huis. Bij een passieve invulling blijft de rol van de coördinator beperkt tot facilitator: er wordt infrastructuur ter beschikking gesteld voor groepen die activiteiten wensen te organiseren. Dit laatste wordt opnieuw vaak gekoppeld aan het prominente verenigingsleven die in verschillende cases naar voor kwam. Lokale groepen zoals jeugdbewegingen, FERM en OKRA kunnen gebruik maken van de lokalen om vergaderingen te organiseren of activiteiten te laten doorgaan.

Doelgroepen zijn vaak heel de dorpsgemeenschap. In mindere mate wordt er gefocust op specifieke doelgroepen. 'ouderen' of 'socioculturele verenigingen' worden om die reden door geen enkele respondent als aparte doelgroep genoemd, het gaat doorgaans om de ganse gemeenschap. Opmerkelijk in de gesprekken was wel dat initiatiefnemers van het dorps huis de verenigingen regelmatig als de vertegenwoordigers van de hele dorpsgemeenschap beschouwen. Een perceptie die niet meer strookt met de realiteit.

Figuur 10: Doelgroepen dorps huis

■ Volledige dorpsgemeenschap ■ Kinderen/jongeren ■ Ouderen ■ Socio-culturele verenigingen ■ Kwetsbare personen ■ Toeristen

4.3.4 Actoren en samenwerking

In 14 van de 21 cases is er een vorm van bestuur aanwezig, die zich bezighoudt met de dagelijkse werking en de visie van het dorps huis. Bij 12 van de 14 is dit ook juridische vertaald, vaak in de vorm van een vzw of vennootschap.

De initiatiefnemers, zoals hierboven weergegeven, zijn in nagenoeg alle cases de belangrijkste trekkers en uitvoerders van het project. Opvallend hierbij is hoe meerdere respondenten wezen op het belang van een kernteam met een sterke overtuiging.

Tijdens het gesprek werden de promotoren bevraagd over de rol van volgende drie actoren:

De gemeente

De respondenten gaven aan dat er over het algemeen een goede relatie wordt onderhouden met het gemeentebestuur. In gevallen dat de gemeente zelf geen initiatiefnemer/uitvoerder is, kan deze twee rollen opnemen:

- Ondersteuner/facilitator: het bestuur biedt actief steun aan door promotie te maken en hulp te bieden bij administratieve zaken zoals de bouw- of subsidieaanvraag.
- Toeschouwer: er wordt geen spontane hulp geboden vanuit de gemeente.

Verenigingen

Voor de verenigingen zijn er over het algemeen 3 soorten rollen weggelegd over de 21 cases heen:

- Mede-architect: verenigingen hebben inspraak en geven mee vorm aan het project.

- Gebruiker: inspraak eerder beperkt, maar maken regelmatig gebruik van de faciliteiten.
- Toeschouwer: verenigingen hebben geen rol en zijn niet de doelgroep.

De meeste cases hebben hun samenwerking met de verenigingen onder de eerste of tweede vorm en onderhouden nauwe banden met de verenigingen (17 van de 21 cases).

Vrijwilligers

Vrijwilligers nemen vaak een centrale rol in. De werking en continuatie van veel dorpshuizen berust grotendeels of volledig op de inzet van vrijwilligers. Dit kunnen onder andere de initiatiefnemers zelf zijn, maar ook leden van de verenigingen die deel uitmaken van de doelgroep of via het ronselen van buurtbewoners.

Echter valt op dat de werving van vrijwilligers vaak een grote uitdaging is. Er is enerzijds een groeiende nood aan verjonging. Verschillende initiatieven gaven aan dat het vooral een 'verouderde', harde kern is die zich inzet voor de werking van het dorpshuis. Deze trend brengt onzekerheid met zich mee naar de toekomst toe. Anderzijds ontbreken projecten die niet vanuit de gemeente worden geïnitieerd vaak aan de middelen om vrijwilligersvergoedingen te voorzien of opleidingen aan te bieden. Dit maakt vrijwilligerswerk minder aantrekkelijk.

Het beeld en de uitdagingen die in de bevraging naar voor komen rond vrijwilligerswerk, wekken het beeld op van eerder traditionele groepen achter de dorpshuizen, die al langer actief zijn. In onderzoek van o.a. UCLL rond burgerinitiatieven komen heel vaak gedreven, jonge groepen naar voor die gemakkelijk mensen rekruteren om dingen samen te doen. Een en ander hangt samen met het levensfasemodel van groepen vrijwilligers. Startende en autonome groepen zijn fel naar buiten gericht en sluiten aan bij wat relevant is in de samenleving. De meeste groepen rond de bevragede dorpshuizen lijken zich in een andere fase te bevinden. Ze zijn meer intern gericht en staan minder open voor samenwerkingsverbanden.

NIEUWE SAMENWERKINGSVERBANDEN

Verschillende respondenten gaven aan dat er nieuwe samenwerkingsverbanden en relaties ontstaan tussen de verschillende actoren, onder stimulans van de dorpshuizen. Dit varieert tussen:

- de creatie van nieuwe, individuele relaties tussen mensen;
- het betrokken geraken bij het verenigingsleven;
- het oprichten van nieuwe initiatieven zoals een fotoclub en muziekbandjes;
- het samen organiseren van evenementen zoals halloweentochten en eetfestijnen;
- de oprichting van professionele partnerschappen.

Nieuwe initiatiefnemers

Uit het onderzoek blijkt een grote variatie aan initiatiefnemers, waaronder ongeveer de helft privaat en de helft publiek. Hiertussen enkele opvallende en vernieuwende soorten initiatiefnemers, zoals sociale organisaties en cohousinggemeenschappen:

- OBRA/BAKEN vzw, instelling voor mensen met een beperking;
- Huis Perrekes vzw, instelling voor mensen met dementie of beperking;
- Den diepen Boomgaard, maatwerkbedrijf en arbeidszorg (bioboerderij);
- Cohousingproject (De Okelaar);
- Wooncoöperatie (Hof van Borlo).

Uit de cases hebben we geleerd dat bovenstaand type promotoren in staat zijn de traditionele visie op het dorpshuis te verruimen, door de invulling en werking te koppelen aan hun eigen visie en missie.

Ook zien we in een aantal gevallen een interessante wisselwerking tussen cliënten van de sociale voorziening en de vrijwilligers. Denk bv. aan Den Hanneskesnest waar cliënten van OBRA tijdens de dag het buurtpunt openhouden (dagbesteding) en vrijwilligers in het weekend. Dat verlicht de druk op de vrijwilligers.

4.3.5 (Sociale) innovatie en digitalisering

SOCIALE INNOVATIE

Zoals in 3.7 werd aangegeven, spreken we over sociale innovatie wanneer er sprake is van 1) vernieuwende producten, diensten, methodes of organisatiemodellen (voorbeeld business as usual) die 2) zich richten op complexe maatschappelijke uitdagingen

Als we de cases kritisch evalueren, mogen we stellen dat sociale innovatie beperkt aanwezig is. Sporen die we daarvan terugvinden zijn o.a.:

- Projecten die duurzame materialen gebruiken en inzetten op ontharding, zoals in het geval van het Belevingsvol Buurtplein in Nerem of de Ontmoetingsplek voor Sociale Cohesie in Kozen;
- Dorpshuizen die ruimte reserveren voor workshops, lezingen en vormingen rond actuele maatschappelijke thema's en de bezoekers daarrond sensibiliseren;
- Een beperkt aantal projecten heeft ook een actieve werking rond maatschappelijke uitdagingen, door bijvoorbeeld de integratie van een tweedehandswinkel (Zaal onder de Toren in Haacht) of in te zetten op lokale landbouw en korte keten (Hof van Borlo).

DIGITALE INNOVATIE

Binnen dit onderzoek kregen we ook weinig voorbeelden te zien waar digitalisering als hefboom wordt ingezet. In de gevallen waarin dit wel gebeurde, was dit vaak beperkt tot hebben van een website, gebruik maken van online communicatiekanalen en het voorzien van wifi of een beamer in lokalen.

INNOVATIE PRIKKELEN IN DE TOEKOMST

Ondanks enkele vernieuwende voorbeelden, heeft de meerderheid van de behandelde cases een vrij traditionele invulling aan het dorpshuis. Vaak gaat het over het aanbieden van infrastructuur om

ontmoeting te faciliteren en plaatselijke verenigingen te ondersteunen. We zien beperkte linken met (nieuwe) uitdagingen en opportuniteiten op het platteland.

Dat kan meerdere redenen hebben, mogelijk ook de selectie van projecten, want in het volgende hoofdstuk kunnen we wel goede praktijken op dat vlak aanduiden. Misschien is het ook een indicatie dat we op het platteland minder maatschappelijke innovatie zien dan in een stedelijke omgeving, wat aan het sociaal kapitaal kan te wijten zijn, maar evenzeer aan minder ondersteuning. Tijdens gesprekken werd de hypothese geformuleerd dat bewonersgroepen in de steden kunnen terugvallen op meer professionele ondersteuning.

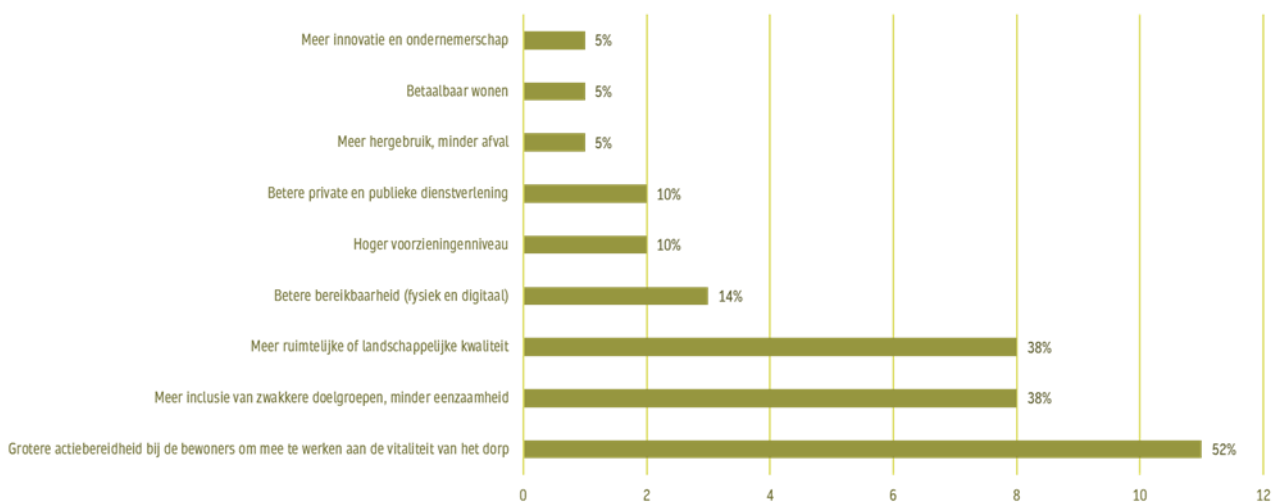
Los van de oorzaak, kan deze vaststelling alleszins wel een aanleiding zijn om sterker richting innovatie te prikkelen in de volgende programmaperiode; Het LEADER-kader zou daar overigens de directe aanleiding moeten voor zijn.

4.3.6 Resultaten en impact

In het onderzoek werd gevraagd wat de bereikte positieve impact was van het dorps huis. Respondenten vonden dit geen evidente vraag om te beantwoorden. Daar zijn twee redenen toe:

- COVID heeft een volwaardige opstart van veel projecten geremd de afgelopen jaren, waardoor de impact zich nog niet of slechts matig heeft gerealiseerd. 5 respondenten gaven zelfs aan dat ze nog niet van start zijn kunnen gaan wegens de restricties.
- De meeste promotoren zijn gefocust op het behalen van zeer concrete uitkomsten en staan weinig stil bij achterliggende maatschappelijke impact die ze bereiken via hun project.

Reeds grootst bereikte positieve impact van het dorps huis

NEGATIEVE IMPACT?

We vroegen de cases of ze ook negatieve impact hebben ervaren. Dat bleek in heel beperkte mate het geval.

Als er bezwaren werden gemaakt, was dit gerelateerd aan lawaaioverlast of het zien verdwijnen van parkingplaatsen wegens ontharding. Initiatiefnemers trachten daar proactief op in te spelen door open communicatie en het betrekken van de burens bij het initiatief.

Kritiek vanuit de horeca, wat in bepaalde bronnen opduikt, werd door de cases niet vermeld.

4.3.7 Knelpunten en succesfactoren

In onderstaand kader worden de knelpunten en succesfactoren weergegeven, die de verschillende projectcoördinatoren ervoeren bij de opzet en werking van het dorps huis.

Opnieuw verwezen promotoren meermaals naar de pandemie en de bijhorende restricties als grootste knelpunt. Daarenboven zorgt Corona ervoor dat promotoren (nog) geen goed beeld hebben van wat de knelpunten/succesfactoren zijn bij de werking van hun dorps huis.

Tabel 4: knelpunten en succesfactoren bij dorps huisinitiatieven

Knelpunten	Succesfactoren
<ul style="list-style-type: none"> – Het vinden van vrijwilligers – Moeilijke samenwerking tussen groepen/juiste afspraken maken – Financiële moeilijkheden om het project draaiende te houden 	<ul style="list-style-type: none"> – Zeer actieve vrijwilligerswerking – Actief betrekken van verschillende actoren (creatie van een wij-gevoel) – Project en werking actief promoten – Het voorzien van een ruim aanbod – Laagdrempeligheid/toegankelijk en makkelijk bereikbaar zijn

Eén respondent gaf tijdens de enquête expliciet aan dat het **vinden van vrijwilligers** een uitdaging was voor de werking van het project. Uit de latere gesprekken werd duidelijk dat er meerdere promotoren zijn die zich hier zorgen over maken. Zoals in 4.3.4 al werd aangegeven, worden projecten gedragen door een ‘harde kern’. Er bestaat op vele plaatsen twijfel of er voldoende interesse is om de huidige taken van deze kern over te nemen, eenmaal die ermee zou stoppen. Men observeert daarbij dat jonge mensen nog wel engagement opnemen, maar houden van afwisseling en zich niet meer voor lange tijd willen binden.

Vrijwilligers rekruteren

In verschillende cases werd geklaagd over een terugloop van vrijwilligers en de moeilijkheden om nieuwe vrijwilligers te vinden, terwijl onderzoek naar vrijwilligerswerk en vrijwillige inzet in Vlaanderen geen dalende trend laat zien⁴. In onderzoek van o.a. UCLL rond burgerinitiatieven komen heel vaak gedreven, jonge groepen naar voor die gemakkelijk mensen rekruteren om dingen samen te doen. Sociale innovatie ontstaat vooral vanuit die nieuwe milieus. Belangrijk dus om de oproepen voor toekomstige dorps huizen ook in die kringen te verspreiden.

⁴ <https://sociaal.net/achtergrond/burgerinitiatief-in-kaart/>.

Verder gaven 5 respondenten aan dat er moeilijkheden zouden zijn in de **samenwerking**. Dit heeft enerzijds betrekking op respect en zorg voor de infrastructuur die wordt ter beschikking gesteld. Anderzijds bestaat er in sommige gevallen ook onduidelijkheid over wie welke verantwoordelijkheden dient op te nemen binnen het project.

Ten slotte gaven 4 respondenten aan dat het ook **financieel** soms moeilijk is, zeker wanneer men de kosten voor gebruikers zo laag mogelijk wenst te houden.

Verskillende succesfactoren werden meermaals aangehaald. Het hebben van een **actieve vrijwilligersploeg** die zelf volledig achter het idee staat is er één van. Hiermee gepaard is het creëren van een **wij-gevoel**, door het actief betrekken van verschillende actoren en verantwoordelijkheid geven aan zij die dit wensen. Verder is ook **communicatie en promotie** essentieel om de werking van het dorpshuis voldoende gekend te laten zijn binnen de gemeenschap. Sociale media zijn een handige tool om snel te verspreiden, maar ook mond-tot-mondreclame blijkt nuttig te zijn, in het bijzonder voor het bereiken van moeilijke doelgroepen. Enkele respondenten verwezen ook naar de voordelen van een **breed aanbod**, om zo voor elk wat wils te hebben. Ten slotte zijn veel projecten centraal gelegen in het dorp waardoor ze **toegankelijk en bereikbaar** zijn.

4.3.8 Financiering/ Subsidies

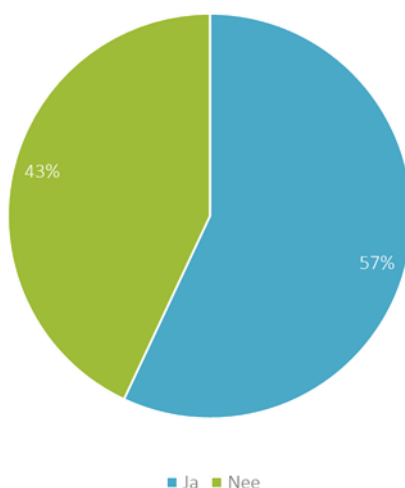
Tenslotte werd per project nagegaan wat de invloed was van de subsidie op hun project en hoe de financiering is gelopen/loopt.

De respondenten gaven aan of het dorpshuis al dat niet zou zijn verwezenlijkt zonder LEADER-steun. Iets meer dan de helft gaf aan dat ook zonder de subsidie hun concept zou uitgewerkt worden. Misschien dan wel in een afgeslankte vorm, met minder ‘toeters en bellen’, of met steun vanuit andere hoeken.

Tijdens de interviews deelden verschillende promotoren mee dat geld slechts een middel is en dat het succes in essentie berust op tijd en motivatie bij de betrokkenen. Als dit laatste aanwezig is, is het de kunst van creatief om te springen met de middelen die er zijn.

Zou het concept er zijn gekomen zonder de subsidie?

BIJSTURING OP BASIS VAN PROJECTSUSBSIDIE

Verder gaf een vierde van de respondenten aan dat ze hun projectidee hebben aangepast met het oog op het aanvragen van een plattelandssubsidie. Dit had voornamelijk betrekking op het gebruik van duurzamer en kwaliteitsvoller materialen voor de infrastructuur.

Naast de plattelandssubsidie zijn er verschillende andere financieringskanalen waarop beroep gedaan wordt, zowel voor de oprichting als voor de werking van het dorps huis:

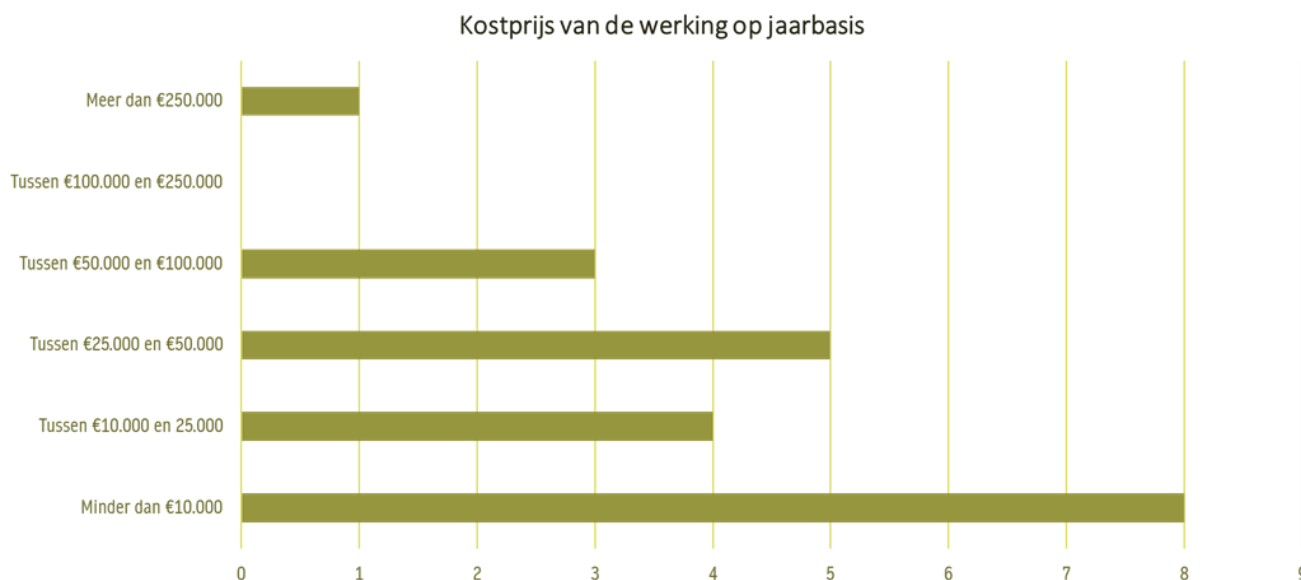
- Gemeentefinanciering (uitsluitend in gevallen waarbij de gemeente initiatiefnemer is);
- Eigen inkomsten via de werking (verhuur zaal, verkoop van producten, ...);
- Combineren van andere subsidiekanalen;
- Via aandeelhouders (in het geval van de coöperatie zoals bij De Okelaar);
- Leningen.

Ook hier heeft de coronapandemie zijn invloed op gehad: vanwege de lockdown en andere restricties is het vaak geen evidentie geweest om de inkomstenstroom op gang te houden, voornamelijk voor dorps huizen die hun middelen putten uit de werking.

Tenslotte wordt in onderstaande grafiek de geschatte kostprijs van de projecten op jaarbasis weergegeven. Hierbij dient wel de nuance te worden gemaakt dat niet naar een gedetailleerd financieel verslag werd gevraagd en respondenten dus zelf konden interpreteren wat zij verstaan onder 'kosten van de werking'. Om die reden zijn de resultaten slechts beperkt vergelijkbaar.

We zien we dat in alle gevallen de werkingskosten beperkt zijn en voor meer dan de helft van de gevallen onder de €25.000 blijft. Het project Op weg met Den Diepen Boomgaard is het enige project dat meer dan 250.000 euro op jaarbasis kost. Het betreft hier een biologisch maatwerkbedrijf dat via LEADER-steun hun infrastructuur wenst te verbeteren, ter bevordering van hun werking.

4.4 DIEPTE-ONDERZOEK VAN VIJF CASES

Aanvullend op de globale analyse van de 21 cases, deden we nog verder diepte-onderzoek bij vijf van de cases.

SELECTIE VAN DE CASES VOOR HET DIEPTE-ONDERZOEK

Voor de selectie van de vijf dieptecases werd gekozen om de variëteit en de diversiteit die we terugvonden in het geheel van 21 cases aan te houden en van elk 'type' een case meer in de diepte te bekijken. Vervolgvraag daarbij: welke 'types' herkennen we dan?

Voor een antwoord op die vraag, kunnen we enerzijds teruggrijpen naar de vijf categorieën die we noemden in 3.1 (gebouw met vrije inloop, gebouw op reservatie, publieke open ruimte, mobiele infrastructuur, combinatie van plekken), anderzijds zien we nog een tweede mogelijkheid tot indeling op basis van volgende drie kenmerken:

- Actief versus receptief (faciliterend): dorpshuizen met een actieve werking versus dorpshuizen die hun infrastructuur passief aanbieden voor verenigingen en gemeenschap (bv. POC De Kepper, Kruisem);
- Hoofdobjectief versus zijobjectief: in bepaalde cases is het dorpshuis en de werking errond eerder een nevenactiviteit van een wooncoöperatie (bv. Hof van Borlo), een sociale instelling (bv. vzw Perrekes), etc;
- Bewonersinitiatief versus bestuurlijk initiatief: onderscheid tussen cases waarbij verschillende groepen samengewerkt hebben rond de invulling van het dorpshuis en deze van de bewoners tot stand kwam of

gevallen waarbij de gemeente of een regionale organisatie een oplossing biedt (bestuurlijk initiatief). Soms zijn er elementen van beide aanwezig.

DE VIJF CASES

Vanuit een combinatie van beide categoriseringingen werden onderstaande vijf cases geselecteerd. Ze vormen een representatief staal van de volledige populatie van 21 cases. Vanuit praktisch oogpunt, kozen we ook voor cases die al iets te tonen hebben.

Tabel 5: overzicht dieptecases

Case	Categorie	Kenmerken
Buurtpunt 'Het Hannekesnest' (Langerbrugge-Evergem)	Infrastructuur met vrije inloop	Actief, hoofdobjectief, bewonersinitiatief
Ontmoetingsplek voor sociale cohesie en vlindernetwerk (Kozen, Nieuwenkerken)	Netwerk van meerdere plekken	Passief, hoofdobjectief, bestuurlijk initiatief
Polyvalente ontmoetingsruimte KLJ (Moerbeke-Waas)	Infrastructuur op reservatie	Passief, zij-objectief, bestuur en bewoners
Hof van Borlo (Gingelom)	Binnen- en buitenruimte	Actief, zij-objectief, bewonersinitiatief
Zaal onder de toren (Haacht)	Infrastructuur op reservatie	Actief, hoofdobjectief, bewonersinitiatief

Figuur 11: de vijf dieptecases in één beeld

Den hannekesnest (Langerbrugge-Evergem)
Infrastructuur vrije Inloop

Zaal onder de toren (Haacht)
Infrastructuur op reservatie

Ontmoetingsplek en vlindernetwerk Kozen (Nieuwenkerken)
Buitenruimte

Abtshof, vzw Hof van Borlo (Gingelom)
Combinatie binnen-en buitenruimte

Polyvalente ontmoetingsruimte KLJ Moerbeke
Infrastructuur op reservatie

AANPAK PER CASE

Bij het onderzoek in de diepte gingen we ter plaatse, met volgende agenda:

- Rondleiding met de initiatiefnemer;
- Werksessies met verschillende stakeholders:
 - Bevragen van het doel van het initiatief (start-stop-continue)
 - Evaluatie van het effect op de sociale cohesie (verzwakt- status quo- versterkt- nieuwe relaties)
 - Algemene vraag naar succesfactoren

BEVINDINGEN UIT DE CASES

Voor elke case hebben we een korte fiche opgemaakt. Deze zijn terug te vinden in de bijlagen. Hoewel de cases heel divers zijn, is hun hoofddoelstelling gemeenschappelijk: het bevorderen van sociale cohesie en het voorzien van een plek voor verenigingen.

Het diepteonderzoek bij de vijf cases heeft in belangrijke mate de bevindingen uit de survey bevestigd. In het bijzonder hebben we getracht om de dominante succesfactoren en uitdagingen nog beter te benoemen en te structureren. We kunnen ze in drie clusters indelen. Succes of falen heeft te maken met de context van het dorp, de openheid en de dynamiek van de initiatiefnemer en de betrokkenheid van lokale actoren:

- **Context van het dorp en de gemeenschap**

Ieder dorp heeft zijn eigen unieke kenmerken: oppervlakte, aantal bewoners, aantal voorzieningen, nabijheid van steden, ... Afhankelijk van deze kenmerken komen er noden en behoeftes van de gemeenschap naar boven waar een project op kan inspelen. Uit de dieptecases bleek het inspelen op urgente behoeftes via oplossingen op maat een succesfactor is.

Tegelijk zien we dat het dorp en de cultuur die er heerst ook voor weerstand kan zorgen, weerstand tegen verandering, of weerstand tegen projecten waarvan de bewoners niet het nut of de urgentie van inzien. Zo gaven 2 van de 5 dieptecases aan dat ontharding een moeilijk thema is, o.a. omdat men een verlies van parkeerplaatsen vreest. Sensibiliseren en draagvlak opbouwen is in geval van nieuwere thema's belangrijk.

- **Profiel van de initiatiefnemer**

De persoon of organisatie achter het project heeft vanzelfsprekend ook een dominante invloed op de uitkomst. Zo zagen we dat enkele initiatiefnemers uit algemeen belang handelden, terwijl anderen voornamelijk de noden van hun eigen achterban trachtten te behartigen. Een brede mindset en ondernemingszin bij de initiatiefnemer zijn grote pluspunten. Projecten hebben als dorps huis minder kans op slagen wanneer ze enkel vanuit de eigen organisatie worden opgezet en als er een gebrek is aan openheid.

- **Relatie met en invloed van lokale actoren**

De mate waarin lokale actoren, zoals buurtbewoners en verenigingen, betrokken worden, heeft ook een grote impact op de invulling en het succes van het project. Samenwerking met de buurt vergroot het

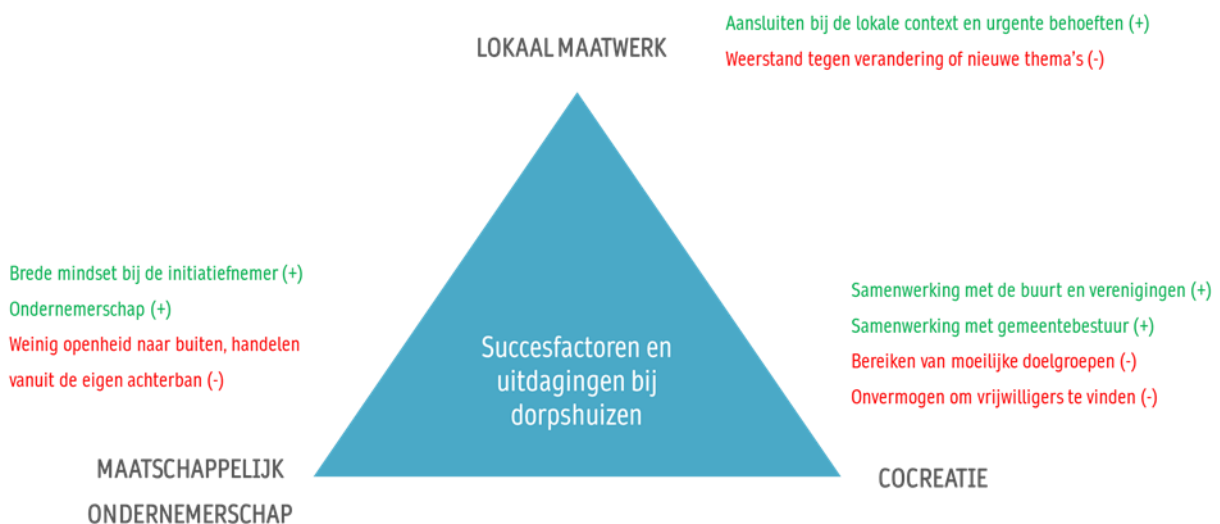

draagvlak en wordt gezien als belangrijke succesfactor. Er blijven evenwel doelgroepen die minder vlot te bereiken zijn, zoals jongeren of mensen van andere origine. Dit vergt extra aandacht.

Als de klik met burgers en de lokale gemeenschap er niet is, is dat in negatieve zin een faalfactor. Ook het niet vinden van vrijwilligers, zou als een aanduiding kunnen gelden dat die klik er te weinig is en/of dat de initiatiefnemer (succesfactor 2) onvoldoende ondernemerschap (projectmatig werken bv.) of openheid vertoont naar nieuwe groepen.

In de figuur hieronder duiden we per cluster in het groen de succesfactoren aan, in het rood de uitdagingen of faalfactoren.

Figuur 12: succesfactoren en uitdagingen dorpshuizen

5 INVENTARISATIE VAN GOEDE PRAKTIJKEN

In dit hoofdstuk verzamelen we goede praktijken m.b.t. het thema dorpshuizen. Waar de evaluatie in het vorige hoofdstuk was gericht op gesubsidieerde projecten binnen plattelandsontwikkeling, werd voor dit hoofdstuk een ruimere scope gehanteerd.

Om onze goede praktijkenlijst op te bouwen spraken we diverse netwerken en organisaties aan (Vereniging van steden en gemeenten, de Vereniging van Ruimtelijke Planners, de Vereniging van Vlaamse Provincies, landelijke Gilden, Vlaamse Vereniging dorpsbelangen, provincie West-Vlaanderen, intercommunales,...) en consulteerden we meerdere bronnen. Zo vonden we o.a. heel wat projecten via:

- Het rapport 'Veerkrachtige dorpen' (2018) van UApen;
- Brochure 'Bruijs' (2019) Regionetwerk Gent, met pilootprojecten kernversterking;
- De brochure 'Goed voor elkaar dorpen' (2022) van de Landelijke vereniging voor kleine kernen;
- Smart Villages Portal' van het Europees Netwerk voor Plattelandsontwikkeling;
- Europese programma's zoals EFRO en INTERREG;

We kregen ook cases aangereikt van de leden van de klankbordgroep.

SELECTIECRITERIA

Bij onze selectie van goede praktijken hebben we volgende filter gehanteerd:

- Het moet gaan over dorpshuizen of dorpsruimtes, in de ruime zin.;
- Maximale verwijzing naar de verschillende dimensies van 'Smart Village':
 - Lokaal initiatief van onderuit;
 - Sociale en/of digitale innovatie;
 - Samenwerking;
 - Gericht op het verhogen van de vitaliteit van het dorp.
- Hoofdzakelijk projecten na 2014 (laatste EU-programmaperiode);
- Focus op België en de buurlanden. Cases op andere plaatsen in Europa zijn soms minder goed toe te passen op Vlaanderen.

5.1 LONG LIST VAN GOEDE PRAKTIJKEN

De volledige lijst van 46 cases steekt in de bijlages.

Het is een verzameling van **multifunctionele dorpshuizen, netwerken, online platformen en mobiele dienstverleningen**. Naar ons inzicht kunnen elk van deze cases een inspiratie zijn voor toekomstige projecten.

Ze onderscheiden zich op vlak van creativiteit, toegevoegde meerwaarde en/of organisatie. Niettemin is copy/paste nooit een goed idee. Dorpshuizen moeten altijd afgestemd zijn op hun specifieke context.

Iedere case werd voorzien van een korte omschrijving met een bijhorende weblink. Ook wordt weergegeven op welke thema's ze inhaken, met daarbij doorgaans meerdere thema's. Denk hierbij aan energie, welzijn & zorg, voedsel(overschotten), armoede, digitalisering, etc.

Tenslotte werd er telkens nagegaan of er sprake is van sociale en digitale innovatie. De meeste cases bevatten een (lichte) vorm van **sociale innovatie**: er wordt vaak op een creatieve of originele manier antwoord geboden op maatschappelijke uitdagingen. Slechts in enkele cases zien we geen enkele link met sociale innovatie; maar werden de cases toch meegenomen omwille van hun maatschappelijke meerwaarde. **Digitale innovatie** komt beduidend minder voor. In 14 van de cases is sprake van digitalisering en spelen technologische oplossingen een centrale rol.

5.2 SHORT LIST VAN 5 GOEDE PRAKTIJEN

Uit de long list werden vijf cases geselecteerd rond belangrijke uitdagingen op het platteland. We leggen telkens uit hoe de case een antwoord biedt op de uitdaging.

Figuur 13: selectie van 5 goede praktijken rond actuele uitdagingen op het platteland

Uitdaging	Antwoord	Voorbeeldcase
Vergrijzing/vergroening	Intergenerationele samenwerking	Geno-Eifel (Duisland/België)
Economische veranderingen	Creatie van co-working plekken	Le Jardin (Frankrijk)
Wegtrekken van private en publieke voorzieningen	Integratie van zorg binnen de ruimere werking van een dorps huis	Leafhoes (Nederland)
Moeilijke bereikbaarheid	Opzetten van een distributie- en ontmoetingsplatform	Smart Village Remmesweiler (Duitsland)
Energietransitie	Lokale energieopwekking	Duurzaam & Warm Heeg (Nederland)

5.2.1 Geno-Eifel: intergenerationale samenwerking

Initiatiefnemer

Het project Geno-Eifel werd geïnitieerd door **twee gedreven burgers** die de handen in elkaar sloegen om een coöperatieve op poten te zetten.

Context/aanleiding

Het project situeert zich in de Eifelregio, een heuvelachtig gebied tussen Duitsland en België. Deze regio werd al enkele jaren geplaagd door ontvolking en vergrijzing. De rurale omgeving stelde de ouder wordende bevolking voor een resem aan uitdagingen: aangeboden diensten zijn er beperkt, winkels nauwelijks te vinden en publiek transport schaars. In combinatie met het vertrek van jongere generaties werd het dagelijks leven en zelfbeschikking steeds uitdagender.

Project

Als antwoord op bovenstaande problematiek, ontstond het idee om een netwerk op te zetten tussen enerzijds mensen die hulp zoeken en anderzijds mensen die hulp bieden. Het ultieme doel van dit project was om levenskwaliteit en sociale cohesie te verbeteren, en de oudere generatie dusdanige bijstand te verlenen opdat zij zolang als gewenst onafhankelijk konden wonen.

Concreet werd er **een coöperatie** opgericht, die de jongere en oudere generaties met elkaar wou verbinden door linken te leggen tussen de noden van de ene generatie en de eigenschappen/kennis van de andere. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de digitale skills van de jongere generatie, om de oudere wegwijs te maken in de nieuwste technologie. Andersom, de oudere generatie die mogelijks geniet van veel vrije tijd kan optreden als surrogaat grootouder. Deze wisselwerking zorgt dus niet alleen voor voordelen aan de ouder wordende populatie, maar maakt de regio ook aantrekkelijk voor jonge, werkende gezinnen.

Meer info: [website](#)

Waarom een goede praktijk?

Resultaten

- De projectfiche op de site van het ENRD uit 2021 vermeldt dat uit dit project **2 jobs** voortvloeien die voortbestaan zonder LEADER-steun. Verder werd er in 2020 een totaal van **1200 uur aan hulpverlening** gespendeerd binnen de coöperatie en werden de activiteiten uitgebreid naar omliggende gebieden.
- Dankzij de samenwerking tussen verschillende generaties wordt een levendige gemeenschap gecreëerd.

Interessante bevindingen

- Dit project creëert geen dorpshuis in de letterlijke betekenis, maar slaagt er om via **digitale infrastructuur** (nl. een online netwerk) de sociale cohesie en leefbaarheid van de regio te versterken. Het toont aan hoe technologie veel mogelijkheden biedt binnen de plattelandscontext. Verder onderstreept dit ook het belang van een goed idee en hoe infrastructuur slechts een middel is om het doel te bereiken.
- Verder stelt Geno-Eifel het doel om **zelfvoorzienend** te zijn, door de contributies van leden en via de aangeboden dienstverleningen. Zie hieronder ook: financiering.

Financiering

De totale kosten van dit projecten worden geraamd op 238 250 euro, waarvan ongeveer 155 000 euro verkregen werd via fondsen. Het overige bedrag kwam vanuit eigen of private investeringen.

Op de website wordt aangegeven dat een uur assistentie 9 euro kost. 6 euro hiervan gaat naar de hulpverlener en 3 euro naar het project. Verder zijn er ook naast LEADER verschillende sponsors die het project ondersteunen.

Vergelijkbare projecten

In de longlist zijn er nog andere projecten te vinden die inzetten op intergenerationele samenwerking. Zo is er **(h)echt Arendonk**, een laagdrempelig netwerk tussen de geïnteresseerde inwoners van Arendonk, gebaseerd op vraag en aanbod. Hiermee wil men vereenzaming bij de oudere generaties tegengaan, en tegelijk kennisuitwisseling tussen de verschillende generaties faciliteren. Een ander voorbeeld is **thuisafgehaald**, een digitaal platform waarin buurtbewoners maaltijden met elkaar kunnen delen. Het idee hierachter is om enerzijds connectie te leggen tussen inwoners maar ook om personen te helpen die niet meer zelf kunnen koken.

Figuur 14: Digitaal platform Geno-Eifel

5.2.2 Le Jardin: coworking en meer

Initiatiefnemer

Le Jardin is een project dat werd opgestart door Laëtis, een lokaal bedrijf in webdesign. Zij sloten een publiek-privaatpartnerschap met onder het gemeentebestuur en de bewoners van het dorp Arvieu.

Context

Arvieu is een bergachtig dorpje met een kleine gemeenschap. Wegens zijn afgelegen locatie en het gebrek aan breedband werd deze plek totaal ongeschikt voor jonge werknemers in onze digitaliserende wereld. Door het wegtrekken van deze jonge generaties namen de lokale activiteiten af, verminderde de sociale cohesie en verloor het dorp zijn aantrekkingskracht.

Project

Om de hierboven beschreven trend tegen te gaan werd het concept van 'Le Jardin' uitgedacht: un tiers lieu (ofwel derde plaats), die als alternatief op thuis of de werkplek voorziet in kantoren, overlegzalen, co-workingplaatsen en allerlei andere ruimtes die het werklevens kunnen faciliteren. Via dit project tracht men van Arvieu weer een aantrekkelijke plek te maken voor nieuwe ondernemingen en inwoners. Daarnaast wordt er ook samengewerkt met lokale ondernemers uit de landbouw en horeca en worden er culturele activiteiten op de site georganiseerd.

Meer info: [website](#).

Waarom een goede praktijk?

Resultaten

Doorheen het jaar maken 10 inwoners van Arvieu gebruik van dit project als **permanente werkplek**. Verder leidde het initiatief tot de **komst van 30 nieuwe families**. Tenslotte werden er 2 jobs gecreëerd voor het onderhoud van Le Jardin.

Interessante bevindingen

De publiek-private samenwerking brengt voordelen. De expertises uit beide werelden worden op een efficiënte manier gecombineerd. Verder werd dankzij de **betrokkenheid van de burgers** een breed perspectief behouden en zijn de werkzaamheden op maat van de noden van de bevolking van Arvieu. Open communicatie bleek essentieel bij de opzet. Tenslotte wordt er ook sterk rekening gehouden met **lokale ondernemers**, onder meer door het formuleren van gemeenschappelijke doelen.

Financieel

Het project kostte 960 000 euro. Laëtis investeerde hiervan zelf 300 000 euro. Het overige bedrag werd bekomen via publieke subsidiëring, waaronder 65 630 euro aan Europese fondsen, 214 084 euro nationale steun en 296 945 euro via een intercommunale waar Arvieu deel van uitmaakt.

Vergelijkbare projecten

Ook op andere plekken wordt co-working gestimuleerd. Zo is er het **Community-run co-working** in Duitsland. In dit project wordt een gemeenschapsgebouw ingezet om in eerste instantie te dienen als werkplaats voor lokale ondernemers/individuen. Zo tracht men coöperatie tussen verschillende actoren op gang te zetten. Dit wordt verder gestimuleerd via evenementen. Verder worden de ruimtes ook verhuurd aan lokale clubs/verenigingen. Ten slotte biedt het een plek aan voor telewerk bij mensen die slechter bereik hebben of niet de optie hebben tot thuiswerk.

Figuur 15: ondernemen op het platteland vanuit 'Le Jardin'

5.2.3 't LaefHoês

Initiatiefnemer

Aan het project van 't LaefHoês gaat een lange en dynamische historie vooraf. De kiem werd gelegd door de plaatselijke huisarts die het idee had een gezondheidscentrum op te richten. Snel werd de lokale gemeenschap betrokken en werd de stichting 't LaefHoês opgericht die achter het project zit.

Context

America is een klein dorp in het Nederlandse Limburg, dat sinds eind vorige eeuw een eigen lokale huisarts heeft. Deze dorpsdokter speelde met het idee om een gezondheidscentrum op te richten, te samen met een dorpsvisie omtrent zorg. Om dit te verwezenlijken werd input van de gemeenschap. Het duurde niet lang voor de link tussen zorg en welzijn gelegd werd en het idee achter het centrum een bredere invulling kreeg.

Het project

Door inspiratie op te doen bij naburige initiatieven en de mening van experts na te vragen begon het project steeds meer vorm te krijgen. Het centrum moest enerzijds een plek worden waar gezondheidsdiensten worden aangeboden en anderzijds een ontmoetingsplek vormt waar activiteiten plaatsvinden en spontane bijeenkomsten mogelijk zijn. In 2017 wordt 't LaefHoês officieel geopend. Tegenwoordig kunnen de inwoners van America hier terecht bij verschillende zorgprofessionals, waaronder een huisarts, apotheek, ergotherapeut,... Daarnaast kreeg ook het sociale luik vorm, door onder andere de introductie van een dorpskeuken, een kloostertuin en een ruilbieb.

Meer info: [website](#)

Waarom een goede praktijk?

Resultaten

De medische kant van het project is reeds sterk uitgebouwd. Zo zijn volgende functies aanwezig binnen 't LaefHoês: huisarts, apotheek, fysio- en ergotherapie, een prikpoli, groene kruis thuiszorg, pedicure en Cesartherapie. Gemiddeld worden er maandelijks 60 bloedprikken gegeven, zijn er 600 apotheekbezoeken, 125 huisartsbezoeken en 120 fysiotherapie sessies.

Daarnaast er is er ook een stevig sociaal luik. Een centrale schakel hierbij is de **dorpsondersteuner**: de verbindende schakel tussen de bewoners van het dorp en de actieve professionals. Hij brengt mensen bij elkaar en stimuleert het eigen initiatief van bewoners. Verder zijn er zo'n **80 vrijwilligers** actief in 't LaefHoês. Tezamen met de inzet van zorgprofessionals die in 't LaefHoês gevestigd zijn, bouwen zij aan een vitaal en levensloopbestendig America.

Interessante bevindingen

In een e-mailuitwisseling werd er gevraagd naar enkele belangrijke ervaringen die tijdens het project werden opgedaan. Vooreerst wordt er gewezen op het belang van **de betrokkenheid van de gemeenschap**. Het is belangrijk hier voldoende tijd voor vrij te maken. Zo werd er bij 't Laefhoês gewerkt aan dorpsdagboeken, waarbij er mensen van alle generaties aan het woord kwamen. Hieraan gerelateerd is voldoende **communicatie** over het project naar de gemeenschap toe. Verder is **een goede band met de gemeente** van groot belang bij de uitrol van dergelijk project. Ten slotte dienen de **vrijwilligers gekoesterd** te worden.

Financieel

Voor de uitbouw van 't LaefHoê's werd een oud Klooster aangepakt, met 300 m2 nieuwbouw en het verbouwen van 500 m2 bestaande gebouwen. De totale kosten hiervan waren 1 430 000 euro. Hiervoor werden verschillende bronnen aangesproken:

- Steun vanuit de provincie: 450 000 euro
- Steun vanuit de gemeente: 80 000 euro
- Fondsenwerving 110 000 euro
- Inzet vrijwilligers: 80 000 euro
- Lening: 710 500 euro

Om de huidige werking te financieren wordt er beroep gedaan op service- en verhuurkosten, en een subsidie voor de functie van de dorpsondersteuner.

Vergelijkbare projecten

Het combineren van zorg en algemeen welzijn komt ook in andere projecten voor. Het Dorpspunt Sint-Kruis-Winkel biedt bijvoorbeeld psychologische ondersteuning en organiseert een zitdag voor ouderen waar ze terecht kunnen met alle zorggerelateerde vragen. Daarnaast is er ruimte voor spontane ontmoeting, fietsherstelling of internet.

Ook in het kader van zorgzame buurten zijn er nogal wat voorbeelden in deze sfeer. Voor cases, zie deze website: <https://www.zorgvoormorgen.be/zorgzamebuurten>.

Figuur 16: In 't LaefHoê's werd het concept van buurtzorg verbreed met sociale diensten

5.2.4 Smart Village Remmesweiler

Initiatiefnemers

Enkele lokale ondernemers sloegen de handen in elkaar om, in samenwerking vrijwilligers, dit project te realiseren.

Context

Het kleine dorpje Remmesweiler in Duitsland, met 900 inwoners, zag alles van voorzieningen wegtrekken en had geen openbare plek meer waar men elkaar kon ontmoeten. Dit bracht voor veel bewoners uitdagingen, en in het bijzonder voor de oudere generaties en minder mobiele mensen. Simpele, praktische zaken zoals naar de winkel gaan werden zeer moeilijk en het gebrek aan ontmoetingsplek kwam de sociale cohesie niet ten goede.

Het project

Als antwoord hierop besloten in 2015 enkele lokale ondernemers, in samenwerking met vrijwilligers, een Smart Village-project op poten te zetten. In een eerste stap werd een online platform ontwikkeld, waar lokale voedselproducten te koop worden gesteld en kunnen worden gekocht. In een tweede stap werd een lokaal distributiecentrum ontwikkeld. Naast het ophalen van bestellingen worden hier ook gezamenlijke ontbijten georganiseerd en is dit de plaats bij uitstek voor ontmoetingen tussen dorpsbewoners.

Naast het herintroduceren van het aanbod van basisvoorzieningen, brengt dit concept dus ook andere voordelen met zich mee. Ten eerste wordt er sterk ingezet op korte keten, wat enerzijds ten gunste is van de lokale landbouwers en anderzijds een positieve impact heeft op de ecologische voetafdruk van de gemeenschap. Ten tweede bevorderen de nieuw gecreëerde gemeenschapshuizen, waar de distributie plaatsvindt, de sociale cohesie onder de bewoners.

Meer info: [website](#)

Waarom een goede praktijk?

Resultaten

Het project bleek zeker succesvol: 11 omliggende dorpen maken inmiddels gebruik van het systeem. Het wordt gedragen door 11 coaches en 12 lokale producenten. Online zijn ongeveer 11.000 items te koop via het distributiecentrum.

Interessante bevindingen

Dankzij **het holistisch perspectief** van de initiatiefnemers, weet dit project een voordeel te zijn voor verschillende doelgroepen: zowel de jongere als oudere bevolking maken graag gebruik van deze tool, alsook

de lokale ondernemers die hun producten te koop kunnen stellen. Daarenboven wordt ook hier de mogelijkheden van **digitalisatie op het platteland** ten volste benut.

Financieel

Het project werd opgedeeld in vijf fases, waarbij men momenteel in de vierde fase zit.

- De eerste fase was het opzetten van een testtraject. Dit kostte ongeveer 150 000 euro, wat voornamelijk werd gesponsord door het Duitse ministerie van landbouw (BMEL).
- Tijdens de tweede fase werd het distributiecentrum ontwikkeld, met de nodige digitale ondersteuning. Het prijskaartje hiervan was circa 82 000 euro, waarvan meer dan 65 000 euro gesponsord werd via LEADER.
- De derde fase legde zich toe op het reduceren van de CO²-uitstoot van het project. Hiervoor was 321 000 euro nodig. Er werd onder andere beroep gedaan op financiële ondersteuning vanuit de federale overheid, de deelstaat en eigen investering.
- Tijdens de huidige vierde fase is er 700 000 euro nodig voor het ontwikkelen en verbeteren van regionale handel. Dit wordt gesteund door het ministerie van binnenlandse zaken en het ministerie van ruimtelijke ontwikkeling.
- Tenslotte is het doel van de vijfde fase om het project zelfvoorzienend te maken.

Vergelijkbare projecten

Onze longlist bevat ook andere projecten die inzetten op voedsel, vaak in combinatie met de bevordering van de sociale cohesie in dorpsgemeenschappen. **Food Act 13** is bijvoorbeeld een regionaal distributieplatform in België, die over 13 plattelandsgemeenten heen voedseloverschotten verdeelt aan kwetsbare mensen. Daarnaast werken ze ook rond activering: medewerkers worden tijdelijk ingezet, om hen na een opleidingstraject te laten doorstomen naar de reguliere arbeidsmarkt. Ook **de Kommisje** is een interessant project in België. Hier wordt aan de hand van een mobiel winkeltje lokale producten te koop gesteld aan interessante prijzen.

Figuur 17: distributie van lokale producten en ontmoeting in Remmesweiler

5.2.5 Warm Heeg

Initiatiefnemers

De bewoners van Heeg, in de vorm van stichtingen.

Context

Heeg is dorpje dat deel uitmaakt van de grootste plattelandsgemeente in Nederland, Súdwest-Fryslân. Het telt iets meer dan 2.000 inwoners. De gemeenschapszin die er heerst is groot: de bewoners van Heeg gaan samen aan de slag om de uitdagingen aan te pakken waarmee het dorp geconfronteerd wordt. Zo is er bijvoorbeeld een project dat inzet op energie.

Project

De stichting Warm Heeg legt de focus op energie. Op basis van aquathermie, tracht men de komende decennia warmte te voorzien voor het hele dorp en de afhankelijkheid van aardgas te doen afnemen. Dit gebeurt via de opslag van oppervlaktewater van een lokaal meer, dat tijdens de koude maanden beschikbaar wordt gesteld voor de gemeenschap.

Meer info: [website](#)

Waarom een goede praktijk?

Resultaten

Warm Heeg zit momenteel in de tweede fase van hun project, namelijk de uitwerking. In de eerste stap lieten ze een haalbaarheidsstudie doen, werd een draagvlak onder de bevolking gecreëerd en werd de financiering van het project uitgedacht. In de huidige tweede stap worden gratis energiescans aangeboden aan de bevolking van Heeg, word er gezocht naar een warmtepartner voor de technische aspecten en werd een subsidieaanvraag ingediend. De bedoeling is om tegen 2030 de laatste stap uitvoering te realiseren en iedere bewoner die wil participeren aan te sluiten op het warmtenet.

Interessante bevindingen

Warm Heeg is niet de enige stichting in dit dorp. Ernaast bestaat ook Duurzaam Heeg, een collectief van werkgroepen dat zich inzet om een duurzame toekomst te verzekeren met veel aandacht voor het sociale aspect. Net zoals het voorgaand voorbeeld ('t LaefHoês) is ook Heeg een sterk voorbeeld van de kracht van samenwerking tussen burgers.

Financieel

Om de werkzaamheden te bekostigen doet de Stichting Warm Heeg beroep op **subsiëring van zowel de gemeente als de provincie**. Zo werd volgens de jaarrekening op de website onder andere een bedrag toegekend van 425 000 euro in 2021. Via deze kanalen zal er ook in de toekomst verdere financiering worden verzekerd.

Daarnaast tracht het project ook aan de hand van projectsubsidies bijkomend geld in te zamelen. Na een afgekeurde aanvraag in 2020 voor de Nederlandse nationale oproep rond Proeftuin Aardgasvrije Wijken, werd een nieuw voorstel ingediend in 2021. Het resultaat hiervan is nog af te wachten.

Vergelijkbare projecten

Bewonersinitiatieven rond energie maken meer en meer opgang. Van participeren in windmolens (Ecopower Eeklo, Engie in Olen,...) of zonnedaken ([Ruien](#)), tot burgers die het initiatief zelf in handen nemen (Snoeihout als energiebron in [Malempré en Bocholt](#)).

Uit deze samenwerkingsverbanden komen vaak energiecoöperaties voort. Denk aan de burgercoöperatieve [Klimaan](#) in de regio Mechelen. REScoop Vlaanderen is de koepel van coöperatieve vennootschappen die werken rond hernieuwbare energie in Vlaanderen. Zie de website van REScoop Vlaanderen (<https://www.rescoopv.be/>) met een overzicht van partnerschappen.

Figuur 18: realisatie van een warmtenet in Heeg vanuit een stichting van bewoners

6 BELEIDSAANBEVELINGEN

In dit laatste hoofdstuk formuleren we aanbevelingen over de rol van dorpshuizen in een toekomstig plattelandsbeleid.

- In een eerste paragraaf situeren we de thema's voor plattelandsontwikkeling die weerhouden werden in de komende programmaperiode (2023-2027). Daarin is ook de mogelijkheid voor dorpshuizen voorzien;
- In de tweede paragraaf formuleren we een toekomstgerichte visie op plattelandsdorpen ("het geconnecteerde dorp") en staan we stil bij de mogelijke rol van dorpshuizen daarbinnen;
- In een derde paragraaf reflecteren we op een beoordelingskader voor het subsidiëren van dorpshuizen in de programmaperiode 2023-2027;

6.1 DORPSHUIZEN BINNEN HET VLAAMSE PLATTELANDSBELEID 2023-2027

De opmaak van de nieuwe programmaperiode PDPO IV (2023-2027) door Vlaanderen en de vijf Vlaamse provincies draait op volle toeren.

Voor de gebiedsgerichte maatregelen trekt Vlaanderen exclusief de LEADER-kaart. Geen projecten Omgevingskwaliteit meer binnen PDPO, ook geen Platteland Plus meer. Plaatselijke groepen in de verschillende provincies, zullen een gebiedsgerichte strategie kunnen uitwerken binnen de drie thema's die door de Vlaamse overheid werden afgebakend (zie box aan het einde van deze paragraaf). Elke LEADER-regio kan deze maatregelen wel nog verder prioriteren en afbakenen.

LEADER IS NIET VRIJBLIJVEND

De keuze voor LEADER als kanaal is niet vrijblijvend naar toekomstige plattelandsprojecten, waaronder ook dorpshuisprojecten. Ze moeten beantwoorden aan de zeven LEADER-criteria:

- Bottom up: het project wordt ondersteund en gerealiseerd met bevolking, buurt en regio-actoren;
- Gebiedsgericht: het project speelt in op specifieke uitdagingen in het gebied;
- Innovatie: het project is innoverend qua methodiek, problematiek, product, proces, markt, technologisch, sociaal, organisatorisch, financieel, strategisch;
- Multisectoraal en geïntegreerd: er wordt meerwaarde gerealiseerd op verschillende beleidsdomeinen tegelijk en het project wordt vanuit verschillende invalshoeken benaderd, zodat 'voortuitgang' op één domein niet ten koste gaat van een ander domein.
- Netwerkvorming: projecten en LEADER-werking dragen bij tot netwerkvorming in de regio en met andere plattelandsregio's;
- Publiek-privaat partnerschap: het LEADER-programma wordt gecoördineerd vanuit een partnerschap van publieke en private actoren uit de regio;
- Samenwerking: er is samenwerking met andere actoren, die voordelen oplevert voor alle partijen.

‘BIJHORENDE’ INVESTERINGEN

Dorpshuizen kunnen financieel worden ondersteund binnen het thema ‘leefbare en levendige dorpen’. Daarin worden twee maatregelen genoemd: 1) samenwerkingsinitiatieven rond verschillende thema’s en 2) bijhorende investeringen in gemeenschapsvormende infrastructuur.

De formulering van deze paragrafen is belangrijk. We leiden er twee belangrijke consequenties uit af voor dorpshuisprojecten:

- Er wordt gesproken over ‘bijhorende’ investeringen, wat betekent dat een infrastructuurdossier op zichzelf niet wordt gesubsidieerd, maar dat de achterliggende impact primeert en moet overtuigen. Het moet over meer gaan dan stenen alleen, de infrastructuur staat ten dienste van het verhogen van de leefbaarheid en de sociale cohesie, vereenzaming aanpakken, etc.;
- Er wordt participatie van en samenwerking tussen dorpsbewoners en andere plattelandsactoren verwacht.

Figuur 19: drie prioritaire thema’s voor gebiedsgerichte plattelandsontwikkeling 2023-2027

De gebiedsgerichte plattelandsacties in 2023-2027 moeten zich inpassen in onderstaande drie thema’s.

Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten

- De bijhorende (kleine) investeringen in collectieve infrastructuur of materieel voor oogst, opslag, verwerking en logistiek van biomassa(resten) uit natuur – en landschapsbeheer en lokale land -, tuin – en bosbouw met het oog op een hoogwaardige lokale toepassing en met aandacht voor circulariteit.
- Uitvoering van lokale voedselstrategieën, stimuleren en bevorderen van de korte keten, evenals de bijhorende (kleine) investeringen;

- Samenwerking met de ambitie om duurzame landbouwverbreding in te zetten voor gemeenschappelijke doelen.

Leefbare en levendige dorpen

- Participatie van en samenwerking tussen dorpsbewoners en andere plattelandsactoren versterken met volgende ambities: de dorpsgemeenschappen toekomstbestendig en divers ontwikkelen; de leefbaarheid en sociale cohesie verhogen, evenals vereenzaming aanpakken; een kwalitatieve leef- en werkomgeving creëren met innovatieve en duurzame initiatieven; duurzame mobiliteit stimuleren en vervoersarmoede aanpakken; de dienstverlening en het voorzieningenniveau verbeteren; enz.;
- De bijhorende investeringen in gemeenschapsvormende infrastructuur (publieke ruimte of dorpslokalen) of materieel.

Biodiversiteit en landschapskwaliteit

- Samenwerking tussen verschillende plattelandsactoren met de volgende ambities: de open ruimte en het landschap kwalitatief versterken; de biodiversiteit, de bodem- en waterkwaliteit verbeteren; verbindingen creëren die de streekidentiteit versterken, bijdragen aan de klimaatdoelstellingen (adaptatie en mitigatie), landschappen, water en natuur aan elkaar rijgen;
- De bijhorende (kleine) investeringen om de biodiversiteit en landschapskwaliteit te versterken.

6.2 HET GECONNECTEERDE DORP ALS KADER VOOR TOEKOMSTIGE DORPSHUIZEN

We bouwen onze visie op toekomstige dorpshuizen op vanuit de uitdagingen op het Vlaamse platteland en een vernieuwd toekomstbeeld voor plattelandsdorpen.

TIMES ARE ACHANGING

Als we het platteland en ‘het dorp’ beschouwen, moeten we ons bewust zijn van een aantal belangrijke veranderingen en verschuivingen de voorbije jaren. De uitdagingen op het platteland (en ook daarbuiten) zijn steviger geworden. Denk aan het vinden van een vernieuwd evenwicht tussen landbouw en leefmilieu, de energietransitie, het behoud van de open ruimte, etc. We spreken over transitievraagstukken die meer sturing vragen van de overheid. Of tegen-sturing, want vaak is het ingaan tegen een dominant regime dat op status quo is gericht.

Ook een versterkt engagement vanuit de samenleving is nodig. Burgers, organisaties en bedrijven zullen mee moeten bewegen in de gewenste richting en daartoe initiatief nemen. Ons beeld over bewonersparticipatie is door dit onderzoek overigens positief beïnvloed. In het overzicht van goede praktijken (hoofdstuk 4) zien we veel mooie voorbeelden van bewonersgroepen die initiatief nemen om de leefbaarheid en de vitaliteit van hun dorp te verbeteren. Tegelijk zijn we vanzelfsprekend niet blind voor de kinderziektes en de spanningen die in deze nieuwe praktijken voorkomen. Ook het samenwerken tussen besturen en burgers loopt niet altijd van een leien dakje.

HET GECONNECTEERDE DORP

De vraag stelt zich naar een vernieuwd en eigentijds toekomstbeeld voor onze plattelandsdorpen en - gemeenschappen, waar bovengenoemde uitdagingen worden opgenomen en nieuwe kansen worden aangegrepen.

Vanuit het Europees Netwerk voor Plattelandsontwikkeling (ENRD) werd het concept 'Smart Villages' gelanceerd als toekomstbeeld voor veerkrachtige dorpen. Als we de contouren van dit concept verbinden met recente literatuur over leefbaarheid en vitaliteit van dorpen, komen we tot een toekomstbeeld dat we zouden samenvatten als **"het geconnecteerde dorp"**.

'Geconnecteerd' heeft voor ons 5 dimensies:

- Geconnecteerd slaat in de eerste betekenis op het dorp als systeem, dat een geïntegreerde aanpak vereist. Wonen én voorzieningen én sociale samenhang én bereikbaarheid én landschap bepalen samen de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van een dorp.
- Intern verbonden: succesvolle dorpen kunnen terugvallen op een sterke bewonersdynamiek, ondersteund vanuit het lokaal bestuur;
 - Daarbij is connectie tussen verschillende bewoners in het dorp over de grenzen van leeftijd, afkomst, inkomen, levensstijl,heen;
 - Bestuur, bewoners, maatschappelijke actoren en ondernemers werken samen.
- Extern verbonden met andere dorpen en met de stedelijke omgeving;
 - Dorpen kunnen vanuit hun eigenheid elkaar versterken. Niet elke uitdaging moet op het niveau van elk dorp opgelost worden (cfr. Leefbaarheidsonderzoek Westhoek, concept 'verbonden dorp' van Maat Ontwerpers);
 - Nabijheid tot de stedelijke omgeving bepaalt mee de leefbaarheid van het dorp.
- Digitaal geconnecteerd en gebruik makend van nieuwe technologie.
- Aangesloten op de toekomst en proactief inspeland op actuele uitdagingen op vlak van wonen, open ruimte, leefmilieu, etc;

Merk op dat het geconnecteerde dorp een opgave is, die zich gemakkelijk laat optekenen op papier, maar minder evident wordt gerealiseerd. Denk aan spanningen tussen bewoners, het organiseren van publiek-private samenwerking, maar ook heersende 'regimes' die moeten worden geslecht (transitiemanagement).

DORPSHUIZEN

Het toekomstbeeld van het geconnecteerde dorp, geeft ons een kader om af te dalen naar het hoofdonderwerp van deze studie: dorpshuizen. Hoe kunnen dorpshuizen bijdragen tot de realisatie van "geconnecteerde dorpen?"

Uit de evaluatie van 21 dorpshuizen die de voorbije jaren vanuit het plattelandsbeleid werden ondersteund, leren we dat dorpshuizen:

- gemeenschapsinitiatieven faciliteren (bv. lokalen voor verenigingen);
- een aanknopingspunt zijn voor publieke en private partijen om hun dienstverlening decentraal aan te bieden, vaak vanuit de motivatie om ook minder mobiele groepen te blijven bedienen.

Hoger gaven we aan dat diverse auteurs zich afvragen of deze laatste benadering niet te veel vanuit het beeld van het autonome dorp zijn geïnspireerd. Hoe dan ook, uit onze gesprekken blijkt dat bovenstaande dienstverlening door burgers en verenigingen als een meerwaarde wordt ervaren.

Als we ons evenwel op een impactniveau de vraag stellen of de bestaande dorpshuizen ook bijdragen tot belangrijke maatschappelijke vraagstukken moeten we kritischer zijn. In de gesubsidieerde cases die we onderzochten (hoofdstuk 3) ligt het ambitieniveau doorgaans lager dan in een aantal goede praktijken die we daarbuiten hebben opgemerkt (hoofdstuk 4: goede praktijken). Merk wel op dat veel cases die we onderzochten beginnend zijn. Sommige goede praktijken zijn ook klein begonnen en pas achteraf doorontwikkeld.

Dorpshuizen bestaan m.a.w. op verschillende ambitieniveaus. Daar willen we hieronder graag verder op ingaan.

HET DORPSHUIS VAN MORGEN

Op basis van de variëteit aan dorpshuizen die we zien en vooruit kijkend naar ‘het geconnecteerde dorp’, zouden we drie prototypes van dorpshuizen willen onderscheiden: de facilitator, de gangmaker en de innovator. Het zijn prototypes, dus tussen deze vormen bestaat overlap en ze kunnen gecombineerd voorkomen.

Het ideaal dorpshuis is wellicht een dosis van elk, waarbij de dosering aangepast is aan de context en de ‘gemeenschapskracht’ van het dorp.

Tabel 5: drie prototypes van dorpshuizen

<p>De facilitator <i>Het dorpshuis als context</i></p>	<p>Het faciliterende dorpshuis werkt in belangrijke mate receptief. Het biedt plek aan initiatieven en dienstverlening vanuit organisaties en bestuur. Ook verenigingen organiseren er activiteiten. Het dorpshuis faciliteert verschillende diensten, creëert ruimte voor ontmoeting. De hoofdfocus ligt op een goede werking van het ‘huis’ en minder op de uitdagingen van het dorp als geheel.</p>
<p>De gangmaker <i>Het dorp en haar omgeving als context</i></p>	<p>Het dorpshuis als gangmaker richt zich op het dorpsleven, op de woon- en omgevingskwaliteit in brede zin. De infrastructuur staat in functie van een actieve werking van de dorpingen rond lokale thema’s. Ontmoeting is voor de gangmaker onvoldoende, ontmoeting moet leiden tot samenwerking en projecten.</p>
<p>De innovator <i>De maatschappij en de wereld als context</i></p>	<p>Het dorpshuis als innovator is breed maatschappelijk georiënteerd en wil actor zijn in een aantal uitdagende transitie. Het dorpshuis is voortrekker van duurzame ontwikkeling. Er zijn bewonersgroepen actief rond lokale energieproductie, collectief vervoer, korte keten, ecologische landbouw, vereenzaming, etc.</p>

VERSCHILLENDE VERTREKPOSITIE

De drie prototypes die we hierboven schetsen, zijn niet in elke context relevant en haalbaar.

De haalbaarheid van elk type hangt heel sterk samen met het **sociaal kapitaal** dat aanwezig is. Terecht werd door de Universiteit Antwerpen gesteld (Veerkrachtige dorpen, 2018) dat de kwetsbaarheid en de veerkracht van dorpen samenhangt met de kenmerken van het dorp (bv. het aandeel ouderen) en de aanwezige capaciteit van het dorp, of de mate waarin het dorp over sterke figuren beschikt.

Dit is een gegeven dat niet zo makkelijk maakbaar is, al kunnen capacity building initiatieven vanzelfsprekend wel positief bijdragen. Ook weten we dat de woonkwaliteit een sterke aantrekkingskracht heeft op bewoners en sociaal kapitaal. Indirect kunnen we dus ook via investeringen in beeldkwaliteit, publieke ruimte, etc. 'local cosmopolitans' (dixit Frans Thissen) aantrekken.

Blijft een feit dat er altijd wel belangrijke verschillen zullen zijn naar capaciteit in de dorpen. Een dorpenbeleid moet m.a.w. een **gedifferentieerd beleid** zijn dat rekening houdt met deze verschillen. Contextueel werken is essentieel in dit domein.

ONDERSTEUNENDE OVERHEID

Inzonderheid als het over verschillen in capaciteit gaat, komt het lokaal bestuur in beeld, overigens in onze opinie ook regionale organisaties (regionaal landschap, opbouwwerk, streekintercommunales,...) en regionale programma's als LEADER. De lokale actiegroep is immers meer dan een sponsor van projecten, ze moet ook werken aan visievorming en capaciteitsopbouw in de regio.

Op verschillende plaatsen manifesteert de lokale overheid zich als stakeholder nummer 1 als het gaat over het verhogen van de leefbaarheid en de vitaliteit van dorpen. In Vlaanderen treden gemeenten vaak op als initiatiefnemer van dorpshuizen, terwijl we in Nederlandse publicaties (o.a. Goed voor elkaar dorpen) pleidooien lezen voor een meer bescheiden rol als partner en dorpscoöperaties meer op de voorgrond treden.

De dorpsbegeleider, betaald door de gemeente, zien we op meer en meer plaatsen verschijnen, met een interessante meerwaarde op diverse fronten, als stimulator en inspirator van initiatief, maar ook ter ondersteuning van burgers en verenigingen op vlak van communicatie, financiële middelen (bv. helpen bij subsidies), materiaal en verbinding maken (tussen burgers onderling en naar de buitenwereld).

Zeker op plaatsen waar weinig sociaal kapitaal is, kan dorpsopbouw richting 'het geconnecteerde dorp' moeizaam verlopen. Het zal in klein stapjes zijn en - zoals hoger gesteld - ook door binding aan de plek te verhogen via ingrepen in het openbaar domein en investeringen in woonkwaliteit, of door identiteitsversterkende initiatieven (spektakel rond de lokale geschiedenis, een erfgoedproject, etc).

Er dreigt overigens een gevaar van ongelijkheid te ontstaan te ontstaan en een zogenaamd Mattheuseffect. Initiatieven rond leefbaarheid zullen het makkelijkst ontstaan in dorpen met hoger opgeleiden, in de rand van de steden. Subsidies zullen dan ook het makkelijkst stromen naar die plekken waar ze het minst nodig zijn.

Hoewel de ondersteuning van dorpsdynamieken en de realisatie van dorpshuizen in de eerste plaats een opgave is van het lokaal bestuur, kan een Vlaamse overheid bijdragen in capacity building op het Vlaams niveau, het uitwisselen van ervaringen en het aggregeren van kennis. Deze studie is daar overigens een mooie illustratie van.

6.3 WELKE DORPSHUIZEN SUBSIDIËREN WE IN DE TOEKOMST?

Gegeven bovenstaande visie en reflecties, rest de vraag, welke eisen en randvoorwaarden we stellen aan dorpshuisinitiatieven die zich aanbieden voor subsidiëring in de volgende programmaperiode? Welk selectiekader hanteren we?

DE LAT HOGER

In de vorige programmaperiode waren een belangrijk deel van de dorpshuizen gericht op het faciliteren van ontmoeting. We hebben het dan over dorpshuizen van het prototype 'facilitator' (zie hoger).

De vraag stelt zich, of we in de toekomst het faciliteren van ontmoeting voldoende vinden voor toekomstige subsidies, gelet op de meervoudige uitdagingen op het platteland en de kenmerken van LEADER waarbinnen de oproepen zullen zijn ingebed (innovatie, geïntegreerd en multisectoraal, etc).

Het lijkt ons aangewezen om in de komende programmaperiode te mikken op projecten die verder reiken dan ontmoeting, projecten waarin ook het prototype 'gangmaker' en 'innovator' herkenbaar zijn. Waar niet het dorpshuis als context wordt gehanteerd, maar het dorp en de wereld.

Willen we voldoende vernieuwing binnen brengen, zullen we er wel moeten voor zorgen dat de oproepen voor dorpshuizen ook verspreid geraken in milieus die vandaag wellicht minder vertrouwd zijn met het LEADER-instrument.

SELECTIEKADER EN RANDVOORWAARDEN

Uit deze studie en uit de literatuur kunnen we ook een aantal do's en don't benoemen voor dorpshuizen. Die moeten als randvoorwaarden worden meegenomen in de subsidiëring. We grijpen daarvoor terug naar de conclusies over succesfactoren en uitdagingen die we uit de vijf dieptecases haalden, zie **Fout!**

Verwijzingsbron niet gevonden.):

- Het succes van een dorpshuis is rechtstreeks evenredig met de mate waarin het inspeelt op een lokale urgente behoefte. Indieners van dossiers zouden hun voorstellen vanuit een **contextanalyse** moeten onderbouwen;⁵
Ook via een **dorpsvisie** zou een indiener de ruimere scope waarbinnen hij zijn project situeert kunnen beargumenteren (cfr. de vijf dimensies van het connecteerde dorp of zes dimensies van leefbaarheid uit de studie West-Vlaanderen). Merk op dat het hebben van visie op de toekomst van het dorp als een van de belangrijke succesfactoren werd benoemd in de brochure 'Goed voor elkaar dorpen' (2022). We herhalen ook het belang om uitdagingen in hun samenhang te zien, cfr. ook de visie op kernversterking van Maat Ontwerpers, met het pleidooi om wonen, voorzieningen, mobiliteit, in hun samenhang op te pakken.
- De initiatiefnemer moet **gemeenschapsgericht** zijn en een brede en open mindset hanteren. Hij of zij mag niet alleen voor eigen rekening rijden. Vanuit het dorpshuis moeten meerdere doelgroepen en belangen worden gediend. Een 'third place' staat open voor iedereen en bereikt idealiter ook iedereen;

⁵ In het kader van de oproep 'zorgzame buurten', moet elk project een buurtanalyse uitwerken, zowel bij indiening als in de eerste fase.

- Er is een sterke **betrokkenheid** van bewoners, verenigingen en ondernemers in het project en de samenspraak of samenwerking met het lokaal bestuur is georganiseerd. Het vorm geven van een nieuw perspectief moet een cocreatietraject zijn: samen ontdekken hoe het dorp was, is en zou kunnen zijn. Het lokaal bestuur kan op verschillende manier zijn geëngageerd: als initiator of als ondersteunende partner.

Bijkomend zou aan promotoren kunnen worden gevraagd hoe ze het participatieproces doorheen het project willen ondersteunen. Participatie wordt regelmatig als oogmerk en ambitie opgenomen, maar vaak wordt het te weinig ondersteund.

Gezien dorpshuizen infrastructuurprojecten zijn, is het wenselijk om in de beoordeling ook volgende criteria mee te nemen:

- Ruimtelijke en architecturale kwaliteit;
Dorpshuizen zijn een belangrijk onderdeel van het dorp en ze bepalen mee de woonkwaliteit, die een belangrijke driver is voor identiteitsvorming, sociale cohesie en leefbaarheid.
- Aandacht voor klimaat, energie en het gebruik van duurzame materialen.

LEADER TEN VOETEN UIT

Dat we dorpshuizen in de komende plattelandperiode ambitieus willen insteken heeft te maken met de stevige uitdagingen die we op het platteland de komende jaren en decennia willen aanpakken.

Die ambitie is ook in lijn met het LEADER-kader. Wie bovengenoemde voorwaarden leest, zal veel parallellen zien met de 7 LEADER-criteria:

- Projecten van het prototype ‘gangmaker’ en ‘innovator’ sluiten aan bij het LEADER-kenmerk ‘Innovatie’;
- Initiatiefnemers die vanuit een brede mindset hun project opzetten, denken in LEADER-termen ‘Multisectoraal en geïntegreerd’;
- Een contextanalyse om aan te tonen dat een dorpshuis beantwoordt aan een lokale behoefte, noemen we in LEADER- termen ‘gebiedsgericht’;
- Een sterke betrokkenheid van bewoners en verenigingen sluit aan bij de LEADER-criteria ‘bottom up’, ‘publiek-privaat partnerschap’ en ‘samenwerking’;

De aandacht voor ruimtelijke/architecturale kwaliteit en de aandacht voor klimaat, energie en duurzame materialen, zijn logische voorwaarden die moeten gelden voor alle publiek gesubsidieerde infrastructuurprojecten. Duurzaamheid is een transversale conditie die aan alle EU-programma’s wordt gesteld.

Ons pleidooi voor dorpshuizen die zich op een ambitieuze manier inschrijven in de visie van het geconnecteerde dorp, ligt m.a.w. helemaal in lijn met de LEADER-filosofie.

BIJLAGEN

B.1 Vragenlijst online survey en interviews met dorpshuizen

In deze bijlage steekt de vragenlijst die werd gebruikt voor de online survey bij 30 dorpshuizen- en ruimtes die in de afgelopen programmaperiodes werden gesubsidieerd.

21 van de 30 dorpshuizen die voor het onderzoek werden uitgenodigd hebben deelgenomen. De initiatieven werden bevraagd in twee rondes:

- In januari 2022 vulden zij een online enquête in;
- In februari 2022 vond een telefonisch diepte-interview plaats met de initiatiefnemers.

De vragenlijst in bijlage volgt de structuur van de online survey, maar per onderdeel hebben we ook de verdiepende vragen toegevoegd. Het onderscheid wordt aangeduid in kolom 1 (Survey/interview)

DE ROL VAN DORPSHUIZEN IN EEN TOEKOMSTGERICHT PLATTELANDSBELEID

Online bevraging bij 30 cases in Vlaanderen

De vragenlijst wordt geprogrammeerd in check market.

Intro bij de survey (pagina 1)

Beste,

Het verzekeren van de leefbaarheid en vitaliteit van dorpen op het platteland is een belangrijke pijler in het Vlaamse plattelandsbeleid.

In opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) voert IDEA Consult een onderzoek uit naar de bijdrage van dorpshuizen in een toekomstgericht dorpenbeleid. U was de voorbije jaren promotor van een interessant initiatief, vandaar dat we graag leren uit uw ervaringen.

We werken in twee stappen. Vooreerst deze korte survey in januari, daarna een online interview ter verdieping in februari 2022. De survey telt 24 vragen en zal niet meer dan 20 minuten in beslag nemen.

Als deelnemer houden we u vanzelfsprekend op de hoogte van de conclusies van het onderzoek.

Dank bij voorbaat voor uw medewerking.

Vriendelijke groeten,

IDEA Consult, in opdracht van VLM

Intro bij de survey (pagina 2)

Leeswijzer

Vooraleer u met deze bevraging aan de slag gaat:

- We gebruiken regelmatig de term ‘dorpshuis’. Lees de term niet enkel in zijn letterlijke betekenis, want wij hebben er een brede interpretatie aan gegeven. Het kan ook gaan over een ontmoetingsplek in de open ruimte, mobiele infrastructuur of het geven van een nevenbestemming aan een bestaande plek.
- Op sommige plaatsen zullen de antwoordcategorieën te weinig aangepast zijn aan uw situatie, of zult u meer verduidelijking willen geven. We hebben daarom bij sommige vragen een commentaarveld voorzien. Bedenk daarnaast dat het online interview nog de kans biedt om meer in de diepte bij een aantal thema’s stil te staan.

Survey/ Interview ⁶	Vraag	Antwoordmogelijkheden
0	INLEIDING	
S	Wat is de naam van uw initiatief of project?	Open antwoordmogelijkheid
I	INITIATIEF EN AANLEIDING	
S	Wie is, of wie zijn de initiatiefnemer(s) van het dorpshuis?	Gemeente- of OCMW-bestuur
		Bewoners (burgerinitiatief)
		Een (professionele) vereniging, middenveldorganisatie, koepelvereniging of regionale organisatie
		(Een vereniging van) vrijwilligers
		Een gezamenlijk initiatief, van bijvoorbeeld burgers, verenigingen en/of overheid
	Andere:	
S	Vanuit welke aanleiding of noodzaak is het initiatief ontstaan? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.	Aanbod lokale basisvoorzieningen, commercieel en niet-commercieel
		Bereikbaarheid, incl. vervoersarmoede
		Gemeentelijke dienstverlening, bestuurskracht
		Tewerkstelling en economische veranderingen
		Energietransitie en klimaatverandering
		Sociale cohesie en ontmoeting
		Sociale kwetsbaarheid, incl. vereenzaming
		Vergroening
		Financiële armoede
		Woonbehoefte
Zorgbehoefte		

⁶ Enkel de vragen met S (Survey) gaan mee in de online survey in januari 2022. De vragen met I (Interview) zijn verdiepend en bedoeld voor het online interview in februari 2022.

	Welke activiteiten en dienstverlening vinden plaats in het dorps­huis? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.	Zorg
		Opvang
		Studie/vormingen/voordrachten
		Vergaderingen
		Tentoonstellingen
		Bestuurlijk-administratieve functies
		Tewerkstelling (zowel reguliere als sociale economie)
		Cultuur, muziek, dans en film
		Evenementen en/of festiviteiten
		Ontmoeting (spontaan, niet-georganiseerd)
		Bibliotheek
		Spel en sport
		Commerciële activiteiten
		Horeca
		Geefwinkel
		Repair café
		Activiteiten rond duurzaamheid/circulaire economie
		Sanitaire voorzieningen
		Opslag
		Permanente lokalen voor verenigingen
		Natuureducatie en -beleving
	Landbouw/buurtmoestuin	
	Natuurbescherming	
	Rust	
	Andere:	
	(Facultatief) Verdere verduidelijking:	
S	Voor welke leeftijdsgroepen of doelgroepen (uit de dorps­gemeenschap) is het dorps­huis vooral bedoeld?	Volledige dorps­gemeenschap
		Kinderen/jongeren
		Ouderen
		Socio-culturele verenigingen
		Kwetsbare personen
		Toeristen
	Andere:	
I	Komt het effectief gebruik door de doel­groepen overeen met wat u voor ogen had? Welke groepen worden gemakkelijk bereikt, welke moeilijk(er)? Is dat een probleem? Zo ja, wat denkt u eraan te doen?	Open antwoord­mogelijkheid
IV	ACTOREN EN SAMENWERKING	
S	Is er een vorm van 'bestuur' voor het dorps­huis? Zo ja, hoe is dat samengesteld?	Ja / Neen
		Zo ja, wat is de samen­stelling van het bestuur:
S	Is er een juridische structuur voor het dorps­huis of het bestuur ervan? Zo ja, welke?	Ja / Neen
		Welke:

////////////////////////////////////

I	Wie zijn de trekkers of belangrijke figuren die het verschil maken? Wat zijn belangrijke secundaire actoren/partijen?	Open antwoordmogelijkheid
I	Welke rol neemt het gemeentebestuur op of het OCMW?	Uitvoerder (uitvoering door de gemeente)
		Participant (uitvoering samen met andere actoren)
		Regisseur (uitbesteding van uitvoering, behoud van sturing en controle)
		Facilitator / Ondersteuner (ruimte ter beschikking stellen, subsidie,...)
I	Hoe is de verhouding/samenwerking met de verenigingen? Met welke verenigingen een sterke relatie, met welke minder?	Wie wel, wie niet?
		Structureel / Ad hoc / Geen
I	Hoe is de verhouding/samenwerking met andere lokale voorzieningen (dienstencentrum, WZC, school,...)?	Sterk / Beperkt / Geen
		Wie wel, wie niet?
		Structureel / Ad hoc / Geen
I	Zijn er ondernemers betrokken?	Sterk / Beperkt / Geen
		Ja / Neen
I	Wat is de positie van de bewoners in het dorpshuis? Hoe worden andere bewoners betrokken en geactiveerd?	Op welke manier?
		Open antwoordmogelijkheid
I	Zijn er vrijwilligers actief? Hoe werft u deze vrijwilligers? Hoe ondersteunt u hen? Is er sprake van scholing/vorming/ontwikkeling (van de competenties) van de vrijwilligers?	Open antwoordmogelijkheid
I	Hoe is de verstandhouding tussen de verschillende groepen en partijen en hoe verloopt de samenwerking?	Open antwoordmogelijkheid
I	Hoe wordt de werking van het dorpshuis ondersteund? Op welke aspecten is er ondersteuning? Hoe krijgt die vorm?	Open antwoordmogelijkheid
V	(SOCIALE) INNOVATIE EN DIGITALISERING	
S	Is het dorpshuis een plek waar nieuwe initiatieven of nieuwe relaties tussen personen en groepen tot stand komen?	Open antwoordmogelijkheid
I	Zo ja, kunt u daar voorbeelden van geven?	Open antwoordmogelijkheid
S	Wordt er in de werking gebruik gemaakt van digitale technologie of nieuwsoortige databronnen (zaal die uitgerust is voor online vergaderen, digitale reservatiemogelijkheden, faacebookpagina,...)?	Open antwoordmogelijkheid
I	Zo ja, kunt u daar voorbeelden van geven?	Open antwoordmogelijkheid

S	Bent u vertrouwd met het concept 'Smart Village'?	Ja / Neen
I	Kan het initiatief worden geplaatst binnen het concept 'Smart Village'? Zo ja, op welke manier?	Open antwoordmogelijkheid
I	Slaagt het dorps huis er in om ook nieuwe of 'moeilijkere' maatschappelijke thema's en transities op de dorpsagenda te zetten zoals digitalisering, klimaatverandering, circulaire economie (bv. repair café, deeleconomie,...), bouwshift, hernieuwbare energie,... ?	Ja / Neen
		Voorbeelden:
VI	RESULTATEN EN IMPACT	
S	Hoeveel mensen komen er op weekbasis in het dorps huis?	Aantal: (Facultatief) Verdere verduidelijking:
S	Op welke van deze doelen heeft u met het dorps huis al de grootste positieve effecten bereikt? Maximaal drie aanduiden.	Grotere actiebereidheid bij de bewoners om mee te werken aan de vitaliteit van het dorp
		Meer inclusie van zwakkere doelgroepen, minder eenzaamheid
		Betere bereikbaarheid (fysiek en digitaal)
		Meer hergebruik, minder afval
		Betaalbaar wonen
		Meer ruimtelijke of landschappelijke kwaliteit
		Meer innovatie en ondernemerschap
		Hoger voorzieningsniveau
		Betere private en publieke dienstverlening
	Andere:	
I	Zijn er ook nadelige effecten van het dorps huis? Welke?	Open antwoordmogelijkheid
I	Heeft u als initiatiefnemer(s) al te maken gehad met tegenstanders? Waarom?	Open antwoordmogelijkheid
I	Wordt de werking bij momenten kritisch bevestigd? Is er een vorm van zelfevaluatie?	Ja / Neen
		(Facultatief) Verdere verduidelijking:
VI	AANDACHTSPUNTEN EN SUCCESFACTOREN	
S	Welke problemen of knelpunten heeft u als dorps huis al ervaren? Waar liep of loopt u wel eens tegenaan?	Open antwoordmogelijkheid
S	Wat zijn volgens u de belangrijkste succesfactoren voor een goed werkend dorps huis?	Open antwoordmogelijkheid
I	Onderneemt u acties om de levensvatbaarheid van het initiatief op de lange termijn te verzekeren? Zo ja, welke? Welke voorwaarden zijn belangrijk om levensvatbaar en succesvol te blijven?	Open antwoordmogelijkheid

VII FINANCIERING / HEFBOOMWERKING SUBSIDIE		
S	Werd het concept dat u in gedachten had gewijzigd/aangepast met het oog op het aanvragen van een plattelandssubsidie?	Ja / Neen
		Zo ja, in welke zin?
S	Zou het initiatief ook zonder de plattelandssubsidie tot stand zijn gekomen?	Ja / Neen
		Wat zou er verschillend / anders zijn geweest?
S	Wat is de kostprijs van de werking op jaarbasis?	Minder dan €10.000
		Tussen €10.000 en 25.000
		Tussen €25.000 en €50.000
		Tussen €50.000 en €100.000
		Tussen €100.000 en €250.000
		Meer dan €250.000
I	Op welke financiering/subsidies kan het initiatief beroep doen? Wie is de belangrijkste financierder?	Open antwoordmogelijkheid. Verhouding nagaan: Lokale versus bovenlokale financiering Publieke versus private financiering
AFRONDING		
S	Vul hieronder de contactgegevens in van de persoon die deze survey invulde.	Naam: Organisatie: Emailadres: GSM: Rol binnen het initiatief: Sinds wanneer bij het initiatief betrokken:
S	Mogen wij met u contact opnemen voor het inplannen van het online interview in februari? Zo ja, dan hoeft u niets te doen. Zo neen, graag de contactgegevens van de persoon die we kunnen contacteren.	Ja, dan hoeft u verder niets te doen Neen, vul dan hieronder de gegevens in van de persoon die we kunnen contacteren: Naam: Organisatie: Emailadres: GSM:

////////////////////////////////////

B.2 Voorstelling van de 21 cases in fase 2 van het onderzoek

In deze bijlage geven we een korte beschrijving van de 21 cases die deelnamen aan fase 2 van het onderzoek (survey + interview). De samenvatting van het project werd gemaakt op basis van het subsidievoorstel dat door de respectieve promotoren werd ingediend.

B.2.1 Herbestemming Sint-Jozef-Arbeiderskerk tot vrijetijdshuis

Subsidieprogramma: Platteland Plus

Promotor: Gemeente Vosselaar

Samenvatting:

Gemeente Vosselaar wenst de voormalige Sint-Jozefkerk te herbestemmen tot vrijetijdshuis met ruimte voor ontmoeting en verenigingsleven en met de bibliotheek en vrijetijdsdiensten als kloppend hart. Architecturaal is het gebouw alvast meer dan de moeite waard. Het is een beschermd monument van architect Marc Dessauvage, wellicht de belangrijkste moderne kerkenbouwer in België. De kerk werd in de jaren '60 opgericht onder de bezieling van een hele parochie. Ze staat nu echter al tien jaar leeg. Het gebouw is intussen ontwijd en overgedragen aan de gemeente, in goede verstandhouding met de kerkfabriek. De gemeente Vosselaar wil het voormalige kerkgebouw opnieuw een openbare functie geven, ten voordele van de gemeenschap. Een ontmoetings- of dienstencentrum bestond nog niet in Vosselaar. De huidige bib wil deze functie graag opnemen, maar heeft plaats tekort. De vrijetijdsdiensten zijn vragende partij naar een meer integrale werking. Het bestuur maakt op dit moment grondig werk van een actueel dienstverleningsconcept. Ook verschillende sociaal-culturele partners en verenigingen bieden zich aan om zich in te zetten voor het gemeenschapsleven in Vosselaar. Het idee groeide van een vrijetijdshuis. Een prachtig idee, waarvoor we intussen ook een zeer mooi ontwerp vonden.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 1.184ha
- Aantal inwoners: 11.443
- Vlakbij Turnhout
- Gelegen aan site Sint-Jozef (Heiende): nu verbonden met centrum Vosselaar, vroeger een apart gehucht

Kenmerken van het dorpshuis:

- Vrijetijdshuis: ruimte voor ontmoeting en verenigingsleven
- Bibliotheek en vrijetijdsdiensten

Thema's:

- De open ruimte vrijwaren en ontwikkelen: Herbestemmen leegstaand gebouw

- Aandacht voor kwetsbare groepen op het platteland: Inclusieve werking, met speciale aandacht voor verschillende (kwetsbare) doelgroepen
- Leefbare dorpen: Gemeenschapsvorming/kernversterking
- Samenwerkingsprojecten rond erfgoed: Beschermd monument herbestemmen met sociaal-cultureel perspectief

B.2.2 Tuinpaviljoen in Oosterlo doet leven

Subsidieprogramma: Omgevingskwaliteit - investeringen

Promotor: Huis Perrekes VZW

Samenvatting:

Het TUINPAVILJOEN revitaliseert de dorpskern van Oosterlo en geeft een krachtig impuls aan de kerngedachte van vzw Huis Perrekes. Deze gedachte vertolkt de maatschappelijke noodzaak van wonen, zorg en begeleiding op maat van kwetsbare personen (personen met een beperking, personen met dementie). Met het oog op een meer duurzame en inclusieve samenleving wil ze de verschillende sectoren van zorg en samenleving integreren en verbinden en ambieert ze een intrinsieke relatie met sectoren als onderwijs, sociale economie, natuur en cultuur in de meest ruime zin. Dit realiseren we door van de tuin een open park-tuin te maken. Het concept om van deze tuin een actieve en uitnodigende plek te maken bouwt verder op de ruimtelijke kwaliteit van een open plek als een groene oase in het dorp. Verschillende functies worden geschikt rond deze open plek, en geschakeld aan een lusvormig wandelpad. In deze tuin ontmoeten twee werelden elkaar op een boeiende en kwalitatieve manier: passanten, fietsers en wandelaars ontmoeten bewoners van Huis Perrekes en omgekeerd. Ontmoeten staat centraal in het gehele concept. De realisatie maakt ruimte voor vele activiteiten en manifestaties voor jong en oud zoals picknick, spelende kinderen, workshops, feest, tentoonstellingen, concerten, koorrepetities, lezingen... Tegelijk is het een aantrekkelijke rustplek voor burens, wandelaars en fietsers. Het tuinpaviljoen verbindt en faciliteert deze diverse en inspirerende activiteiten.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 11027 ha (Geel)
- Aantal inwoners: 40781 (Geel)
- Ligt in de stad Geel
- Tuinpaviljoen gelegen in dorpskern van Oosterlo

Kenmerken van het dorps huis:

- Verbinden van zorg en samenleving
- Open plek als een groene oase
- Ontmoeting
- Verschillende activiteiten + een rustplaats

Thema's:

- Aandacht voor kwetsbare groepen op het platteland: Bevorderen levenskwaliteit kwetsbare groepen
- Leefbare dorpen: Dorpskernvernieuwing met participatietraject en inspraak

B.2.3 Multifunctionele jeugdvoorziening Statie Budingen

Subsidieprogramma: Leader**Promotor:** Stad Zoutleeuw**Samenvatting:**

Het bouwen en inrichten van een multifunctionele jeugdvoorziening te Budingen (deelgemeente van Zoutleeuw) aan het voormalige stationsplein, om zo het sociale weefsel van de kern blijvend te versterken en een kwaliteitsvolle infrastructuur aan de lokale jeugd ter beschikking te stellen. Deze infrastructuur is op een duurzame en veilige manier te voet en per fiets van uit het ganse dorp te bereiken, omdat ze paalt aan de hoofdroute van het functionele fietsroutenetwerk van de Oude Ijzerenweg. Tevens is er aansluitend voldoende ruimte ter beschikking om ook jeugdkampen (of andere buitenactiviteiten) te kunnen herbergen. Er kan dan op eenvoudige en toegankelijk wijze gebruik gemaakt worden van de faciliteiten die de nieuwbouw ter beschikking stelt.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 4684 ha (Zoutleeuw)
- Aantal inwoners: 8531 (Zoutleeuw)
- Deelgemeente Zoutleeuw
- Gelegen aan het station van Budingen
- Budingen is een klein plattelandsdorp, met een verspreide kern en lintbebouwing

Kenmerken van het dorpshuis:

- (Nieuwbouw)
- Multifunctionele jeugdvoorziening (versterking sociale weefsel + kwaliteitsvolle infrastructuur)
- Ruimte voor jeugdkampen en buitenactiviteiten

Thema's:

- Leefbare dorpen: Opwaarderen van rurale infrastructuur

B.2.4 Ontmoetingsplekken als hefboom voor sociale cohesie in kleine dorpskernen

Subsidieprogramma: Leader

Promotor: Gemeente Nieuwekerken

Samenvatting:

Het voorliggende project wil inzetten op sociale cohesie rond een bestaand ontmoetingscentrum (buurthuis). Het project zal een aantrekkingspool worden voor omwonende en zal er voor zorgen dat de omgevingskwaliteit / woonkwaliteit verhoogd zal worden mede door de versterking van de reeds aanwezige voorzieningen rond de projectlocatie. Door de strategische ligging, in de kern van Kozen, tegen een bestaande hoogstamboomgaard is het mogelijk om verschillende functies met elkaar te verbinden (school, buurthuis, kerk, boomgaard, beschermd monument) en toch het karakter van het platteland te behouden. Door de ligging en de beperkte schaal is het mogelijk om verschillende doelgroepen te bereiken, waaronder gezinnen, jongeren, ouderen en kinderen, en bijgevolg deze verschillende doelgroepen met elkaar in verbinding te stellen. Het project zal de reeds beschikbare ruimte open trekken naar de bevolking en er zo voor zorgen dat deze optimaal, multifunctioneel gebruikt zal worden. In het bijzonder zal de hoogstamboomgaard getransformeerd worden naar een educatieve belevingsboomgaard die in verbinding zal staan met een groen ontmoetingsplein.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 2251 ha (Nieuwekerken)
- Aantal inwoners: 7062 (Nieuwekerken)
- Gelegen in de kern van Kozen, deelgemeente van Nieuwekerken
- Deelkern Kozen gekarakteriseerd als buitengebied

Kenmerken van het dorps huis:

- Versterking sociale cohesie rond bestaand buurthuis
- Verschillende functies verbinden: school, buurthuis, kerk, boomgaard, beschermd monument

Thema's:

- Leefbare dorpen: Ondersteunen van voorzieningen in een kleine dorpskern
- Landbouw- en natuureducatie: Ondersteunen beleving/educatie naar het grote publiek

B.2.5 Renovatie dak parochiecentrum Lubbeek Sint – Bernard

Subsidieprogramma: Leader

Promotor: Sint-Bernardus Kring

Samenvatting:

Met verschillende verenigingen samen zetten we onze schouders achter de kernversterking van de parochie met 1.100 huishoudens, en dit op meerdere vlakken: sociale cohesie, groene omgeving met natuur voor iedereen, verkeersveiligheid, duurzaamheid, Een mooie site is hiervan het kloppend hart en vertrekpunt. Om deze op te waarderen pakken we in 2019 en 2020 zowel de tuin als de parochiezaal aan. We realiseren een gemeenschapstuin en renoveren het dak zodat mensen elkaar kunnen ontmoeten in een mooie omgeving. Het deelproject, waarvoor subsidies worden aangevraagd omvat: de hernieuwing (met isolatie) van het zadeldak van het parochiecentrum.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 4528 ha (Lubbeek)
- Aantal inwoners: 17728 (Lubbeek)
- 1100 huishoudens bij de parochie
- Site Sint-Bernard (langs een drukke steenweg/gewestweg)

Kenmerken van het dorps huis:

- Kernversterking van de parochie: sociale cohesie, groene omgeving, verkeersveiligheid, duurzaamheid
- Gemeenschapscentrum als ontmoetingsplaats en plaats voor nieuwe initiatieven

Thema's:

- Leefbare dorpen: Versterking parochie/dorpsgemeenschap als leefbaar dorp

B.2.6 Bremtkapel voor de gemeenschap en het dorpsleven

Subsidieprogramma: Leader

Promotor: Gemeente Bierbeek

Samenvatting:

De gemeente wil de in erfpacht gegeven Bremtkapel verbouwen tot multifunctionele infrastructuur die onder andere gemeenschapsvorming als doel heeft. Met het project combineren we de herbestemming van religieus erfgoed (dat zonder herbestemming waarschijnlijk zal verkommeren) met het toekennen van een gemeenschapsvormende functie (waarvan de buurtbewoners duidelijk aangeven dat er nood aan is). Ook openbare speelruimte, waar op dit moment een gebrek aan is op de Bremt, wordt mee geïntegreerd in dit project. Niet alleen gemeenschapsvorming in de kapel dus, maar ook in het landelijke landschap rond de kapel. Tevens wordt dit project een stukje lokale economie door de plaatselijke drankhandelaars, cateraars,... die zorgen voor het eten en drinken bij feesten en activiteiten. En een toekomstige oplossing bij sluiting van het plaatselijke dorpscafé. De Bremtkapel wordt tevens het vertrek -en eindpunt van wandelingen, fietstochten

door de Bierbeekse velden en bossen. een zeer duidelijk toeristisch aspect ook dus. De kapel wordt ook dé ruimte voor amateurkunstenverenigingen, wat het plaatselijke culturele karakter zeker ten goede komt. Verder wordt nog onderzocht of er een samenwerking met muziekacademie 'De Vonk' kan worden gerealiseerd voor het samengebruik van de locatie. Ook de mogelijkheid van een ruimte voor sociale integratieprojecten vanuit Ave Regina of Sint-Kamillus: atelierruimte, projectruimte,... wordt nog onderzocht.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 3896 ha (Bierbeek)
- Aantal inwoners: 10194 (Bierbeek)
- De Brempt is een aaneengesloten gehucht van Bierbeek (tussen Bierbeek en Lovenjoel) – 4km van Bierbeek
- De Brempt ligt in echt ruraal gebied

Kenmerken van het dorps huis:

- Multifunctionele infrastructuur
- Herbestemming religieus erfgoed tot een gemeenschapsvormende functie in de kapel en rondom (openbare speelruimte)
- Lokale economie: drankhandelaars, catering
- Toeristisch aspect
- Amateurskunstenverenigingen

Thema's:

- Streekidentiteit + Armoede en kwetsbaarheid: Bevorderen recreatieve activiteiten
- Streekidentiteit + Armoede en kwetsbaarheid: Zichtbaarheid geven aan regionale identiteit en lokale initiatieven
- Leefbare dorpen: Opwaarderen rurale infrastructuur

B.2.7 Herbestemming van de Sint-Remigiuskerk te Neervelp

Subsidieprogramma: Leader

Promotor: Gemeente Boutersem

Samenvatting:

Het project wil een socio-culturele herbestemming bieden aan de beschermde Sint-Remigiuskerk in Neervelp. Het verleden van de Kerk en omgeving (kerkhof) wordt hierbij niet vergeten, maar gerespecteerd. Het kerkhof wordt als meditatieve stille ruimte mee geïntegreerd in het project; het park en de tuin van de pastorie, die aan de kerk grenzen, worden opengesteld voor de gemeenschap. Het kerkgebouw zelf, dient een ruimte te

worden voor ontmoeting, verenigingen, bijeenkomsten, ... met als gebruikers: de fanfare, muzikanten, kunstenaars, studenten ... De mogelijke activiteiten zijn: repetities, tentoonstellingen, atelier, overlegvergaderingen, stille studieruimte, ... waar frequent verschillende lokalen voor nodig zijn. Daarnaast zijn er ook sporadisch publieke momenten zoals toonmomenten, optredens, tentoonstelling (bvb. de kunstroute Boutersem), markt, concert, ... waarbij een grote zaal of open hal gewenst is. Het herbestemmingsontwerp biedt een flexibel antwoord waarbij verschillende ruimtelijke indelingen van de kerk mogelijk zijn. Het gebouw wordt toegankelijk gemaakt voor mindervaliden en biedt binnenin de nodige voorzieningen. In afwachting van de herbestemming, werd in 2018 gestart met het openstellen van de kerk voor aanvaardbare, niet-kerkelijke nevenactiviteiten onder voorwaarden vastgelegd in een tijdelijke gebruiksovereenkomst. Kunstroute Boutersem, een concert, nieuwjaarsreceptie Neervelp hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 264 ha (Neervelp)
- Aantal inwoners: 610 (Neervelp)
- Neervelp (landelijk); de kerk is het aangezicht van het dorp, gelegen in de dorpskern.
- Deelgemeente van Boutersem

Kenmerken van het dorps huis:

- (Socio-culturele herbestemming beschermde kerk)
- Ruimte voor ontmoeting, bijeenkomsten en verenigingen (repetities, studieruimte, overlegvergaderingen, tentoonstellingen, atelier)

Thema's:

- Leefbare dorpen: Opwaarderen rurale infrastructuur

B.2.8 Parochiaal Ontmoetingscentrum De Kepper

Subsidieprogramma: Omgevingskwaliteit – Investerings

Promotor: vzw Interparochiale Werken Kruishoutem en Ooike

Samenvatting:

Wij willen een nieuw parochiaal Centrum bouwen, ter vervanging van de huidige oude gebouwen. Hiermee willen we de samenlevings sfeer van het platteland in Kruishoutem en ruimer in de Vlaamse Ardennen helpen promoten. We zullen ons gebouw integreren in de levendige dorpskern van Kruishoutem met oog voor de waardevolle, ongeschonden landschappelijke omgeving .

<https://www.poc-dekepper.be/>

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 7.159 ha (Kruisem); 2.684 ha (Kruishoutem)
- Aantal inwoners: 15.750 (Kruisem)
- Gelegen in de levendige dorpskern van Kruishoutem
- Kruishoutem is een plattelandsgemeente, gelegen in agrarisch gebied
- Kruishoutem nu in fusiegemeente KruisemStavels plekje

Kenmerken van het dorps huis:

- Ontmoetings- en vormingscentrum
- Multifunctionele ontmoetingsruimte
- (Nieuwbouw, ter vervanging van oude infrastructuur)

Thema's:

- Leefbare dorpen: Inrichten en verfraaien van multifunctionele ontmoetingsruimten in plattelandsgebieden op buurtniveau

B.2.9 Bouwen van polyvalente ontmoetingsruimte KLJ Moerbeke-Waas

Subsidieprogramma: Omgevingskwaliteit – Investerings

Promotor: 't Venneken

Samenvatting:

vzw 't Venneken wil een polyvalente ontmoetingsruimte bouwen op het terrein dat nu uitsluitend door KLJ Moerbeke wordt gebruikt. Het oude, onaangepaste huis zal afgebroken worden en vervangen door een nieuw gebouw (met 3 polyvalente zalen/ jeugdlokalen, keuken, sanitair, buitenspeelruimte, ...) dat geschikt is voor zowel dagactiviteiten als overnachtingen. Het nieuwe polyvalente gebouw zal gebruikt worden door de sterk gegroeide KLJ-groep van Moerbeke-Waas, maar is expliciet ontworpen en ingericht voor medegebruik door andere verenigingen en organisaties. In het project streven we naar een zinvolle invulling van de "17 Sustainable Development Goals" van de Verenigde Naties. Dat houdt in dat we rekening houden met milieu en energie, maar ook met een sterke gemeenschapsvorming en sociale mix als hulpmiddel tegen uitsluiting en ongelijkheid van kansen door (verdoken) armoede.

Dorptypologie:

- Oppervlakte: 3793 ha (Moerbeke)
- Aantal inwoners: 6619 (Moerbeke)
- Moerbeke, kleine gemeente, landelijk

Kenmerken van het dorps huis:

- (Nieuwbouw)
- Ontmoetingsruimte: Jeugdbeweging in de eerste plaats; andere verenigingen, verhuur aan andere groepen (stimuleren verenigingsleven)

Thema's:

- Leefbare dorpen: Inrichten of verfraaien van multifunctionele ontmoetingsruimten in plattelandsgebieden op buurtniveau

B.2.10 Afwerking gemeenschapscentrum De Okelaar

Subsidieprogramma: Platteland Plus

Promotor: De Okelaar, weblink: <https://www.okelaar.be/>

Samenvatting:

De Okelaar, cohousingproject voor 23 gezinnen, met mensen van alle leeftijden en een grote sociaal-economische mix, met drie pijlers: ecologisch, sociaal, spiritueel, is gevestigd in een oud klooster annex dorpsschool, ooit het hart van het sociale leven (deze site vraagt a.h.w. om herstel van het sociaal weefsel). Ecologisch: de gebouwen worden duurzaam verbouwd, met bio-ecologische materialen en met toepassing van passiefhuistechnieken, en daarnaast willen we inspirerend en aanstekelijk ecologisch leven en dit doortrekken naar de buurt via activiteiten en acties. Sociaal: de Okelaar richt zich op een divers publiek en biedt diverse sociale woonvormen aan: 3 huurwoningen, 3 sociale huurwoningen, kamers met zorg, gastenkamers, een gemeenschapshuis voor 3 - 4 hoogbejaarden, verhuren i.s.m. vluchtelingenwerk.be. Sociaal en innovatief: de Okelaar kiest voor een groot paviljoen dat multifunctioneel wordt ingezet, waarbij de deuren worden opengegooid voor de lokale gemeenschap, als een volwaardig gemeenschapscentrum; hiermee zetten we in op het herstel van een bruisend, warm, cultureel, boeiend en bloeiend buurtleven, laagdrempelig en open naar iedereen (mensen van alle mogelijke inspiraties en gezindheden = spirituele pijler); We willen een hefboom zijn om armoede te verminderen en we willen samen met mensen die ondersteuning nodig hebben, structurele schakels creëren tot empowerment. Het paviljoen is nu in ruwbouwstaat: voor de afwerking ervan vragen we subsidies.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 3705 ha (Meise)
- Aantal inwoners: 17.790 (Meise)
- Wolvertem, deelgemeente van Meise
- Gelegen in het dorpscentrum/kern van Wolvertem

Kenmerken van het dorpshuis:

- Cohousing met gemeenschapscentrum: een ontmoetingsplek voor de buurt
- Multifunctioneel: verschillende ruimten (café, eetruimte, kantoor, winkel, atelier) en verschillende activiteiten

Thema's:

- De open ruimte vrijwaren en ontwikkelen: hergebruik van een site in het dorpscentrum, een nieuwe bestemming aan een oud gebouw
- Aandacht voor kwetsbare groepen op het platteland: Zorgwoning, gastenkamers, jongerenkamers, huur voor een asielzoekend gezin
- Leefbare dorpen: een ruime infrastructuur voor de cohousingbewoners, opengesteld voor de bredere gemeenschap
- Naar een functioneel wegennet op het platteland: beperken gebruik van auto's door gewone en elektrische fietsen en auto's te delen
- Proefprojecten: compostering, crowdfunding voor een bakhuis met en van de buurt, gemeenschapshuis
- Korte keten, plaatselijke markten, afzetbevorderingsactiviteiten: samenwerking met CSA bio-boerderij; slow food winkeltje in het paviljoen, met groentenpakketten van de bioboer en andere fairtrade producten
- Klimaatmitigatie en -adaptatie, milieuprojecten, instandhouding van het landbouwlandschap: verbouwing met ecologische bouwmaterialen en op duurzame wijze, passiefhuistechnieken, laag-energie-gebouwen, groendaken en nestvoorzieningen voor lokale fauna en flora
- Samenwerkingsprojecten rond armoede: verhuur 3 woningen via het sociaal verhuurkantoor, oprichting van een welzijnsschakel en een LETS-groep

B.2.11 Renovatiewerken zaal 'Onder de Toren' Haacht

Subsidieprogramma: Platteland Plus

Promotor: Onder de Toren Haacht

Samenvatting:

Zaal Onder de Toren is 100 jaar (gebouwd in 1917 (ooit vervangkerk, later grote aspergemarkt) en verdient een stevige renovatie om de volgende decennia te beantwoorden aan de meer recente normen van energieverbruik, comfort en toegankelijkheid. Zaal Onder De Toren ligt in het centrum van Haacht, vlak achter de kerk en heeft een belangrijke impact op het dorpsgezicht. Verfraaiing van de parking en de zaal zal dit aanzienlijk verbeteren. De zaal vormt voor Haacht (en gebruikers uit buurgemeenten) de kern van het verenigingsleven: toneelvoorstellingen, harmonie, eetdagen, muzieklessen en andere lessen, optredens, diverse vergaderingen van verenigingen, feesten enz. van meer dan 40 verenigingen vinden er plaats. Momenteel zijn er maandelijks 40-70 reservaties voor activiteiten. De oude zaal is nog steeds het kloppend hart van het Haachtse dorpsleven en door de renovatie van warmteketel en ventilatie, glas, toneeldoeken, schilderwerken, herstel bergingsruimte, sanitair, parking en toegang zorgen we ervoor dat het bruisend Haachtse cultuur- en verenigingsleven de volgende decennia kan verdergezet worden in deze zaal, in de kern van het dorp van Haacht.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 3073 ha (Haacht)
- Aantal inwoners: 15080 (Haacht)
- Gelegen in de kern van Haacht

Kenmerken van het dorps huis:

- Kern voor het verenigingsleven (toneel, harmonie, eetdagen, lessen, optredens, vergaderingen, feesten)

Thema's:

- Leefbare dorpen: Ondersteuning van het rijke verenigingsleven en landelijk karakter

B.2.12 Op weg met Den Diepen Boomgaard

Subsidieprogramma: Platteland Plus

Promotor: Den Diepen Boomgaard

Samenvatting:

Met de inrichting van een werkzone aan onze composteersite, de verharding van de veldweg en het stallen van de tuinbouwmachines willen we volgende resultaten bereiken:

- betere werkomstandigheden creëren voor onze medewerkers sociale economie
- beter composteren - ook bij regenweer - een heel jaar door
- meer winterarbeid creëren door meer zelf te composteren en minder extern aan te kopen onze toestellen beter beschermen tegen weersomstandigheden, maar ze ook toonbaar houden voor de bezoekers
- betere uitstraling als tuinbouwbedrijf

- betere toegankelijkheid voor mindervaliden of gezinnen met kinderwagens (toename zelfoogst, uitbreiding educatief aanbod)
- toename van de plattelandsbeleving door betere toegankelijkheid
- verkeersvrij maken van ons historisch erf.

Dorpen­typologie:

- Oppervlakte: 3867 ha (Grimbergen)
- Aantal inwoners: 38314 (Grimbergen)

Kenmerken van het dorps­huis:

- Biologische boerderij
- Jobcreatie/betere werkomstandigheden
- Betere plattelandsbeleving

Thema's:

- Beleving op het platteland kansen geven met respect voor de streekidentiteit: percelen beter toegankelijk maken
- De open ruimte vrijwaren en ontwikkelen: het open zicht vanop straat maximaal bewaren, uitnodigende landweg
- Aandacht voor kwetsbare groepen op het platteland: ewerkstellingskansen bestendigen binnen de sociale werkplaats
- Projecten rond plattelandstoerisme: activiteiten rond beleving en toerisme doen groeien
- Korte keten, plaatstelijke markten, afzetbevorderingsactiviteiten: meer deelnemers aan zelfoogstgroep
- Diversificatie van landbouwactiviteiten: kweken van de biologische seizoensgroenten, naschoolse opvang op de boerderij, demonstraties en workshops composteren, sociale doedagen voor bedrijven en verenigingen
- Samenwerkingsprojecten rond erfgoed: verkeersvrij maken van het erf
- Samenwerkingsprojecten rond armoede: doelgroep is één van de zwakste op de arbeidsmarkt

B.2.13 Project toekomstplan 2020 Strijland

Subsidieprogramma: Omgevingskwaliteit – Investeringsen

Promotor: vzw dekenaat Lennik - afdeling Strijland

Samenvatting:

Met het renoveren van onze parochiezaal willen we:

- de infrastructuur van onze zalen verbouwen/verbeteren opdat deze actief zouden bijdragen tot het behoud en de ontwikkeling van het Strijlandse gemeenschapsleven.
- de verenigingen de kans geven om samen te komen, te vergaderen, cursussen op te zetten, opdat het dynamisch gemeenschapsleven wordt aangewakkerd en verder ontwikkeld.
- de bestaande gebouwen innoveren naar een modern concept en toegankelijk maken voor iedereen, ook voor minder-validen.
- de bestaande gebouwen energiezuiniger, onderhoudsvriendelijker, veiliger en milieuvriendelijker maken conform de normen.
- de buitenstructuur van de gebouwen aanpassen en verfraaien met aandacht voor de omgeving en de toekomstplannen om het Cultuur Centrum te zijn van de Gemeente Gooik.

Dorptypologie:

- Oppervlakte: 4021ha (Gooik)
- Aantal inwoners: 9230 (Gooik)
- Strijland, een verzameling van gehuchten in Gooik (zeer landelijk (pajottenland))

Kenmerken van het dorps huis:

- (Renovatie parochiezaal)
- Gemeenschapsleven, verenigingsleven
- Multifunctionele ontmoetingsruimte
- Professionele keuken

Thema's:

- Beleving op het platteland kansen geven met respect voor de streekidentiteit: verenigen kunnen inspelen op de landelijke omgeving
- De open ruimte vrijwaren en ontwikkelen: vrijwaren van groene omgeving en speelruimte
- Aandacht voor kwetsbare groepen op hte platteland: extra aandacht voor kwetsbare groepen (mindervaliden)
- Leefbare dorpen: stimulant voor het sociaal cultureel leven en verenigingsleven

- Naar een functioneel wegennet op het platteland: parkeren over verschillende parkings in de korte omgeving

B.2.14 Stavels plekje

Subsidieprogramma: Omgevingskwaliteit - Investerings

Promotor: Gemeente Alveringem

Samenvatting:

Het gemeentebestuur wil het verenigings- en dorpsleven in Stavele faciliteren door centraal in het dorp bijkomende ruimte te voorzien waar verenigingen en de jeugd kunnen bijeen komen en materiaal opbergen. Mensen verbinden door locaties te verbinden! We willen in Stavele de oefening overdoen van de jeugdsite in Alveringem: verschillende verenigingen die elkaar positief bevruchten. Het beoogde eindresultaat is dat elke Stavelenaar trots zal zijn op zijn/haar Stavele en dat dit zich dan weerom zal vertalen in een opflakking van dynamiek in het dorp. We willen zo een trendwijziging realiseren in de problematiek van landelijke dorpen. Het project komt er op vraag van de verenigingen zelf, en het gemeentebestuur en de verenigingen zullen samenwerken om dit project samen tot een goed einde te brengen, zowel tijdens de planningsfase, uitvoeringsfase als de ingebruikname.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 1263 ha (Stavele)
- Aantal inwoners: 660 (Stavele)
- Gelegen centraal in het dorp

Kenmerken van het dorps huis:

- Ruimte voor verenigingen en de jeugd: bijeenkomen en materiaal opbergen
- Multifunctionele ruimtes

Thema's:

- Leefbare dorpen: het bouwen en renoveren van multifunctionele gebouwen

B.2.15 Bruisend Booischtot: versterking van een dorp door in te zetten op identiteit, erfgoedbeleving en ontmoeting

Subsidieprogramma: Platteland Plus

Promotor: Gemeente Heist-op-den-Berg

Samenvatting:

Binnen het project Bruisend Booischot werken de gemeente Heist-op-den-Berg, Kempens Landschap en het Innovatiesteunpunt gedurende 2 jaar samen met de inwoners van Booischot aan een bruisend dorp. De aankoop van Hof ter laken en de bevindingen uit een eerder participatietraject in Booischot geven aanleiding tot het op een co-creatieve manier realiseren van een samentuin- en educatief project in de moestuin/boomgaard en een speelbos in het park. Op deze manier wordt het domein een plaats voor ontmoeting, spel en verbinding. Verder gaat het dorp participatief aan de slag rond een ontwerp voor een groener dorpshart. Via de realisatie van een eerste quick win wordt de dorpskern groener en beter verbonden met de groene omgeving. Een nieuwe huisstijl voor Booischot ondersteunt ten slotte mee de identiteit van hun Bruisend Booischot.

Dorptypologie:

- Oppervlakte: 1159 ha (Booischot)
- Aantal inwoners: 6494 (Booischot)
- Booischot een landelijke kerdorp

Kenmerken van het dorpshuis:

- Ontmoetingsplaats in het hof en daarbuiten
- Educatief
- Beleving van het erfgoed
- Groener dorpshart

Thema's:

- Beleving op het platteland kansen geven met respect voor de streekidentiteit: instandhouding en opwaardering van het landelijk (agrarisch) erfgoed + korte keten, hoeve- en streekproducten
- Leefbare dorpen: lokale voedselstrategieën + participatietrajecten om te komen tot een dorpsontwikkelingsstrategie of dorpskernvernieuwing
- Korte keten

B.2.16 Belevingsvol buurtplein Nerem

Subsidieprogramma: Leader

Promotor: Stad Tongeren

Samenvatting:

De Beek en de Jeker vormen een waterlint dwars door het centrum van Nerem en sluiten aan op de site van de Chocoladefabriek, een groot woonproject dat volop in uitvoering is. De ecologische kwaliteit van de Beek is dankzij werken enkele jaren geleden verbeterd samen met het draagvlak voor water van de inwoners. Nu willen we nog een stapje verder gaan door de omgeving van het Neremsplein enerzijds als belevingsvol buurtplein en anderzijds als een ontmoetingsplek voor de buurt en voor passanten in te richten. Beleving staat centraal in dit project maar we verbeteren daarnaast ook het aanbod aan landbouw- en natuureducatie in het dorpscentrum van Nerem. Naast een openbare barbecue en een picknickbank wordt er ruimte gemaakt voor watergebonden belevingselementen en natuur in het dorpscentrum. Het buurtplein sluit aan op het Natuurreservaat De Kevie en vormt een extra groen-blaauwe ader voor dit reservaat. Op deze manier wordt er een verbinding gemaakt met dit reservaat en kan er natuur- en landbouweducatie worden aangeboden aan een breed publiek. Het duurzaam karakter van het buurtplein wordt gegarandeerd: het is openbaar; bij de aanplant/aanleg wordt er rekening gehouden met streekeigen/inheemse soorten/materiaal. Na realisatie zal er een buurtevenement georganiseerd worden.

Dorptypologie:

- Oppervlakte: 400 ha (Nerem)
- Aantal inwoners: 930 (Nerem)
- Een kleine dorpskern

Kenmerken van het dorpshuis:

- Belevingsvol buurtplein en ontmoetingsplek
- Landbouw- en natuureducatie
- Barbecue en picknickbank
- Groen-blaauwe belevingsplek

Thema's:

- Landbouw- en natuureducatie: verbeteren van het aanbod landbouw- en natuureducatie; het ondersteunen van belevingsvolle en educatieve activiteiten en belevingselementen naar het grote publiek

B.2.17 Borlo naar een veerkrachtige toekomst

Subsidieprogramma: Platteland Plus

Promotor: Hof van Borlo vzw

Samenvatting:

Dit project wil een veerkrachtige toekomst voor het dorp Borlo. We starten een korte-keten-landbouwproject met ecologische groenten en fruit en tevens een hoewinkel, bijenhouderij en bakkerij. Hiermee willen we

bijdragen aan meer biodiversiteit, een goede waterhuishouding, het verlagen van de ecologische voetafdruk en een opwaardering van het platteland. We vinden het daarbij belangrijk om samen te werken met buurtbewoners en lokale boeren en willen met dit project ook anderen inspireren.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 375 ha (Borlo)
- Aantal inwoners: 658 (Borlo)
- Een hoeve in de dorpskern van Borlo

Kenmerken van het dorps huis:

- Korte-keten landbouwproject
- Hoewinkel, bijenhouderij, bakkerij
- Samenwerkingen met buurtbewoners/organisaties/boeren

Thema's:

- Beleving op het platteland kansen geven met respect voor de streekidentiteit: oogstdeelnemers worden deel van het landbouwproject; werkdagen of workshops
- De open ruimte vrijwaren en ontwikkelen: beleving van het platteland, gebruik van landbouwgrond voor landbouw
- Aandacht voor kwetsbare groepen op het platteland: inclusieve en intergenerationele woongemeenschap; samenwerkingen met organisaties die werken met kwetsbare groepen
- Leefbare dorpen: connectie met het dorp op verschillende manieren (winkel, events)
- Korte keten, plaatselijke markten, afzetbevorderingsactiviteiten: winkeltje
- Klimaatmitigatie en -adaptatie, milieuprojecten, instandhouding van het landbouwlandschap: goede waterhuishouding, perceelsomgeving, biodiversiteit
- Duurzame levering van biomassa voor gebruik in de voeding en energieproductie: eigen voedselvoorziening
- Diversificatie van landbouwactiviteiten: rekening houden met ecosystemen en biodiversiteit

B.2.18 Buurt'punt 'De Hannekesnest' (Kerkbrugge – Langerbrugge)

Subsidieprogramma: Leader

Promotor: OBRA/BAKEN vzw

Samenvatting:

In co-creatie met de buurt en in samenwerking met de gemeente Evergem en andere relevante actoren wil OBRA|BAKEN vzw het voormalig en momenteel leegstaand kerkgebouw van Langerbrugge - Kerkbrugge omtoveren tot een multifunctioneel, laagdrempelig Buurt'punt. Een plaats waar het nuttige (korte keten initiatief en semi-georganiseerde burenhulp) en het gezellige (bar en ontmoeting) samen komen. Waar bewoners van alle leeftijden en diverse sociaal-culturele achtergronden elkaar vrijblijvend en ongedwongen kunnen treffen, waar diverse activiteiten plaatsvinden, waar bewoners hun talenten kunnen ontplooien, waar elke bewoner bijdraagt aan een warme, creatieve en actieve buurt. Op die manier willen wij mee bouwen aan een levendige sociale, inclusieve en duurzame woonkern met opnieuw voldoende ondersteunende en socio-culturele basisvoorzieningen voor de bewoners van de dorpskern Kerkbrugge/ Langerbrugge. Door het voortraject dat we al liepen van 22 maart 2018 tot en met de zomer van 2019 zijn we zeker van de potentiële meerwaardecreatie van, voor en met de buurt die we kunnen realiseren.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 7540 ha (Evergem)
- Aantal inwoners: 1471 (Kerkbrugge-Langerbrugge); 35791 (Evergem)
- Kerk ligt centraal in Kerkbrugge – Langerbrugge (deelgemeente van Evergem)

Kenmerken van het dorps huis:

- Herbestemming kerk tot multifunctioneel buurtpunt
- Socio-culturele basisvoorzieningen
- Bar en ontmoeting
- Korte keten
- Semi-georganiseerde burenhulp

Thema's:

- Leefbare dorpen: actief burgerschap en participatie + Stimuleren van bewoners en organisaties om van onderuit hun omgeving te versterken door middel van participatie(trajecten)

B.2.19 Herbestemming van de kerk van Beke

Subsidieprogramma: Leader

Promotor: Kerkfabriek Sint-Martinus Zomergem

Samenvatting:

Kerkfabriek Sint-Maurus Beke en Plattelandscentrum Meetjesland vzw willen samen een traject opzetten om in Beke de leefbaarheid en dynamiek van het dorp te versterken, de zelfredzaamheid van dorpsbewoners te verhogen en mensen te verbinden met elkaar. Centraal staat daarbij de kerk van Beke, waarvan de onttrekking

aan de eredienst voorzien is voor najaar 2019-voorjaar 2020. Vanaf dan kan er een invulling aan het gebouw gegeven worden die aansluit en versterkend is op het idee van leefbaarheid en dynamiek in de lokale gemeenschap. Om een goede keuze te maken naar een definitieve invulling, wordt in dit project (fase 1) gefocust op de software waarbij de lokale gemeenschap uitgenodigd wordt om samen initiatief te nemen om de kerk een nieuwe invulling te geven. Concreet betekent dit kleine infrastructurele werken, het opzetten van een beheersstructuur, uitwerking en bijsturing als cultureel trefpunt, ontmoetingspunt, verkooppunt, en info- en leerpunt, de organisatie van evenementen. Vanuit de opgedane ervaring kan dan een definitieve keuze gemaakt worden welk het programma/gebruik zal zijn als basis van een definitieve invulling en de daarmee mogelijks gepaard gaande grotere infrastructuren (=fase 2, mogelijke opvolging van dit project).

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 8078 ha (Lievegem)
- Aantal inwoners: 26441 (Lievegem)
- Gelegen in woonkern Beke, gehucht in Lievegem

Kenmerken van het dorps huis:

- Herbestemmen kerk
- Cultureel trefpunt, ontmoetingspunt, verkooppunt, en info- en leerpunt, de organisatie van evenementen

Thema's:

- Leefbare dorpen: toegang tot grondrechten: kwalitatief wonen, werken & toegang tot voorzieningen

B.2.20 Sociale cohesie op locatie

Subsidieprogramma: Leader

Promotor: Gemeente Ruiselede

Samenvatting:

Door de aankoop en het inzetten van een mobiele evenemententruck op diverse locaties op het gemeentelijke grondgebied wil het lokaal bestuur de sociale cohesie versterken en het gemeenschapsgevoel vergroten. De evenementenmobiel zal dienen als logistieke basis voor de organisatie van activiteiten van het gemeente- en OCMW-bestuur (buurtfeesten; informele ontmoetingsmomenten) maar ook voor de organisatie van activiteiten door verenigingen en organisaties (vb. buurtraad van het Lokaal Dienstencentrum, brengen van het vrijetijdsaanbod of de werking van de vereniging op locatie) en particulieren (organisatie van eigen straatevenementen). Tijdens de activiteiten van gemeente en OCMW stimuleren medewerkers van de clusters welzijn en mens (vrije tijd) of vrijwilligers informele kennismakingsmomenten, stimuleren zij het delen van hulp, kennis en vaardigheden en zetten zij hun voelsprietten uit om sociale problemen op te pikken. Daarnaast brengt de evenementenmobiel het lokaal bestuur (dienstverlening) en haar medewerkers dichterbij de mensen (participatie).

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 3062 ha (Ruisselede)
- Aantal inwoners: 5379 (Ruisselede)
- Ruisselede, een erg landelijke gemeente

Kenmerken van het dorps huis:

- Mobiele evenementen truck: organisatie van activiteiten, ontmoeting

Thema's:

- Leefbare dorpen: toegankelijke én bereikbare dienstverlening op het platteland, en versterken van het aanbod van multifunctionele ontmoetingsruimtes in bestaand patrimonium in functie van outreachend werken

B.2.21 Blauwgroene ontmoetingsplaats in dorpskern Elene

Subsidieprogramma: Platteland Plus

Promotor: VZW HELDER WATER

Samenvatting:

Een verwaarloosd en ontoegankelijk terrein in het centrum van ons mooie landelijke dorp is al enkele jaren een doorn in het oog van omwonenden. Een aantal buurtbewoners staken de koppen bij elkaar, baanden zich een pad door de netels, bramen en herontdekten deze idyllische plek bij het water. We willen het terrein omvormen tot een ontmoetingsplek te midden van het groen. De plek vormt de verbinding tussen onze dorpskern en het drevenlandschap. Hier maken we een brug tussen de pittoreske gekasseide straten en het open landbouwlandschap. Samen met de buurtbewoners en lokale ondernemers realiseren we een ontmoetingsplek met een wandelpad over het water, een reuze picknicktafel en een avontuurlijk speelbos. Zo zorgen we voor verbinding en ontmoeting, zo blazen we de dorpsdynamiek nieuw leven in.

Dorpen typologie:

- Oppervlakte: 321 ha (Elene)
- Aantal inwoners: 1156 (Elene)

Kenmerken van het dorps huis:

- Ontmoetingsplek in het groen
- Verbinding dorpskern en landschap

Thema's:

- Leefbare dorpen: een idyllische groene ontmoetingsplek in om de sociale cohesie te versterken en vereenzaamheid tegen te gaan.

B.3 Cases diepteonderzoek

B.3.1 Ontmoetingsplek voor sociale cohesie en vlindernetwerk (Kozen, Nieuwenkerken)

Projectomschrijving uit de projectaanvraag

Het voorliggende project wil inzetten op sociale cohesie rond een bestaand ontmoetingscentrum (buurthuis). Het project zal een aantrekkingspool worden voor omwonende en zal er voor zorgen dat de omgevingskwaliteit / woonkwaliteit verhoogd zal worden mede door de versterking van de reeds aanwezige voorzieningen rond de projectlocatie. Door de strategische ligging, in de kern van Kozen, tegen een bestaande hoogstamboomgaard is het mogelijk om verschillende functies met elkaar te verbinden (school, buurthuis, kerk, boomgaard, beschermd monument) en toch het karakter van het platteland te behouden. Door de ligging en de beperkte schaal is het mogelijk om verschillende doelgroepen te bereiken, waaronder gezinnen, jongeren, ouderen en kinderen, en bijgevolg deze verschillende doelgroepen met elkaar in verbinding te stellen. Het project zal de reeds beschikbare ruimte open trekken naar de bevolking en er zo voor zorgen dat deze optimaal, multifunctioneel gebruikt zal worden. In het bijzonder zal de hoogstamboomgaard getransformeerd worden naar een educatieve belevingsboomgaard die in verbinding zal staan met een groen ontmoetingsplein.

SAMENVATTING WERKSESSIE

Onder de **aanwezigen** waren er 4 vertegenwoordigers van de gemeente, waaronder de burgemeester. Verder een buurtbewoner, een werknemer uit een nabijgelegen maatwerkbedrijf, een afgevaardigde van FERM, de directeur van het schooltje aan de overkant en een medewerkster van de kinderopvang.

Over het **doel** van het project was er eensgezindheid: er moest een plek zijn voor iedereen in het dorp en waar ontmoeting wordt gefaciliteerd. Uit de gesprekken bleken enkele belangrijke **aandachtspunten**: het aantrekken van de jongeren in het dorp, meer specifiek de leeftijdsgroep 12-18, is een grote uitdaging waar op ingezet moet worden. De huidige aandacht voor zorg en netheid op de plek moet worden gevrijwaard naar de toekomst toe en het vermijden van vandalisme.

De aanwezigen gaven aan dat het project voor iedereen is. Dat moet **dé grote succesfactor** zijn. Het project speelt dynamisch in op de noden van de bewoners maar is tevens vrijblijvend voor zij die zich willen interesseren/engageren.

TIPS NAAR TOEKOMSTIGE PROMOTOREN:

- Kansen geven en informatie bieden (aan jongeren)
- Duurzaamheid van het project centraal stellen door continue evaluatie

- Betrek de hele gemeenschap
- Durf een gezonde ambitie voorop te stellen en laat je creativiteit de vrije loop
- Benut de open ruimte zoveel mogelijk
- Stel veiligheid centraal
- Werk aan de hand van concrete ideeën

B.3.2 Borlo naar een veerkrachtige toekomst

Projectomschrijving uit de projectaanvraag

Dit project wil een veerkrachtige toekomst voor het dorp Borlo. We starten een korte-keten-landbouwproject met ecologische groenten en fruit en tevens een hoevewinkel, bijenhouderij en bakkerij. Hiermee willen we bijdragen aan meer biodiversiteit, een goede waterhuishouding, het verlagen van de ecologische voetafdruk en een opwaardering van het platteland. We vinden het daarbij belangrijk om samen te werken met buurtbewoners en lokale boeren en willen met dit project ook anderen inspireren.

SAMENVATTING WERKSESSIE

Onder de aanwezigen waren 2 aandeelhouders, een buurtbewoner, twee leden van FERM, een WWOOFER die op de site verbleef en een lid van de vzw.

Er werden **verschillende doelstellingen** geformuleerd voor het project. Eerst en vooral zou het een plek moeten zijn waar de sociale cohesie in het dorp gestimuleerd wordt. Daarnaast is deze plek ook bedoeld om van elkaar te kunnen leren en anderen te kunnen inspireren.

De permanente bewoners zijn het kloppend hart van het initiatief. Zij formuleren samen een visie en werken graag met iedereen samen dat geïnteresseerd is. Mensen komen van ver om hier een of meerdere dagen door te brengen en de unieke sfeer op te snuiven. Een belangrijk aspect voor hen is dat ze **zelfvoorzienend** zijn en **breed netwerk** weten uit te bouwen binnen en buiten het dorp.

TIPS NAAR TOEKOMSTIGE PROMOTOREN:

- Gewoon doen: twijfel niet over ideeën maar spreek mensen aan en werk er samen aan
- Informeer de dorpsbewoners en zet in op hun betrokkenheid. Creëer draagvlak. Spreek ze hierbij persoonlijk aan
- Open communicatie is essentieel
- Geef verantwoordelijkheid aan iedereen die wenst te participeren
- Eerst de mensen dan de stenen. Investeren in de community is belangrijk.

- Schaarste leidt tot creativiteit: tracht problemen vanuit creatieve hoeken te benaderen

B.3.3 Zaal onder Toren Haacht

Projectomschrijving uit de projectaanvraag

Zaal Onder de Toren is 100 jaar (gebouwd in 2017 (ooit vervangkerk, later grote aspergemarkt) en verdient een stevige renovatie om de volgende decennia te beantwoorden aan de meer recente normen van energieverbruik, comfort en toegankelijkheid. Zaal Onder De Toren ligt in het centrum van Haacht, vlak achter de kerk en heeft een belangrijke impact op het dorpsgezicht. Verfraaiing van de parking en de zaal zal dit aanzienlijk verbeteren. De zaal vormt voor Haacht (en gebruikers uit buurgemeenten) de kern van het verenigingsleven: toneelvoorstellingen, harmonie, eetdagen, muzieklessen en andere lessen, optredens, diverse vergaderingen van verenigingen, feesten enz. van meer dan 40 verenigingen vinden er plaats. Momenteel zijn er maandelijks 40-70 reservaties voor activiteiten. De oude zaal is nog steeds het kloppend hart van het Haachtse dorpsleven en door de renovatie van warmteketel en ventilatie, glas, toneeldoeken, schilderwerken, herstel bergingsruimte, sanitair, parking en toegang zorgen we ervoor dat het bruisend Haachtse cultuur- en verenigingsleven de volgende decennia kan verdergezet worden in deze zaal, in de kern van het dorp van Haacht.

SAMENVATTING WERKSESSIE

Onder de aanwezigen zijn onder andere 3 leden van de vzw, waaronder de voorzitter. Verder is het afdelingshoofd van harmonie, een lid van het lokale theatergezelschap, 2 leden van Samana, de uitbater van het sociale kledingwinkeltje dat in het project is ingebed en de schepen van financiën.

Het doel van het project is voor deze mensen duidelijk: een plek voor de verenigingen. Het is een gebrek binnen Haacht, terwijl naar de mening van de aanwezigen de verenigingen het sociale bindmiddel zijn van de gemeenschap.

Uit de ervaringen worden enkele **aandachtspunten** gesignaleerd. Het bereiken van jongeren blijkt geen evidentie. Door meer in te zetten op digitale promotie en het in kaart brengen van de wensen, hopen ze in de toekomst deze doelgroep vlotter te bereiken. De **ontharding** omtrent het dorpshuis blijkt een omstreden punt. Enkele aanwezigen wijzen op de verloren parkeerplek en dat dit ten koste is van de minder mobiele mensen.

De Zaal onder de Toren wordt gezien als een plek waar verenigingen ook kunnen samenkomen en er **kruisbestuiving** wordt mogelijk gemaakt. Nieuwe ideeën en relaties vloeien hier uit voort.

TIPS NAAR TOEKOMSTIGE PROMOTOREN:

- Zet in op het verenigingsleven: zij weten wat de noden zijn van de bevolking
- Digitale ondersteuning is belangrijk voor iedereen te bereiken

- Geëngageerde initiatiefnemers zijn belangrijk
- Communicatie en overleg tussen de betrokken partijen is essentieel
- Ga op verkenning bij andere projecten om daar inspiratie op te doen en te leren uit anderen hun ervaringen
- Verantwoordelijk moeten stevig zijn ingebed in de gemeenschap, opdat iedereen hen erkent als het aanspreekpunt
- Zorg voor een efficiënt reservatiesysteem (indien van toepassing)

B.3.4 Polyvalente ontmoetingsruimte KLJ Moerbeke

Projectomschrijving uit de projectaanvraag

vzw 't Venneken wil een polyvalente ontmoetingsruimte bouwen op het terrein dat nu uitsluitend door KLJ Moerbeke wordt gebruikt. Het oude, onaangepaste huis zal afgebroken worden en vervangen door een nieuw gebouw (met 3 polyvalente zalen/ jeugdlokalen, keuken, sanitair, buitenspeelruimte, ...) dat geschikt is voor zowel dagactiviteiten als overnachtingen. Het nieuwe polyvalente gebouw zal gebruikt worden door de sterk gegroeide KLJ-groep van Moerbeke-Waas, maar is expliciet ontworpen en ingericht voor medegebruik door andere verenigingen en organisaties. In het project streven we naar een zinvolle invulling van de "17 Sustainable Development Goals" van de Verenigde Naties. Dat houdt in dat we rekening houden met milieu en energie, maar ook met een sterke gemeenschapsvorming en sociale mix als hulpmiddel tegen uitsluiting en ongelijkheid van kansen door (verdoken) armoede.

SAMENVATTING WERKSESSIE

Onder de aanwezigen zijn 2 vertegenwoordigers van de vzw, 6 leden en ex-leden van de KLJ en een afgevaardigde van de Landelijke Gilde

Het **initiële doel** van dit project was een nieuw lokaal neerzetten voor de lokale KLJ. Echter worden hier ook opportuniteiten gezien om het breder open te trekken en het lokaal ook beschikbaar te stellen voor andere organisaties, op basis van reservatie.

Tijdens het gesprek wordt gewezen op het belang van **goede samenwerking en communicatie** bij zowel de opbouw als werking van het project. Hierbij is het belangrijk elkaars talenten te ontdekken en hier op in te spelen.

Ook wordt gewezen op zowel **het belang als de limieten van werken met vrijwilligers**. Een grote vrijwilligerspoule wordt als absoluut pluspunt herkend en tijdens de opzet van de infrastructuur kwam er hulp vanuit alle hoeken. Echter neemt na verloop van tijd het initiële enthousiasme af bij sommigen, wat de continuïteit in het gedrang brengt en de druk verhoogt op de harde kern achter het project. Ook zijn vrijwilligers niet voor alles inzetbaar, zeker als het aankomt op eerder technische of praktische zaken.

TIPS NAAR TOEKOMSTIGE PROMOTOREN:

- Voldoende grote vrijwilligerspoule
- Een duidelijk basis op voorhand: wat is er nodig, wat is het doel, hoe pakken we het aan... dit geeft structuur en zorgt voor vertrouwen
- Opbergruimte is belangrijk als er gewerkt wordt met verenigingen
- Goede communicatie is essentieel (zowel intern als extern)
- Zoek ondersteuning bij koepelorganisaties, gemeentelijke ambtenaren, andere ondersteunende instanties met meer expertise,... om zo fouten te mijden
- Werk in teams
- Werk een professionele projectleider aan

B.3.5 De Hannekesnest

Projectomschrijving uit de projectaanvraag

In co-creatie met de buurt en in samenwerking met de gemeente Evergem en andere relevante actoren wil OBRA|BAKEN vzw het voormalig en momenteel leegstaand kerkgebouw van Langerbrugge - Kerkbrugge omtoveren tot een multifunctioneel, laagdrempelig Buurt'punt. Een plaats waar het nuttige (korte keten initiatief en semi-georganiseerde burenhulp) en het gezellige (bar en ontmoeting) samen komen. Waar bewoners van alle leeftijden en diverse sociaal-culturele achtergronden elkaar vrijblijvend en ongedwongen kunnen treffen, waar diverse activiteiten plaatsvinden, waar bewoners hun talenten kunnen ontplooiën, waar elke bewoner bijdraagt aan een warme, creatieve en actieve buurt. Op die manier willen wij mee bouwen aan een levendige sociale, inclusieve en duurzame woonkern met opnieuw voldoende ondersteunende en socio-culturele basisvoorzieningen voor de bewoners van de dorpskern Kerkbrugge/Langerbrugge. Door het voortraject dat we al liepen van 22 maart 2018 tot en met de zomer van 2019 zijn we zeker van de potentiële meerwaardecreatie van, voor en met de buurt die we kunnen realiseren.

SAMENVATTING WERKSESSIE

De aanwezigen zijn twee vertegenwoordigers van OBRA|BAKEN vzw.

Het initiële doel van dit project was voornamelijk gericht op het doelpubliek van hun vzw, nl. jongeren met een beperking. Op innovatieve wijze wilden ze connectie maken tussen hen en de buurt. Geïnspireerd door projecten zoals die van de Lovie in West-Vlaanderen, gingen ze aan de slag. Ze maakten een omgevingsanalyse en zochten naar overeenkomsten tussen hun doelstellingen en de noden van het dorp.

Ook in dit project blijkt het aantrekken van jongeren één van de knelpunten te zijn, alsook mensen van andere origine. Echter, aan de hand van op maat gemaakte activiteiten lukt het alsnog om deze groepen van nu tot dan te betrekken.

Een ander aandachtspunt is de samenwerking met zo veel verschillende groepen en vrijwilligers. Het stelt de vraag wie welke verantwoordelijkheid op zich moet nemen.

Succesfactoren zijn het ondernemerschap van de coördinator ("*buurtvervloechter*") die continue luistert naar wat er leeft en wat er nodig is in het dorp. Den Hannekesnest is bedoeld als een project dat meewerkt met de buurt, in plaats van gewoon een plek te zijn voor de buurt. Verder valt ook hier de meerwaarde van vrijwilligers niet te onderschatten, want zonder hen zou de werking van het project niet mogelijk zijn. Het is wel van belang dat deze vrijwilligers kunnen terugvallen en ondersteund worden door een beroepskracht.

TIPS NAAR TOEKOMSTIGE PROMOTOREN:

- Wees voorbereid op het indienen van een LEADER dossier, dat is zeker geen evidentie
- Alle delen dragen samen het geheel en vice versa, zowel inhoudelijk als financieel
- Het hebben van een professionele organisatie/vzw heeft zeker een meerwaarde van de administratieve last
- Luister naar elkaar en vertrek met een open structuur. Eenmaal dat het verhaal er is, kan je verduurzamen
- De visie/waarden moeten voldoende herhaal worden en in de verf worden gezet
- Speel in op de noden van het dorp
- Wees authentiek: co-creëren heeft ruimte nodig om dynamisch te kunnen groeien.
- Samen doen, samen ondernemen en samen procesmatig te werk gaan
- Een goede balans vinden tussen nabijheid en afstand

B.4 Long list met goede praktijken

Naam	Beschrijving	Land	Initiatiefnemer	Waarom interessant?	Thema's	Weblink
(H)Echt Arendonk	Laagdrempelig samenwerkingsverband tussen de geïnteresseerde inwoners van Arendonk, gebaseerd op vraag en aanbod: mensen die iets willen doen voor een ander en dus hun diensten aanbieden of mensen die iets nodig hebben en de vraag stellen.	België	Samenwerking tussen het Sociaal huis en verschillende verenigingen uit Arendonk	Participeren aan dit initiatief kan zeer eenvoudig, <u>zowel digitaal als fysiek</u> . Verder berust de motor achter dit project op de <u>solidariteit van de inwoners</u> .	Sociale cohesie Intergenerationele samenwerking Digitalisering	https://www.hechtarendonk.be
Building a food ecosystem	Creatie van een coöperatie van verschillende lokale landbouwers met als doel een ecologisch voedselsysteem op poten te zetten. Daarna werden er een organische voedselcafeteria's en hubs gecreëerd.	België	LAG Pays de Condruzes	Dit project weet op creatieve wijze maatschappelijke relevante thema's zoals <u>korte keten en lokale productie</u> , te combineren met <u>het versterken van de sociale cohesie</u> .	Voedsel Lokale economie/korte keten Sociale cohesie Ecologie	https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/s9_leader_handout_lag-pays-condruzes.pdf
Creatie van een gemeenschappelijke voorziening in Vaux sur Sûre	Aan de hand van discussiegroepen en rondetafelgesprekken werden de noden van de gehuchten rond de gemeente Vaux sur Sûre in kaart gebracht op vlak van cultuur, vrije tijd, economie en gemeenschap. Dit resulteerde in een polyvalente infrastructuur waar plek is voor coworking en een cultuur- en toerismediendienst	België	De gemeente	Aan de hand van intensieve <u>betrokkenheid van burgers</u> , slaagde men erin zeer concreet in te spelen op relevante noden. Verder, door het aanbieden van uitgeruste coworking spaces wordt hier ook aandacht geschonken aan de <u>digitale evolutie in de maatschappij en op de arbeidsmarkt</u> .	Sociale cohesie Toerisme Cultuur	https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/project/attachments/gp_be_ru_realitycentre_358_web.pdf
De buurtkar	De buurtkar is een mobiele winkel (met lokale producten) én een mobiel dienstverleningscentrum waarbij mensen elkaar ook kunnen ontmoeten. De kar heeft verschillende doelen, met als voornaamste de zelfredzaamheid verhogen en	België	De gemeente Bornem, het Sociaal Huis en Ecoso vzw	Dit project weet op innovatieve wijze de <u>zelfredzaamheid van burgers</u> te verhogen, en tevens in te zetten op <u>lokale productie</u> . Het <u>mobiele aspect</u> maakt het geheel uniek.	Sociale tewerkstelling Lokale economie/korte keten Mobiliteit Dienstverlening Sociale cohesie	De Buurtkar - Gemeente Bornem

	ouderen en minder mobiele mensen.					
Dorpspunt in Beveren	Het dorpspunt in Beveren, opgezet in samenwerking met De Lovie, zet in op drie pijlers: Buurtwinkel met bijzondere aandacht naar korte keten Ontmoetingsplek eventueel gekoppeld aan een bepaalde vraag naar dienstverlening Knooppunt voor mobiliteit	België	De Lovie Gemeente Vrijwilligers	<u>De dagbesteding</u> die de Lovie bewerkstelligt is uitzonderlijk en reeds een inspiratiebron geweest voor andere projecten, zoals den Hannekesnest. De drie pijlers die centraal staan binnen de werking bieden het hoofd aan enkele prangende uitdagingen die zich voordoen op het platteland.	Sociale cohesie Korte keten Mobiliteit	https://delovie.be/dorpspunt-in-beveren/
Dorpspunt in Stavele	Dit dorpspunt is een korte ketenwinkel, biedt dienstverlening aan (zoals grasmaaien, hond uitlaten, glas ophaal,...), fungeert als ontmoetingsruimte en kan als polyvalent zaal gebruikt worden op vraag van verenigingen. Doorheen heel het project ligt er nadruk op samenwerking met mensen met een beperking	België	De Lovie Vrijwilligers	Net zoals bij het Dorpspunt in Beveren, worden ook hier <u>mensen met een beperking sterk betrokken</u> . Verder kan het <u>multifunctionele karakter</u> van dit project als een sterk voorbeeld worden gezien van hoe er gewerkt kan worden aan uitdagingen op het platteland.	Korte keten Dienstverlening Sociale cohesie	Het dorpspunt staat symbool voor een samenleving waar mensen met en zonder handicap samen leven, wonen en werken. (onsbuurtpunt.be)
Dorpspunt Sint-Kruis-Winkel	Ontmoetingsruimte dat ook diensten zoals fietsherstel of toegang tot internet en computers aanbiedt. Focust zich, als ontmoetingsruimte, voornamelijk op senioren. Ook zijn er samenwerkingsverbanden met een lokale kruidenier en wereldwinkel.	België	Samenwerking tussen een LDC, een vzw en stad Gent	Het Dorpspunt in Sint-Kruis-Winkel heeft een <u>zeer ruim aanbod</u> en biedt <u>digitale infrastructuur</u> aan, zoals computers en internet, voor zij die hier geen toegang tot hebben.	Sociale cohesie Dienstverlening Digitalisering Armoede Lokale markt	https://onsbuurtpunt.be/cnt/artikel/dorpspunt-sint-kruis-winkel-sint-kruis-winkel-gent-141
Food ACT 13	Food ACT 13 is een regionaal distributieplatform die over 13 plattelandsgemeenten heen voedseloverschotten verdeelt aan kwetsbare mensen. Daarnaast werken ze ook rond activering: medewerkers	België	W13 (consortium van OCMW's in het Kortrijkse) in samenwerking met	Hoewel dit project verder staat van het klassieke idee van een 'dorpshuis' dan meeste andere voorbeelden in deze lijst, blijft het een zeer interessant voorbeeld	Armoede Lokale economie/Korte keten Voedsel Sociale tewerkstelling	https://www.welzijn13.be/content/food-act-13

	worden tijdelijk ingezet, om hen na een opleidingstraject te laten doorstromen naar de reguliere arbeidsmarkt.		verschillende partners	vanwege de <u>link die gelegd wordt tussen twee problematieken, nl. voedsel- verspilling en armoede.</u>		
Het mamadepot	Via herbestemming van leegstaande infrastructuur wordt een 'depot' georganiseerd, waarin goedkope tweedehandsspullen te koop worden gezet (van kleren tot speelgoed). Daarnaast is dit ook een ontmoetingsplek, waarin mensen wat kunnen komen drinken. Tenslotte kunnen er ook meetings, workshops en andere kleine evenementen plaatsvinden.	België	FERM	Het mamadepot is een sterk praktijkvoorbeeld van hoe reeds <u>bestaande infrastructuur</u> kan worden ingezet om lokale noden in te vullen, o.a. door de creatie van een <u>ontmoetingsplaats en een tweedehandswinkel.</u>	Sociale cohesie Armoede	Parents' Warehouse – Smart Rural Areas (smartrural21.eu)
Jonkhove	Ontmoetingsplaats waar er allerlei evenementen plaatsvinden en ook dienstverlening is, o.a. informatie over zorg	België	Gemeente	Dit is een <u>multifunctioneel</u> dorpshuis, dat wegens zijn bijzondere architectuur een meerwaarde vormt binnen zijn omgeving.	Sociale cohesie Dienstverleningen Armoede Welzijn en zorg	Jonkhove Zedelgem
OC Eikeldreef	Ontmoetingscentrum en vergaderruimte in de gemeente Pittem, met veel aandacht naar de architecturale aspecten	België	Gemeente	De concrete <u>aandacht naar de architectuur</u> biedt een interessante meerwaarde voor de omgeving.	Sociale cohesie Architectuur	https://www.winvorm.be/nl/vorige-projecten/sw1504-site-eikeldreef/26/
OC Ter Hand	Ontmoetingscentrum in de gemeente Geluwe, in het gehucht Ter Hand, waarbij historische elementen van het voormalige schooltje verwerkt zijn in de nieuwbouw	België	Gemeente	De aandacht binnen dit project naar de <u>omgeving en de historiek van de site</u> is opmerkelijk.	Sociale cohesie Architectuur	https://www.winvorm.be/nl/vorige-projecten/sw1508-oc-ter-hand/28/
Pluk een job!	Pluk een job is een project van De Groene Kans waarbij de het ontwikkelen van nieuwe activiteiten in het provinciedomein De Ijzerboomgaard gelinkt worden aan de tewerkstelling van kansengroepen. In de Ijzerboomgaard zal De Groene	België	vzw De groene kans	Dit initiatief weet op innovatieve wijze <u>natuur in te zetten ter bevordering van sociale inclusie en cohesie.</u>	Sociale cohesie Welzijn en Zorg Sociale tewerkstelling	https://ruraalnetwerk.be/projecten/pluk-een-job

	Kans een zelfpluktuin, een samentuin en nieuwe teelten opstarten. Deze nieuwe activiteiten zullen leiden tot een verhoging van de tewerkstelling van kansengroepen en zullen ook openstaan voor het ruime publiek. De Groene Kans wil in de IJzerboomgaard een open huis zijn waarbij samenwerking met andere organisaties en verenigingen centraal staat. De rekrutering van de nieuwe werknemers gebeurt uit de ruime Westhoek.					
Spikerelle	Spikkerelle (West-Vlaanderen) is architecturaal gezien een pareltje. Naast een polyvalente zaal, foyer, theaterzaal en burelen van de diensten jeugd, cultuur en toerisme is er ook plaats voor jeugdhuis Krak, op de benedenverdieping. In Spikkerelle vinden activiteiten plaats van heel wat verenigingen en de dienst jeugd en cultuur biedt er een mooie cultuurprogrammatie aan. Naast Spikkerelle is een evenementenweide voorzien met een speelplein, publieke barbecue en picknickzone.	België	Gemeente	Spikerelle weet <u>verschillende zaken te combineren</u> , waaronder een plek voor vereniging te zijn, een culturele uitvalsbasis en een buitenzone voor iedereen, tegelijk met een <u>sterke architecturale uitstraling</u> . Dit alles te samen zorgt voor een modelvoorbeeld van een multifunctioneel dorps huis.	Sociale cohesie Cultuur	Spikkerelle Avelgem
STEK	Mensen die persoonlijke moeilijkheden hebben, krijgen in het project 'Stek' een begeleiding op maat tijdens het meewerken op de boerderij. Op die manier hoopt vzw Stek dat bijvoorbeeld jongeren uit de bijzondere jeugdbijstand, mensen met psychische problemen enz. hun eigen talenten opnieuw ontdekken.	België	vzw Stek	STEK vormt een boeiend project wegens de aandacht die geschonken wordt aan <u>bijzondere jeugdbijstand</u> , terwijl ook <u>verschillende functies te combineren</u> waar heel de dorpsgemeenschap van kan genieten.	Welzijn en zorg Sociale cohesie	http://www.stekvzw.be/

	Hiernaast is er ook een winkel/café/buurthuis en verschillende ateliers (bv waar meubels worden hersteld)					
Superette Cappellehof	Superette Cappellehof is een bakkerij en bescheiden buurtsupermarkt, biedt lokale producten aan, fungeert als dorpscafé, neemt enkele gemeentelijke taken op zich, graveert fietsen, (gratis) copyshop en toeristisch infopunt.	België	vzw Marienstede	Mariënstede slaagt erin om van Suprette Cappellehof een <u>win-win situatie te creëren voor lokale inwoners, lokale producten en lokale verkopers met een arbeidsbeperking</u> , mede door het aanbieden van een resem aan diensten.	Korte keten Sociale cohesie Dienstverlening Digitalisering	Superette Capellehof Mariënstede (marienstede.be)
teen en 't ander	Dit burgerinitiatief in Tielt begon als een café/winkel met lokale producten en biedt ondertussen ook wellness en B&B en biedt ook vergaderzalen aan. Ten slotte gaan er ook evenementen en workshops door	België	Lokaal burgerinitiatief	Dit project wordt gedragen door enkele <u>lokale inwoners</u> die aan de hand van hun project inspelen op de noden die zij zelf aanvoelen binnen hun gemeenschap.	Korte keten Toerisme Sociale cohesie	http://teenentanderkapelle.be/toerisme/
Ter Biest (hoeve in Ronse)	Een dagbestedingsproject bouwt een fietsatelier en legt een groente- en fruituin aan. Focus op jongeren met (mentale) uitdagingen. Financiering via steekfonds Oost-Vlaanderen.	België	vzw Amon (initiatief bijzondere jeugdzorg in ZO-Vlaanderen)	Vzw Amon weet op creatieve wijze <u>jongeren te betrekken in een project dat inzet op circulariteit en sociale cohesie</u> .	Sociale inclusie Welzijn en zorg	https://acties.streekfondsoostvlaanderen.be/project/29730?ga=2.101977797.510188087.1651480906-767779072.1651480906&gl=1*1guyema*ga*NzY3Nzc5MDcyLjE2NTE0OD A5MDY.*ga BNY4BFD9F0*MTY1MTQ4MDkwOS4xLjEuMTY1MTQ4MDk5MC4w
Groene ontmoetingsplekken via het landschapsfonds Westhoek	Verschillende van deze projecten hebben een vergelijkbare insteek: creatie van een groene plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten of zelf tuinieren.	België	Burgerinitiatieven	De combinatie van <u>groene omgevingen en de bevordering sociale cohesie</u> zorgen voor interessante cases.	Sociale cohesie	https://www.rlwesthoek.be/landschapsfonds/
Vrijstaat Heuvelland	Vrijstaat Heuvelland is een niet-partijgebonden burgerparticipatiebeweging	België	Burgerinitiatief	Dit project <u>wordt gedragen door gedreven burgers</u> , die zelf de noden	Sociale cohesie Landbouw	https://www.vrijstaatheuvelland.be/info

	<p>met als doel de noodzakelijke sociaalecologische transitie van Heuvelland.</p> <p>Werken rond landbouw, economie, democratie, educatie en afval. Ook buurtwinkel Dranouter.</p>			van hun omgeving en gemeenschap ervaren.	Circulaire Educatie	
Tuinfluter	<p>De tuinfluter in Vorselaar is een samentuin bedoeld als sociaalecologisch project waar een mix van ervaren en beginnende tuiniers aan het werk zijn. De tuin dient in eerste instantie als inclusieve ontmoetingsplaats waar iedereen welkom is. Samentuin is opgestart met doel kansarmen te betrekken ism. Welzijnschakel 't Kiertje. Naast kansarmen werden ook mensen uit de middenklasse betrokken om zo een mix te verkrijgen van mensen met een verschillende achtergrond maar met dezelfde interesse voor tuinieren.</p>	België	samenwerking tussen de gemeente, vzw 't Kiertje en VELT	<p>Dit initiatief weet <u>natuur als bindmiddel in te zetten voor zowel kansarmen, als andere lokale bewoners.</u></p> <p>De versterking van de sociale cohesie krijgt zo een innovatieve invulling.</p>	Sociale cohesie Deeleconomie Ecologie	https://www.facebook.com/detuinfluter/
Chateau Superette	<p>Chateau Superette is een buurtwinkel met lokale producten, een café met lokale bieren en andere dranken, een infopunt met luisterend oor die helpt bij de gemeentelijke diensten, biedt postzegels en vuilniszakken aan, stelt een computer ter beschikking en is ook een copyshop. Daarbij is er ook een toeristisch infopunt. Er wordt vanuit de oprichtende vzw Marienstede sterk samengewerkt met mensen met een beperking. Om het werk eenvoudiger te maken is er een aangepaste kassa</p>	België	vzw Marienstede	<p>Ook in het geval van Chateau Suprette weet vzw Mariënstede een <u>heleboel diensten samen te brengen en tevens mensen met een beperking</u> een actieve rol toe te bedelen binnen de werking. Verder kan het gebruik van de <u>vereenvoudigde kassasoftware</u> gezien worden als innovatief digitaal snuffje.</p>	Korte keten Sociale inclusie Toerisme Dienstverlening Digitalisering	https://marienstede.be/chateau-superette/

gekomen met vereenvoudigde software.

De Kommissie	Om de werking van de voedselbank op verschillende punten aan te vullen (gebrek aan producten, niet voor minder mobiele mensen,...) werd een mobiel, sociale winkel opgericht. Deze biedt producten aan, op basis van overschotten van lokale handelaren aan een zeer lage prijs	België	OCMW Torhout	De Kommissie wordt als interessante case aanschouwd, wegens de combinatie van <u>mobiele dienstverlening en verdere aandacht naar andere thema's</u> zoals voedseloverschotten en armoede.	Armoede Lokale economie/Korte keten Voedsel Tewerkstelling	https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/project/attachments/gp_be_mobile_grocery_662_web_fin.pdf
Inloophuis leper	Vzw Inloophuis wil in de Capucienewijk in leper een warme plek creëren voor mensen met en zonder psychische problemen. Deze vrijwilligers zetten zich vol enthousiasme in om mensen zelf het heft in handen te laten nemen om het sociaal contact in hun eigen buurt sterker te maken.	België	vzw inloophuis leper	Dit initiatief weet op creatieve wijze <u>de link te leggen tussen het aandacht voor zorg en versteken van de sociale cohesie</u> in de buurt, mede dankzij vrijwilligersengagement.	Sociale cohesie	https://inloophuisleper.be/
Café Edelstein – designing a village’s meeting point	Oprichting van een ontmoetingscentrum/plek voor verenigingen. Deze kwam er gezien het verdwijnen van voldoende infrastructuur en voorzieningen. Ondertussen gaan hier ook andere activiteiten door zoals lezingen over maatschappelijke thema's zoals klimaat en energie of culinaire events.	Duitsland	Vereniging Weiselberg (op vraag van burgers)	Via <u>het betrekken en bevragen van lokale inwoners en verenigingen</u> , werd café Edelstein niet alleen een plek waar mensen elkaar konden ontmoeten maar waar ook <u>maatschappelijk relevante thema's een plaats kregen</u> , via activiteiten en lezingen.	Sociale cohesie	https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/project/attachments/gp_de_cafe_edelstein_468_web.pdf

Community-run co-working	Oprichting van een gebouw dat in eerste instantie kan gebruikt worden als werkplaats voor lokale ondernemers/individuen. Zo tracht men coöperatie tussen verschillende actoren op gang te zetten. Dit wordt verder gestimuleerd via evenementen. Verder worden de ruimtes ook verhuurd aan lokale clubs/verenigingen. Ten slotte biedt het een plek aan voor telewerk bij mensen die slechter bereik hebben of niet de optie hebben tot thuiswerk (en de verplaatsing ook geen ideale optie is)	Duitsland	Stichting	<u>Digitale infrastructuur wordt op een zeer nuttige wijze geïntegreerd</u> binnen dit project, wat een grote meerwaarde biedt voor lokale ondernemers en werknemers.	Lokale economie Sociale cohesie Digitalisering Vervoer en mobiliteit	https://www.smart-rural21.eu/smart-solution/community-run-co-working/
Getting the digital ecosystem in place in Germany	Creatie van digital lab: verschillende diensten worden voor en door de dorpsbewoners aangeboden. Het gaat van het delen van nieuwtjes en events, een online chatforum op dorpsniveau, het concreet vragen van hulp/steun tot de creatie van een online markt en bestelsysteem.	Duitsland	Regionale overheid in samenwerking met de lokale bevolking via burgerparticipatietrajecten	Aan de hand van <u>een digitale toepassing worden mensen dicht bij elkaar gebracht</u> . Het toont aan hoe technologie kan worden ingezet op sociale cohesie te bevorderen.	Sociale cohesie Digitalisering Lokale markt	publi-eafrd-brochure-07-en-2018-0.pdf (europa.eu)
Smart village Remmesweiler	Creatie van een online platform en een distributiecentrum in een dorp waar er geen shoppings/ontmoetingsmogelijkheden meer waren. Lokale producten kunnen nu op ieder moment besteld worden en er zijn twee coaches die het project ondersteunen (ondertussen verspreid in andere dorpen).	Duitsland	Politici, lokale ondernemers en vrijwilligers	De <u>digitale oplossing</u> voor het verdwijnen van winkelmogelijkheden, in combinatie met de <u>creatie van een ontmoetingsplaats</u> maakt dit tot een zeer interessante case. Verder is reeds bewezen dat het mogelijk is dit verder op te schalen.	Digitalisering Lokale economie/Korte keten	https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/project/attachments/gp_de_smart_village_rem_mesweiler_647_web_fin.pdf
Building an inter-generational GenoEifel	De Eifelregio staat voor uitdagingen als vergrijzing, depopulatie en een gebrek aan voorzieningen. Als antwoord	Duitsland-België	Coöperatie van burgers	Dit project heeft een interessante, <u>intergenerationele insteek</u> dat verder berust op	Sociale cohesie Intra-generationale samenwerking	https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/project/attachments/gp_de_helpknows_no_age_653_web_fin.pdf

eG coöperative in the Eifel LEADER region	hierop besloot een groep van burgers een intergenerationele coöperatie op te starten waarbij ouderen en jongeren elkaar ondersteunen en kennis delen.			<u>samenwerking tussen de lokale bevolking</u>		
Zero-Waste Mobile Grocery	Een mobiele truck die lokale producten verkoopt op gemakkelijk bereikbare plaatsen (rijdt van de ene plek naar de ander, om toegankelijk te zijn). De producten worden niet verpakt. Op termijn zal er ook een digitale toepassing worden gebruikt waarbij kan worden gereserveerd. Verder is ook gepland om een of meerdere winkeltjes te openen eens de drukbezochte plekken in kaart zijn gebracht	Frankrijk	Burgerinitiatief	<u>De mobiele dimensie van deze winkel</u> , in combinatie met <u>de steun voor lokale economie en aandacht voor ecologie</u> zorgt voor een boeiend project. De plannen om dit ook <u>digitaal uit te breiden</u> maakt het opvolgen ervan zeker waard.	Lokale economie/Korte keten Digitalisering Duurzaamheid	Zero-Waste Mobile Grocery – Smart Rural Areas (smartrural21.eu)
Le jardin	Le jardin is een gemeenschapsgebouw die als 'derde plaats' gezien wordt (niet thuis/werk): er is internet, verschillende ruimtes voor coworking en vergaderingen, relax ruimtes... verder wordt er ook ondersteuning geboden aan nieuwe inwoners/bedrijven. Verder wordt ook ingezet op de creatie van nieuwe relaties en partnerschappen en het organiseren van events	Frankrijk	publiek-privaat partnerschap tussen gemeente, burgers en de organisatie 'la cordée'	<u>Dit publiek-privaat partnerschap</u> bewijst dat een afgezonderd dorpje niet per sé hoeft in te boeten op aantrekkelijkheid als woonplaats. Er wordt doelgericht ingezet op <u>specifieke noden bij de lokale gemeenschap</u> .	Digitalisering Sociale cohesie Lokale economie	https://www.smartrural21.eu/smart-solution/digital-third-place/
Esbeek - het dorp dat zélf een café kocht	In dit dorp ontstond uit de dorpsraad een coöperatief die zich inzet voor verschillende projecten: het kopen van een eigen café, de herbestemming van de kerk als school, een nieuwbouwproject dat jongeren de kans wilt geven om goedkoop te wonen en de uitbouw van een netwerk om	Nederland	Bewonerscoöperatief	Verschillende Nederlandse cases die werden opgenomen in deze longlist zijn modelvoorbeeld voor <u>burgerinitiatieven die zelf het hef in handen nemen</u> , in de vorm van een vereniging of coöperatief.	Gezondheid & welzijn Sociale inclusie	Esbeek - het dorp dat zélf een café kocht Innovatiesteunpunt

	de dorpsbewoner te helpen aan zowel professionele als niet professionele verzorgers					
Beringe-dorpscoöperatie Steingood	In Beringe zet de coöperatie Steingood zich in voor allerlei projecten en thema's, in het belang van de dorpsbevolking. Zo staan ze aan de wieg van de sportaccommodatie 'Beringe Buiten', richten ze werkgroepen op rond thema's zoals energie en veiligheid en staan ze in voor de ontwikkeling van het gemeenschapshuis.	Nederland	Dorpscoöperatie	Versillende Nederlandse cases die werden opgenomen in deze longlist zijn modelvoorbeeld voor <u>burgerinitiatieven die zelf het hef in handen nemen</u> , in de vorm van een vereniging of coöperatief.	Bewonersinitiatief	
Dorpshuis 'An de Steeg' Zalk	Het dorpshuis gebouw heeft een sociale functie voor het dorp, waar de mensen en verenigingen kunnen samen komen om elkaar te ontmoeten, in de brede zin van het woord. In het dorpshuis worden alle activiteiten in het dorp met elkaar verbonden: voetbal en zalsport, muziek en cultuur, jong (peuterspeelzaal) en oud (ouderengym). Het dorpshuis kan multifunctioneel worden gebruikt en beschikt het over meerdere ruimtes die afzonderlijk of gecombineerd gebruikt kunnen worden. Er is een grote zaal met tribune, een muziek / vergaderzaal en een horeca ruimte. Alle zalen kunnen met elkaar gecombineerd en verbonden worden. Daarnaast is er een prachtige vergaderruimte met uitzicht over IJssel en voetbalvelden.	Nederland	De gemeente	Dit <u>multifunctioneel dorpshuis</u> biedt infrastructuur en activiteiten aan die aansluiten bij de wensen en noden van de hele dorpsbevolking. Het is een plek waar <u>jong en oud</u> samenkomen.	Sociale cohesie Intergenerationele samenwerking	https://hetdorpzalk.nl/verenigingsgebouw

Gasselternijven	Dorpscoöperatie De Brug heeft zijn fysieke plek in MFC De Spil dat middenin het dorp Gasselternijveen ligt. Het pand huisvest o.a. twee basisscholen, een bibliotheek, een dorpsloket en een huiskamer. MFC De Spil bestaat sinds 2014 en is het kloppend hart van het dorp.	Nederland	Dorpscoöperatie	Verschillende Nederlandse cases die werden opgenomen in deze longlist zijn modelvoorbeeld voor <u>burgerinitiatieven die zelf het hef in handen nemen</u> , in de vorm van een vereniging of coöperatief.	Bewonersinitiatief Sociale cohesie Dienstverlening	
Heeg	De stichting Duurzaam Heeg focust op het thema voedsel. Ze beheren een grote moestuin, 50 kippen en fruitbomen. Hetgeen wat geoogst wordt is bedoeld voor algemeen gebruik. Iedereen is welkom om mee te helpen, of gewoon elkaar er te ontmoeten over een kop koffie. Verder wordt er ook een marktje uitgebaat, waar naast de producten uit de moestuin ook droogwaren worden verkocht die afkomstig zijn van lokale ondernemers. Alles dat hier wordt verhandeld is plasticvrij. Het ultieme doel is genoeg voedsel te voorzien voor het hele dorp en zo zelfredzaam te zijn. Naast voedsel houdt Heeg zich ook bezig met eigen energie, via de stichting Warm Heeg. Op basis van aquathermie, trachten komende decennia warmte te voorzien voor het hele dorp en de afhankelijkheid van aardgas te doen afnemen. Dit gebeurt via de opslag van oppervlaktewater van een lokaal meer, dat tijdens de koude maanden beschikbaar	Nederland	Dorpscoöperatie	Verschillende Nederlandse cases die werden opgenomen in deze longlist zijn modelvoorbeeld voor <u>burgerinitiatieven die zelf het hef in handen nemen</u> , in de vorm van een vereniging of coöperatief. Extra bijzonder aan deze is de <u>energiethematiek</u> waar op wordt ingespeeld, een uiterst actueel item dat grote uitdagingen vormt voor de gehele maatschappij.	Bewonersinitiatief Energie Voedsel Sociale cohesie Lokale economie/Korte keten	

wordt gesteld voor de
gemeenschap.

Dorpshuis De Heugte uit Nieuw Balinge	Dorpshuis waar verschillende activiteiten plaatsvinden, een bruin café aanwezig is, vergaderen voor zakelijke actoren mogelijk is en er gefocust wordt op kinderen en ouderen dmv gerichte activiteiten	Nederland	Burgerinitiatief (vorige eeuw)	Dit dorpshuis, opgericht door een <u>burgerbeweging</u> , is uitgeroepen tot <u>dorpshuis van het jaar in 2020</u> , in Nederland.	Sociale cohesie	http://drentsdorps huisvanhetjaar.nl/
Huiskamers	Creatie van een dorpsruimte met de sfeer van een huiskamer waar mensen van het dorpen elkaar kunnen ontmoeten	Nederland	burgerinitiatieven	De unieke invulling van deze dorpshuizen, namelijk <u>de informele sfeer nastreven van een huiskamer</u> , tracht de drempel te verlagen voor mensen om naar deze plekken te komen.	Sociale cohesie	https://www.eijsden-margraten.nl/inwoners/zorg-werk-en-inkomen/huiskamers-in-eijsden-margraten
Laefhoes-America	De herbestemming van een pastorie en klooster, die nu fungeert als een plek waar enerzijds medische voorzieningen zijn (apotheek, dokter, fysio...) en anderzijds als ontmoetingsplek (ruilbieb, vervoerdienst, kloostertuin, dorpskeuken,...)	Nederland	Burgerinitiatief dat is ontwikkeld naar een stichting	Het Laefhoes wordt sterk gedragen en gesteund door <u>de lokale bewoners, die vanaf het begin betrokken werden</u> . Waar initieel eerst uitsluitend naar <u>zorg</u> werd gekeken, besepte men hier rap dat dit onlosmakelijk was van <u>het sociale aspect</u> . Zo werd de koppeling tussen de twee snel gemaakt.	Welzijn en zorg Sociale cohesie Mobiliteit	https://www.laefhoes.nl/
Luttenberg	In het Nationaal Park Sallandse Heuvelrug ligt Luttenberg. De gemeenschap heeft een resem aan projecten verwezenlijkt, zoals het voorzien van sportaccommodatie, het bouwen van een gemeenschapscentrum en een	Nederland	Dorpscoöperatie	Versillende Nederlandse cases die werden opgenomen in deze longlist zijn modelvoorbeeld voor <u>burgerinitiatieven die zelf het hef in handen nemen</u> , in de vorm van een vereniging of coöperatief	Bewonersinitiatief Wonen Sociale cohesie Sport	

	<p>bouwproject om wonen betaalbaar te maken voor starters. Als basis voor al deze initiatieven is er de dorpsvisie: een toekomstbeeld voor het dorp, over verschillende thema's heen.</p>					
Noorderhuis in Noorderloos	<p>Recente realisering van het multifunctioneel gebouw Het Noorderhuis dat de basisschool, de kinderopvang en het dorps huis herbergt. Het dorps huis bevat een repaircafé, bibliotheek, 'dorpskamer' en huisvest een groot aantal dorpsactiviteiten.</p>	Nederland	De gemeente	<p>Het Noorderhuis weet een resem aan <u>initiatieven en activiteiten samen te brengen onder één dak</u>, en speelt zo in op de verschillende noden van de lokale buurt.</p>	<p>Sociale cohesie Welzijn en Zorg Circulaire</p>	<p>https://inhetnoorderhuis.nl/</p>
Rekken	<p>In Rekken is het Dorpscoöperatief Rekken actief, dat zich inzet om het een leefbare en aantrekkelijke plek te maken door onder andere in te zetten op samenwerking tussen de verschillende organisaties, wonen betaalbaar te maken voor starters en de huidige 17, verspreide ontmoetingsplaatsen te bundelen in 3 gemeenschapsgebouwen.</p>	Nederland	Dorpscoöperatie	<p>Verschiede Nederlandse cases die werden opgenomen in deze longlist zijn modelvoorbeeld voor <u>burgerinitiatieven die zelf het hef in handen nemen</u>, in de vorm van een vereniging of coöperatief</p>	<p>Bewonersinitiatief Wonen Sociale cohesie</p>	
t hart van Loil	<p>'t Hart van Loil is 'de' vereniging der verenigingen in Loil. In samenwerking met de andere verenigingen en organisaties zijn ze bezig met ontwikkelen van een gemeenschapsgebouw. Dit doen ze via de herbestemming van de lokale, afgestoten kerk. Het ultiem doel van het project is het voorzien van een ruimte voor sociale, culturele, maatschappelijke en sportieve activiteiten</p>	Nederland	vereniging 't hart van Loil in samenwerking met organisaties/verenigingen van Loil	<p>Dit initiatief bouwt verder op de <u>input van alle verenigingen</u> in het dorp, om zo een compleet mogelijk aanbod na te streven binnen het gemeenschapsgebouw.</p>	<p>Sociale cohesie Intergenerationele samenwerking</p>	<p>https://hartvanloil.nl/doel/</p>

Thuisafgehaald	Buurtbewoners die voor elkaar koken, enerzijds om elkaar te leren kennen en vereenzaming tegen te gaan. Anderzijds om hulpbehoevende te steunen op een praktische wijze	Nederland	stichting Thuisgekookt	Op een laagdrempelige manier wordt hier zowel <u>thuiszorg als sociale cohesie versterkt</u> . Ook wordt er de optie voorzien om op <u>digitale wijze</u> (via de website) een thuiskok aan te vragen of eigen hulp aan te bieden.	Sociale cohesie Intergenerationele samenwerking Digitalisering	DLP INSPIRATIEB OEK 2018 vWeb.pdf veerkrachtigedorp.nl
Unmanned Organic Shop	Creatie van een onbemande voedselwinkel, waar lokale landbouwers hun producten kunnen te koop stellen zonder de tussenkomst van supermarkten. Werkt adhv een digitale sleutel waar klanten voor moeten registreren	Nederland	Burgerinitiatief	Met een mindere focus op het sociale aspect, zet dit project sterk in op <u>de voordelen van digitale tools</u> om in te spelen op korte keten en winkelvoorzieningen.	Korte keten Lokale economie Digitalisering	https://www.smart-rural21.eu/smart-solution/unmanned-organic-shop/
Varselder-Veldhunten	Varselder-Veldhunten, een hechte dorpsgemeenschap in de Achterhoek, blaakt van zelfvertrouwen. De 800 inwoners in dit dorp genieten van een multifunctioneel dorps huis, die ten dienste staat voor alle verenigingen, organisaties en bewoners. Het wordt in zijn gehele gerund door vrijwilligers. In een latere fase werd ook via LEADER-steun de leegstaande kerk gekoppeld aan het dorps huis.	Nederland	Vereniging dorpsbelangen	Verschillende Nederlandse cases die werden opgenomen in deze longlist zijn modelvoorbeeld voor <u>burgerinitiatieven die zelf het hef in handen nemen</u> , in de vorm van een vereniging of coöperatief	Bewonersinitiatief Sociale cohesie	

<p>Zalk</p>	<p>Aan de oever van de IJssel ligt het dorp Zalk (gemeente Kampen). Het dorp telt ongeveer 770 inwoners. Hier is 'völle wille' het uitgangspunt is in het dagelijks leven. Samen de dingen voor elkaar krijgen. Het grote Multifunctionele Dorpshuis (MFD) 'An de Steege' is daar een voorbeeld van.</p>	<p>Nederland</p>	<p>Vereniging dorpsbelangen</p>	<p>Verschillende Nederlandse cases die werden opgenomen in deze longlist zijn modelvoorbeeld voor <u>burgerinitiatieven die zelf het hef in handen nemen</u>, in de vorm van een vereniging of coöperatief.</p>	<p>Bewonersinitiatief Sociale cohesie Sport</p>	
--------------------	--	------------------	---------------------------------	---	---	--

